ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО

СУДОВА ПРАКТИКА у ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Науково-практичний юридичний журнал

випуск
1
2009

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО • СУДОВА ПРАКТИКА у ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ 1. 2009

Науково-практичний юридичний журнал

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО

СУДОВА ПРАКТИКА У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

1(37).2009

Журнал засновано у січні 2006 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 12917-1801Р
від 16 липня 2007 р.

Видається щомісячно

Засновники:
Верховний Суд України,
Інформаційно-аналітичний центр правової та ділової інформації «Праксіс»

Голова редакційної ради —
БАРБАРА Валентин Петрович

Головний редактор —
СЕРДЮК Валентин Васильович

Адреса редакції:
01004, м. Київ
вул. Терещенківська, 4б
Тел.: 234-69-72

Передплатний індекс **94960**

Тексти судових рішень друкуються з незначними редакційними правками.
Передрук опублікованих у журналі матеріалів здійснюється з письмового дозволу голови редакційної ради з обов'язковим посиланням на джерело

Зміст

Перелік скорочень

АБ	— акціонерний банк
АКБ	— акціонерний комерційний банк
АППБ	— акціонерний поштово-пенсійний банк
АРК	— Автономна Республіка Крим
АТ	— акціонерне товариство
АТВТ	— акціонерне товариство відкритого типу
АТЗТ	— акціонерне товариство закритого типу
ВАТ	— відкрите акціонерне товариство
ВДВС	— відділ державної виконавчої служби
ГК	— Господарський кодекс України
ГПК	— Господарський процесуальний кодекс України
ДАК	— державна акціонерна компанія
ДАХК	— державна акціонерна холдингова компанія
ДК	— дочірня компанія
ДП	— державне підприємство
ДПІ	— Державна податкова інспекція
ЗАТ	— закрите акціонерне товариство
ЗК України	— Земельний кодекс України
КАСУ	— Кодекс адміністративного судочинства України
КБ	— комерційний банк
КМУ	— Кабінет Міністрів України
НАК	— національна акціонерна компанія
НБУ	— Національний банк України
ПДВ	— податок на додану вартість
ПП	— приватне підприємство
ТОВ	— товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМ	— Фонд державного майна України
ЦК	— Цивільний кодекс Української РСР
ЦК України	— Цивільний кодекс України
ЦПК України	— Цивільний процесуальний кодекс України

1 Справи зі спорів, що виникають з угод купівлі-продажу

1.1. Згідно з приписами ч. 1 ст. 167 ГК, суб'єктом корпоративних прав стосовно господарського товариства є учасник (засновник, акціонер) вказаного господарського товариства

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Торговець цінними паперами «Восток-Маклер» (далі — ЗАТ «Восток-Маклер») на постанову Вищого господарського суду України від 25 лютого 2008 р.,

встановив:

У березні 2007 р. К. звернулася в господарський суд Рівненської області із позовом до ВАТ «Рівненський завод тракторних агрегатів» (далі — ВАТ «РЗТА»), ЗАТ «Восток-Маклер», ЗАТ «Рівненський завод опалювальної техніки» (далі — ЗАТ «РЗОТ») про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34.

Під час розгляду справи позивач уточнив позовні вимоги і просив визнати договір купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34 недійсним із моменту укладення.

Позовні вимоги обґрунтовувалися посиланням на те, що 30 березня 2004 р. між ВАТ «РЗТА», від імені якого діє ЗАТ «Восток-Маклер», та позивачем було укладено договір купівлі-продажу цінних паперів № К-100Ю/Т-34, відповідно до умов якого продавець зобов'язався передати покупцю, а останній у свою чергу зобов'язався прийняти й оплатити прості іменні акції ЗАТ «РЗОТ» номінальною вартістю 1 грн у кількості 11 862 шт. за ціною 4 151,70 грн, яку покупець мав сплатити продавцю протягом 30 банківських днів із моменту підписання договору (далі — Договір). При цьому позивач просив визнати Договір недійсним на підставі ст. 230 ЦК України, оскільки ВАТ «РЗТА» не повідомив позивача про те, що з 8 вересня 2000 р. все його майно та майнові зобов'язання перебувають у податковій заставі, а також про те, що господарським судом Рівненської області порушено справу про банкрутство ВАТ «РЗТА». Також позивач послався на порушення вимог статей 203, 215, 216 ЦК України.

Ухвалою господарського суду Рівненської області від 4 квітня 2007 р. до участі у справі як відповідача залучено ВАТ «Рівне-Реєстр», а ухвалою цього суду від 18 квітня 2007 р. третіми особами, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, залучені ДПІ у м. Рівному і ТОВ «Фірма «Восток».

Рішенням господарського суду Рівненської області від 4 травня 2007 р. позов задоволено: визнано недійсним із моменту укладення договір купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34. Рішення вмотивовано посиланням на порушення ВАТ «РЗТА» вимог ст. 659 ЦК України, відповідно до якої продавець зобов'язаний попередити покупця про всі права третіх осіб на товар, що продається (права наймача, право застави, право довічного користування тощо). При цьому суд зазначив, що пріоритет податкової застави щодо пріоритетів інших обтяжень (зокрема й інших застав) встановлюється відповідно до закону. Надання майна, що перебуває у податковій заставі, у наступну заставу або його використання для забезпечення дійсної чи майбутньої вимоги третіх осіб не дозволяється (пункти 8.4, 8.6.3 ст. 8 Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами»). Також суд посилався на порушення вимог статей 203, 215, 526 ЦК України.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 9 липня 2007 р. та постановою Вищого господарського суду України від 25 лютого 2008 р. зазначене рішення залишено без змін на тих самих підставах.

17 квітня 2008 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою ЗАТ «Восток-Маклер» порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 25 лютого 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування всіх зазначених судових рішень та припинення провадження у справі з мотивів виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах, порушення норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Вирішуючи спір за правилами господарського судочинства, суди керувалися тим, що спір є корпоративним, а отже, підвідомчий господарським судам.

Водночас такий висновок не ґрунтується на доказах, наявних у матеріалах справи, і є передчасним.

Відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі — підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно зі встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом

інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, фізичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Статтею 12 цього Кодексу визначено перелік справ, підвідомчих господарським судам, зокрема:

1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, та з інших підстав, крім:

— спорів про приватизацію державного житлового фонду;

— спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;

— спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;

— спорів, що виникають із публічно-правових відносин та віднесені до компетенції Конституційного Суду України та адміністративних судів;

— інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України та міжнародних договорів України віднесено до відання інших органів;

2) справи про банкрутство;

3) справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції;

4) справи, що виникають із корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів.

Зі змісту ч. 1 ст. 167 ГК вбачається, що корпоративні права — це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Під корпоративними відносинами маються на увазі відносини, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав (ч. 3 цієї статті).

Статтею 116 ЦК України передбачено, що учасники господарського товариства мають право у порядку, встановленому установчим документом товариства та законом:

1) брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, установлених законом;

2) брати участь у розподілі прибутку товариства й одержувати його частину (дивіденди);

3) вийти у встановленому порядку з товариства;

4) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві, у порядку, встановленому законом;

5) одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом.

Учасники господарського товариства можуть також мати інші права, встановлені установчим документом товариства та законом.

Отже, згідно з наведеними приписами законодавства суб'єктом корпоративних прав стосовно господарського товариства є учасник (засновник, акціонер) цього господарського товариства.

Як встановлено господарськими судами і підтверджується матеріалами справи, К. набула право власності на акції ЗАТ «РЗОТ», придбані за спірним Договором, що відображено реєстратором ВАТ «Рівне-Реєстр» у реєстрі власників іменних цінних паперів ЗАТ «РЗОТ», а отже, стала акціонером ЗАТ «РЗОТ».

Водночас предметом спору у справі є заявлена позивачем — фізичною особою К. вимога про визнання недійсним Договору, сторонами якого є ВАТ «РЗТА» — як продавець та позивачка — як покупець.

При цьому судами всіх інстанцій не з'ясоване питання про те, чи була К. акціонером ВАТ «РЗТА», а отже, чи є вона суб'єктом корпоративних прав стосовно господарського товариства та чи стосується спір про визнання угоди купівлі-продажу акцій іншого господарського товариства здійснення нею корпоративних прав і виконання обов'язків учасника господарського товариства ВАТ «РЗТА».

Оскільки помилкове застосування судом норм процесуального та матеріального права призвело до неправильного вирішення спору, всі постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

При новому розгляді справи суду слід врахувати викладене, всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від установлених обставин вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Торговець цінними паперами «Восток-Маклер» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 25 лютого 2008 р., постанову Львівського апеляційного господарського суду від 9 липня 2007 р. та рішення господарського суду Рівненської області від 4 травня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 25 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Торговець цінними паперами «Восток-Маклер» (далі — ЗАТ «Восток-Маклер») на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 9 липня 2007 р. у справі за позовом К. до ВАТ «Рівненський завод тракторних агрегатів» (далі — ВАТ «РЗТА»), ЗАТ «Восток-Маклер», ЗАТ «Рівненський завод опалювальної техніки» (далі — ЗАТ «РЗОТ»), ВАТ «Рівне-Реєстр», треті особи — ДПІ у м. Рівному, ТОВ «Фірма «Восток», про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів.

12 березня 2007 р. К. звернулася до господарського суду Рівненської області з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34, укладеного між ВАТ «РЗТА» (продавець), від імені якого діяло ЗАТ «Восток-Маклер» (повірений), та К. (покупець), відповідно до умов якого продавець зобов'язувався передати, а покупець — прийняти та оплатити прості іменні акції ЗАТ «РЗТА». В обґрунтування своїх вимог К. зазначала, що з 8 вересня 2000 р. все майно і майнові зобов'язання ЗАТ «РЗТА» знаходилися в податковій заставі. Ухвалою господарського суду Рівненської області від 12 грудня 2003 р. було порушено провадження у справі № 9/83 про банкрутство ЗАТ «РЗТА» та накладено арешт на все майно та грошові кошти останнього. Тому, зважаючи на те, що продавець у порушення вимог норм чинного законодавства не повідомив покупця про права третіх осіб на цінні папери, які придбавалися за договором № К-100Ю/Т-34, тобто договір укладено під впливом омани, позивач просив визнати його недійсним із моменту укладення.

4 травня 2007 р. рішенням господарського суду Рівненської області, залишеним без змін 9 липня 2007 р. постановою Львівського апеляційного господарського суду, позов задоволено, визнано недійсним із моменту укладення договір купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34. Суди керувалися тим, що при укладанні договору № К-100Ю/Т-34 з К. ВАТ «РЗТА» свідомо приховало існування податкової застави та судового арешту, ввівши позивача в оману, що відповідно до вимог норм чинного законодавства є підставою для визнання такого договору недійсним.

Не погоджуючись з ухваленими рішеннями, ЗАТ «Восток-Маклер» звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою про їх скасування та припинення провадження у справі, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального та процесуального права, зокрема, що стосуються підвідомчості цього спору.

Заслухавши представників сторін та проаналізувавши касаційну скаргу на предмет її обґрунтованості у сукупності з іншими матеріалами справи, колегія суддів дійшла висновку про відхилення її вимог з огляду на таке.

Задовольняючи позовні вимоги, попередні судові інстанції, враховуючи положення норм чинного законодавства, на підставі наявних у матеріалах справи доказів, мотивовано дійшли висновків про підвідомчість цього спору господарським судам та правомірно визнали недійсним договір купівлі-продажу цінних паперів від 30 березня 2004 р. № К-100Ю/Т-34.

Враховуючи, що при ухваленні рішень суди здійснили всебічний, повний та об'єктивний розгляд у судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, надали належну правову оцінку всім наявним у матеріалах справи доказам і твердженням сторін, правильно застосували норми матеріального та процесуального права, колегія суддів не вбачає підстав для їх зміни або скасування. Викладені заявником у касаційній скарзі доводи не спростовують обґрунтованого висновку судів першої та апеляційної інстанцій.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Торговець цінними паперами «Восток-Маклер» залишити без задоволення, а постанову Львівського апеляційного господарського суду від 9 липня 2007 р. та рішення господарського суду Рівненської області від 4 травня 2007 р. — без змін.

1.2. Під час розгляду спору про визнання дійсним біржового контракту судами слід мати на увазі, що відповідно до ч. 4 ст. 656 ЦК України до договору купівлі-продажу на біржах, конкурсах, аукціонах (публічних торгах) застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не випливає з їхньої суті. Договір купівлі-продажу нерухомого майна, зареєстрований на товарній біржі, згідно з вимогами статей 210, 657 цього Кодексу підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню та є вчиненим з моменту його державної реєстрації

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу П. на постанову Вищого господарського суду України від 28 лютого 2008 р. у справі за позовом малого приватного підприємства «Діоріт» (далі — МПП «Діоріт») до ВАТ «Бахчисарайський райагрохім», товарної біржі «Універсальна товарно-сировинна біржа», Кримського рес-

публіканського підприємства «Сімферопольське міжміське бюро реєстрації і технічної інвентаризації», третя особа — П., про визнання дійсним біржового контракту, визнання права власності та зобов'язання зареєструвати право власності,

встановив:

У березні 2007 р. МПП «Діоріт» звернулося до господарського суду АРК із позовом, посилаючись на те, що 6 березня 2007 р. між брокером Брокерської контори біржі № 25 «Кримського аукціонного центру» К., який діяв на підставі угоди-доручення про реалізацію майна від 16 серпня 2006 р. № 97/04-2006 та заяви на продаж від 6 березня 2006 р. № 97-2/04-2006 в інтересах продавця — ВАТ «Бахчисарайський райагрохім», та брокером Брокерської контори біржі № 25 «Кримського аукціонного центру» Щ., який діяв на підставі договору про надання брокерських послуг від 6 березня 2007 р. № 1-97/25-2006 та заявки на купівлю від 6 березня 2007 р. № 1-97/04-2007 в інтересах покупця — МПП «Діоріт», був укладений біржовий контракт № 00176, зареєстрований на товарній біржі «Універсальна товарно-сировинна біржа» 6 березня 2007 р. Предметом договору є об'єкти нерухомості та устаткування, що належать ВАТ «Бахчисарайський райагрохім», загальна вартість яких становить 502 252,80 грн. 15 березня 2007 р. рішенням зборів комітету кредиторів ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» узгоджено біржовий контракт № 00176.

Оскільки сторони домовилися щодо усіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося часткове виконання договору, але ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» ухиляється від його нотаріального посвідчення, позивач, посилаючись на ч. 2 ст. 220 ЦК України, просив суд про задоволення своїх вимог.

Рішенням господарського суду АРК від 4 жовтня 2007 р. позов задоволено.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 24 грудня 2007 р. рішення суду першої інстанції скасовано та прийнято нове рішення, яким припинено провадження у справі в частині зобов'язання третього відповідача зареєструвати за позивачем право власності на спірне майно, у задоволенні інших позовних вимог відмовлено.

Постановою Вищого господарського суду України від 28 лютого 2008 р. постанову апеляційного господарського суду скасовано, рішення місцевого господарського суду залишено без змін.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 24 квітня 2008 р. за касаційною скаргою П. порушено провадження з перегляду у касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України.

У касаційній скарзі ставиться питання про скасування постанови суду касаційної інстанції та залишення в силі постанови апеляційного господарського суду. В обґрунтування скарги зроблено посилання на невідповідність оскаржуваної постанови положенням Конституції України, різне застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах та порушення судом касаційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Сторони у справі, а також третя особа не використали наданого законом права на участь своїх представників у судовому засіданні.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково на таких підставах.

Залишаючи без змін рішення місцевого господарського суду, Вищий господарський суд України керувався тим, що відповідно до ст. 15 Закону України «Про товарну біржу» від 10 грудня 1991 р. № 1957-XII (у редакції від 15 травня 2003 р.) біржовий контракт вважається укладеним з моменту його реєстрації на біржі та не підлягає нотаріальному посвідченню.

Проте з таким висновком погодитися не можна.

Відповідно до ч. 4 ст. 656 ЦК України до договору купівлі-продажу на біржах, конкурсах, аукціонах (публічних торгах), договору купівлі-продажу валютних цінностей і цінних паперів застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено законом про ці види договорів купівлі-продажу або не випливає з їхньої суті.

Згідно зі ст. 657 цього Кодексу договір купівлі-продажу земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації.

За частиною 2 ст. 210 Кодексу такі правочини є вчиненими з моменту їх державної реєстрації.

Вирішуючи спір, Вищий господарський суд України не врахував, що Закон України «Про товарну біржу» від 10 грудня 1991 р. є спеціальним щодо визначення правових умов створення і діяльності товарних бірж на території України та загальним щодо правил укладення господарських договорів. З останнього питання спеціальними є норми, закріплені у ЦК України, який уведено в дію з 1 січня 2004 р.

Слід також зазначити, що положення цього Закону повинні застосовуватися з урахуванням дії закону в часі за принципом пріоритету тієї норми, яка прийнята пізніше.

Враховуючи викладене, висновок суду касаційної інстанції про те, що договір, зареєстрований на товарній біржі, не підлягає нотаріальному посвідченню, є помилковим, у зв'язку з чим оскаржувана постанова підлягає скасуванню.

Як правильно встановлено судом апеляційної інстанції та випливає зі змісту наявної у матеріалах цієї справи копії спірного біржового контракту, у порушення зазначених вище вимог закону вказаний договір нотаріально не посвідчувався, а також не проведено його державну реєстрацію.

За таких обставин суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що спірний правочин не має ніякої юридичної сили та не призводить до жодних правових наслідків, у зв'язку з чим відмовив у задоволенні позовних вимог про визнання дійсним зазначеного біржового контракту та визнання за позивачем права власності на спірне майно.

Однак постанову Севастопольського апеляційного господарського суду не можна залишити в силі, оскільки, відмовляючи у задоволенні позовних вимог, цей суд також керувався тим, що спірне майно продано ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» громадянину П. на підставі договору купівлі-продажу від 1 березня 2007 р.

Зазначений висновок суду є необґрунтованим, оскільки з наявних у матеріалах справи доказів вбачається, що ця угода за формою теж не відповідає вимогам, встановленим ст. 657 ЦК України щодо нотаріального посвідчення та державної реєстрації такого виду угод.

Враховуючи викладене, усі ухвалені у справі судові рішення є незаконними та необґрунтованими, у зв'язку з чим вони підлягають скасуванню, а справа — переданню на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Під час нового розгляду справи місцевому господарському суду необхідно врахувати, що рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального закону і всебічно перевіривши обставини, вирішив спір відповідно до норм матеріального права, а обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для цієї справи, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

При цьому суду необхідно встановити дійсні права та обов'язки сторін і залежно від установленого вирішити спір відповідно до закону.

З огляду на викладене та керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу П. задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 28 лютого 2008 р., постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 24 грудня 2007 р. та рішення господарського суду АРК від 4 жовтня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 28 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу малого приватного підприємства «Діоріт» (далі — МПП «Діоріт») на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 24 грудня 2007 р. у справі за позовом МПП «Діоріт» до ВАТ «Бахчисарайський райагрохім», товарної біржі «Універсальна товарно-сировинна біржа» (далі — ТБ «УТСБ»), Кримського республіканського підприємства «Сімферопольське міжміське бюро реєстрації і технічної

інвентаризації» (далі — Сімферопольське МБРТІ), третя особа — П., про визнання дійсним біржового контракту, визнання права власності та зобов'язання зареєструвати право власності.

Рішенням господарського суду АРК від 25 вересня — 4 жовтня 2007 р. позовні вимоги МПП «Діоріт» задоволені, визнаний дійсним біржовий контракт купівлі-продажу майна від 6 березня 2007 р. № 00176, за МПП «Діоріт» визнано право власності на набуте за контрактом майно, яке знаходиться у м. Бахчисараї АРК, та Сімферопольське МБРТІ зобов'язано провести реєстрацію права власності на це майно за МПП «Діорит». Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 24 грудня 2007 р. рішення господарського суду АРК від 25 вересня — 4 жовтня 2007 р. скасовано та в задоволенні позову МПП «Діоріт» відмовлено.

Звертаючись до суду з касаційною скаргою, МПП «Діоріт» посилається на неправильне застосування господарським судом апеляційної інстанції при прийнятті оскаржуваної постанови норм права та просить про її скасування і залишення в силі рішення господарського суду першої інстанції. Перевіряючи юридичну оцінку встановлених судом фактичних обставин справи та їх повноту, Вищий господарський суд України, заслухавши суддю-доповідача, пояснення представника скаржника та перевіривши матеріали справи, дійшов висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Оскаржувана у справі постанова ґрунтується на рішенні третейського суду при Торгово-промисловій палаті України від 8 травня 2007 р. у справі № 57-30/2007, відповідно до якого право власності на спірне майно визнано за П., оскільки він придбав це майно за договором купівлі-продажу від 1 березня 2007 р., у зв'язку з чим біржовий контракт від 6 березня 2007 р., за яким придбало майно МПП «Діоріт», є недійсним.

З такими висновками апеляційного суду не можна погодитися, оскільки вони є помилковими та суперечать матеріалам справи.

З матеріалів справи вбачається, що постановою господарського суду АРК від 14 вересня — 10 жовтня 2006 р. ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» визнано банкрутом і щодо нього відкрито ліквідаційну процедуру.

6 березня 2007 р. відбувся продаж вказаного майна ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» на торгах ТБ «УТСБ», про що укладений біржовий контракт.

Цей біржовий контракт був зареєстрований на ТБ «УТСБ» 6 березня 2007 р., а тому згідно зі ст. 15 Закону України «Про товарну біржу», пунктами 6.6, 6.7 Правил Біржової торгівлі на ТБ «УТСБ» (затверджено на засіданні біржового комітету, Протокол від 22 січня 2007 р. № 1), вважається укладеним з моменту його реєстрації на біржі.

На підставі цього контракту МПП «Діоріт» придбав об'єкти нерухомості та устаткування ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» за 502 252,80 грн.

Комітет кредиторів ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» на своїх зборах 15 березня 2007 р. обговорив наслідки проведення біржових торгів 6 березня 2007 р., на яких МПП «Діоріт» придбало майно ВАТ «Бахчисарайський райагрохім»

за 502 252,80 грн, та узгодив договір купівлі-продажу майна ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» (нерухомість з обладнанням), яке розташоване у м. Бахчисараї, згідно з протоколом проведення біржових торгів від 6 березня 2007 р. № 1.

Крім того, комітет кредиторів доручив ліквідатору ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» — Н. підписати протокол проведення біржових торгів від 3 березня 2007 р. № 1 та оформити усі необхідні документи з цієї угоди.

Копії протоколу 15 березня 2007 р. були направлені МПП «Діоріт» та ліквідатору ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» головою комітету кредиторів В.

Згідно з умовами біржового контракту від 6 березня 2007 р. МПП «Діоріт» платіжними дорученнями від 6 березня 2007 р. № 12 та № 6 перерахував ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» первісний внесок у розмірі 50 255,28 грн та 452 027,52 грн — залишок грошових коштів за придбане майно.

Згідно з п. 2.2 біржового контракту сторони повинні нотаріально посвідчити цей договір. У зв'язку з цим позивач 19 березня 2007 р. направив на адресу ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» та ліквідатора Н. листа, в якому пропонував для здійснення нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу майна з'явитись або направити уповноваженого представника 23 березня 2007 р. з 9 до 13 год до державного нотаріуса Бахчисарайського районного нотаріального округу. Але ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» в особі його ліквідатора Н. ухилився від виконання умов біржового контракту від 6 березня 2007 р., а саме від нотаріального засвідчення контракту, що, на думку позивача, порушує його права та законні інтереси як добросовісного покупця. Крім того, 27 березня 2007 р. ліквідатор Н. спрямував на адресу позивача листа за № 81, у якому повідомив МПП «Діоріт», що біржовий контракт від 6 березня 2007 р. не підписаний ліквідатором, а тому МПП «Діоріт» без законних підстав здійснив перерахування грошових коштів за майно.

У зв'язку з цим позивач, посилаючись на ст. 220 ЦК України, просить суд визнати дійсним біржовий контракт купівлі-продажу майна від 6 березня 2007 р., а також визнати право власності за МПП «Діоріт» на спірне майно та зобов'язати Сімферопольське МБРТІ зареєструвати за позивачем право власності на об'єкти нерухомості, які були придбані МПП «Діоріт» на підставі біржового контракту від 6 березня 2007 р.

Разом із цим слід зазначити, що ліквідатор Н. продав це саме майно громадянину П. на підставі договору купівлі-продажу від 1 березня 2007 р.

При цьому, як вбачається із матеріалів справи, покупець — громадянин П. перерахував вартість придбаного майна в березні — квітні 2007 р., що підтверджується банківськими виписками від 16 березня 2007 р. та платіжним дорученням від 17 квітня 2007 р. № 125, тобто після укладення позивачем біржового контракту від 6 березня 2007 р. та сплати вартості придбаного майна у повному обсязі 16 березня 2007 р.

Крім того, як вбачається з акта прийому-передачі спірного майна, воно було передано ВАТ «Бахчисарайський райагрохім» громадянину П. тільки 24 квітня 2007 р.

Судова колегія вважає, що посилання апеляційного суду на рішення третейського суду при ТПП Криму від 8 травня 2007 р. про визнання права власності на спірне

майно за громадянином П. не може бути визнано обґрунтованим, оскільки до нинішнього часу громадянин П. не набув права власності на спірне майно на таких підставах.

Законодавством України встановлена єдина система реєстрації прав на нерухоме майно та угод відносно нього.

Відповідно до ч. 1 ст. 182 ЦК України право власності та інші речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.

Стаття 19 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» містіть перелік документів, які є підставою для державної реєстрації. До таких документів, зокрема, віднесені рішення суду, що набули законної сили.

Право власності П. на спірне майно не зареєстровано у Сімферопольському МБРТІ відповідно до п. 1.3 Тимчасового положення про порядок реєстрації прав власності на нерухоме майно, а тому власником майна, як і до укладення договору від 1 березня 2007 р., є перший відповідач — ВАТ «Бахчисарайський райагрохім».

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 55 Закону України «Про третейські суди» виконання рішення третейського суду, що вимагає вчинення дій органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, здійснюється за умови видачі компетентним судом виконавчого документа.

Але до нинішнього часу такий виконавчий документ на виконання рішення третейського суду компетентним судом не видавався.

За наведених обставин судова колегія вважає, що апеляційним господарським судом надана помилкова оцінка обставинам справи, що призвело до незаконного скасування рішення господарського суду АРК від 25 вересня — 4 жовтня 2007 р.

Керуючись статтями 111^{5}, 111^{7}, $111^{9}-111^{12}$ ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну каргу МПП «Діоріт» задовольнити.

Постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 24 грудня 2007 р. скасувати.

Рішення господарського суду АРК від 25 вересня — 4 жовтня 2007 р. залишити без змін.

2 Справи зі спорів, пов'язаних із майновим наймом (орендою)

2.1. Згідно з приписами ст. 764 ЦК України та ст. 17 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» після закінчення строку договору оренди він може бути продовжений на такий самий строк, на який цей договір укладався, за умови, що проти цього не заперечує орендодавець. При цьому такі заперечення мають бути висловлені ним як до закінчення терміну дії договору оренди, так і протягом одного місяця після закінчення цього строку.

Здійснення сплати платежів за користування орендованим майном не є безспірною ознакою продовження договору оренди, термін дії якого закінчився

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційні скарги відділу з управління комунальною власністю Алуштинської міської ради та Алуштинської міської ради АРК (далі — Міськрада) на постанову Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р.,

встановив:

У липні 2007 р. ВАТ «Алуштинська міська друкарня» (далі — Товариство) звернулося до господарського суду АРК із позовом до міськради (далі — Міськрада), третя особа — комунальне підприємство «Управління міського господарства» (далі — Управління), про визнання договору оренди нерухомого майна від 2 червня 1997 р. № 36, укладеного Товариством та представництвом Фонду майна АРК у м. Алушті, продовженим до 2 липня 2017 р.

Позовні вимоги обґрунтовувалися посиланням на те, що 2 червня 1997 р. Товариством та представництвом Фонду майна АРК у м. Алушті (правонаступником якого є Міськрада) було укладено договір оренди № 36, предметом якого є нежитлові приміщення площею 803,1 м² у м. Алушті. Пунктом 4.1 цього договору передбачено,

що договір укладено на 10 років із моменту початку його дії, тобто з 2 червня 1997 р. по 2 червня 2007 р. Також позивач зазначив, що п. 3.2.2 цього договору встановлено, що у разі припинення строку дії договору орендодавець зобов'язаний своєчасно прийняти від орендаря майно протягом 10 днів. Оскільки після спливу строку дії договору оренди Міськрада та Управління (балансоутримувач) необхідні дії щодо повернення орендованого майна від позивача не здійснили та не заявили про припинення або зміну умов договору, позивач вважає договірні відносини фактично продовженими. Крім того, позивач користується орендованим майном та сплачує орендну плату. При цьому Товариство послалося на положення статей 763, 764 ЦК України, ст. 384 ГК та ч. 2 ст. 17 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» (далі — Закон про оренду).

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на приписи ч. 2 ст. 26 Закону про оренду, відповідно до якої договір оренди припиняється в разі закінчення строку, на який його було укладено. Також Міськрада зазначила, що відповідно до ст. 118 Закону України «Про Державний бюджет України на 2007 рік» у 2007 р. передача в оренду державного та комунального майна здійснювалася виключно на конкурсних засадах. Договори оренди державного та комунального майна, укладені до 1 січня 2007 р. (крім договорів оренди державного та комунального майна, укладених бюджетними установами, Пенсійним фондом України та його органами, а також щодо цілісних майнових комплексів), у шестимісячний термін підлягають обов'язковому перегляду відповідно до встановленої норми. На виконання зазначених вимог закону 19 лютого 2007 р. позивача було поінформовано про обов'язкове проведення конкурсу після закінчення дії договору оренди. Крім того, листом від 29 травня 2007 р. № 192/02 Управління просило позивача повернути орендоване майно за актом прийому-передачі у зв'язку з закінченням терміну дії договору оренди.

Рішенням господарського суду АРК від 16 серпня 2007 р. позов задоволено. Визнано договір оренди нерухомого майна від 2 червня 1997 р. № 36 продовженим до 2 липня 2017 р. Рішення вмотивовано тим, що, оскільки після закінчення строку дії договору оренди Управлінням пред'являлися Товариству рахунки на сплату послуг за користування орендованими приміщеннями (рахунок від 31 липня 2007 р. № 716), які Товариство сплачувало (платіжне доручення від 14 серпня 2007 р. № 600), судом зроблено висновок про продовження між сторонами договірних відносин. При цьому суд послався на ст. 218 ГК, статті 17, 28 Закону про оренду.

Постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2007 р. та постановою Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. зазначене рішення залишено без змін на тих самих підставах.

15 травня 2008 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційними скаргами відділу з управління комунальною власністю Алуштинської міської ради та Міськради порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. У касаційних скаргах ставиться питання про скасування всіх зазначених судових рішень у справі та передання справи на новий розгляд до суду першої інстанції з мотивів невідповідності оскарже-

2 — 9-452

ної постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах, неправильного застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи касаційних скарг, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги підлягають задоволенню на таких підставах.

Спірні відносини між сторонами щодо оренди нежитлового приміщення площею 803,1 м^2 у м. Алушті виникли з приводу продовження терміну договору оренди після його закінчення.

Правові наслідки продовження користування майном після закінчення строку договору оренди безпосередньо передбачені ст. 764 ЦК України, ст. 17 Закону про оренду та опосередковано нормою ч. 4 ст. 291 ГК, згідно з якою правові наслідки припинення договору оренди визначаються відповідно до умов регулювання договору найму ЦК України.

Відповідно до ст. 764 ЦК України, якщо наймач продовжує користуватися майном після закінчення строку договору найму (оренди), то, за відсутності заперечень наймодавця протягом одного місяця, договір вважається поновленим на строк, який був раніше встановлений договором.

Аналогічна норма міститься в ч. 2 ст. 17 Закону про оренду, відповідно до якої у разі відсутності заяви однієї зі сторін про припинення або зміну умов договору оренди протягом одного місяця після закінчення терміну дії договору він вважається продовженим на той самий термін і на тих самих умовах, які були передбачені договором.

Зі змісту зазначених правових норм вбачається, що після закінчення строку договору оренди він може бути продовжений на такий самий строк, на який цей договір укладався, за умови, якщо проти цього не заперечує орендодавець. При цьому такі заперечення мають бути висловлені ним як до закінчення терміну дії договору оренди, так і протягом одного місяця після закінчення цього строку.

Отже, якщо на дату закінчення строку договору оренди і протягом місяця після закінчення цього строку мали місце заперечення орендодавця щодо поновлення договору на новий строк, то такий договір припиняється.

Судами першої та апеляційної інстанцій було встановлено, і це підтверджено матеріалами справи, що листом від 29 травня 2007 р. № 192/02 Управління пропонувало Товариству повернути орендоване ним майно за актом прийому-передачі у зв'язку із закінченням терміну дії договору оренди.

31 липня 2007 р. Управління виставило Товариству рахунок № 716 на сплату орендної плати за липень 2007 р., який був оплачений орендарем на підставі платіжного доручення від 14 серпня 2007 р. № 600.

Водночас виставлення Управлінням рахунків на сплату платежів за користування майном, які були оплачені Товариством, не можна розцінювати як згоду орендодавця на пролонгацію договору оренди від 2 червня 1997 р. № 36, оскільки Товариство

сплачувало кошти за фактичне користування майном. Здійснення платежів не є підставою продовження договору, термін дії якого закінчився.

Господарські суди належної юридичної оцінки цьому факту не дали і не з'ясували чи можуть такі дії Управління розцінюватися як зміна висловленого ним ставлення щодо припинення договору оренди.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» від 29 грудня 1976 р. № 11 рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального закону і всебічно перевіривши обставини, вирішив спір відповідно до норм матеріального права, а обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для цієї справи, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

Оскільки помилкове застосування судом норм процесуального та матеріального права призвело до неправильного вирішення спору, всі постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

При новому розгляді справи суду слід врахувати викладене, всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від установлених обставин вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційні скарги відділу з управління комунальною власністю Алуштинської міської ради та Алуштинської міської ради АРК задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р., постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2007 р. та рішення господарського суду АРК від 16 серпня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу комунального підприємства «Управління міського господарства» (далі — Управління), відділу по управлінню комунальною власністю Алуштинської міської ради на постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2007 р. у справі за позовом ВАТ «Алуштинська міська друкарня» (далі — Товариство) до Алуштинської міської ради, третя особа — Управління, про поновлення порушеного права оренди майна.

У судовому засіданні оголошувалася перерва до 27 лютого 2008 р.

У липні 2007 р. до господарського суду АРК Товариством подано позов (з уточненнями) про визнання договору оренди від 2 червня 1997 р. № 36 продовженим до 2 червня 2017 р.

Позовні вимоги мотивовані тим, що 2 червня 1997 р. між позивачем та Фондом майна АРК у м. Алушті терміном на 10 років укладений договір оренди державного майна № 36. Оскільки власник приміщення після закінчення строку договору оренди не здійснив будь-яких дій, направлених на повернення орендованого майна, то позивач вважав, що згідно з умовами договору він є продовженим до 2 червня 2017 р., і продовжив виконувати свої обов'язки орендаря. Однак орендодавець, не відмовляючись від договору оренди після закінчення терміну його дії, має намір передати майно, яке є об'єктом оренди, третім особам. Позивач вважає такі дії відповідача незаконними та такими, що порушують його права та законні інтереси.

Рішенням господарського суду АРК від 16 серпня 2007 р., залишеним без змін постановою Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2007 р. позов задоволено, договір оренди нерухомого майна від 2 червня 1997 р. № 36, укладений між Товариством та Фондом майна АРК (правонаступник — Алуштинська міська рада, балансоутримувач майна –Управління) визнаний продовженим до 2 липня 2017 р.

Рішення та постанова судів мотивовані ст. 764 ЦК України, статтями 17, 28 Закону України «Про оренду державного та комунального майна».

Не погоджуючись із прийнятою у справі постановою, Алуштинська міська рада та Управління звернулися до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій, посилаючись на порушення судами першої та апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права, просять рішення і постанову скасувати та прийняти нове рішення, яким відмовити позивачу у задоволенні позову.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 28 січня 2008 р. касаційні скарги у цій справі об'єднані в одне касаційне провадження.

Доводи касаційних скарг обґрунтовані тим, що судове рішення не засноване на повному, всебічному та об'єктивному вивченні обставин справи, а факти, встановлені судом, не відповідають дійсності та не підтверджуються доказами. Скаржники стверджують, що висновки суду стосовно того, що жодна зі сторін не здійснювала будь-які дії щодо повернення орендованого майна і не заявляла про припинення договору оренди, не відповідають дійсності. Крім того, скаржники вважають, що суди попередніх інстанцій необґрунтовано не залучили представництво Фонду майна АРК у м. Алушті та відділ з управління комунальною власністю Алуштинської міської ради, що є порушенням статей 24, 43 ГПК та підставою для скасування рішення суду.

У відзиві на касаційні скарги Товариство просить прийняті у справі рішення залишити без змін як законні та обґрунтовані, а касаційні скарги — без задоволення як безпідставні. Додатково представник позивача пояснив, що між Товариством та Алуштинською міськрадою досягнуто домовленості про продовження спірного договору оренди, у зв'язку з чим між названими сторонами укладено додаткову угоду

від 22 жовтня 2007 р. № 3 та від 1 листопада 2007 р. № 4 до договору від 2 червня 1997 р. № 36.

Заслухавши в судовому засіданні пояснення представника позивача, розглянувши та обговоривши доводи касаційних скарг, перевіривши правильність застосування судами попередніх інстанцій норм матеріального та процесуального права, судова колегія Вищого господарського суду вважає, що касаційні скарги не підлягають задоволенню на таких підставах.

Господарськими судами попередніх інстанцій встановлено, що 2 червня 1997 р. між позивачем та Фондом майна АРК у м. Алушті укладено договір оренди державного майна № 36, а також додаткові угоди до договору, за якими орендодавець передає, а орендар (позивач) приймає у термінове платне володіння та користування нежитлові приміщення площею 803,1 м², розташовані у м. Алушті.

Згідно з п. 1.3 договору вказане майно передається орендарю для розміщення міської друкарні. Пунктами 4.1 та 4.2 договору передбачено, що договір укладається терміном на 10 років із моменту початку його дії. Договір набуває чинності з 2 червня 1997 р. та припиняє дію 2 червня 2007 р.

Відповідно до п. 3.2.2 договору орендодавець зобов'язаний у випадку припинення дії або дострокового розірвання договору свочасно прийняти від орендаря майно упродовж 10 днів із моменту прийняття такого рішення.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 29 травня 2007 р. Управлінням на адресу позивача направлено лист з проханням повернути майно, яке орендується згідно з актом прийому-передачі, у зв'язку із закінченням строку дії договору оренди нежитлового приміщення.

Однак ані Управління, ані Алуштинська міська рада після закінчення строку дії договору № 36 жодних дій щодо повернення орендованого майна від позивача не здійснили. Більше того, жодною зі сторін договору упродовж місячного строку після закінчення терміну дії договору про його припинення або зміну його умов не заявлено.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що після закінчення терміну дії договору оренди Управлінням у м. Алушті позивачеві виставлялися рахунки з орендної плати, які були оплачені позивачем.

Згідно з п. 1 ст. 1 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» організаційні відносини, пов'язані з передачею в оренду майна державних підприємств та організацій, підприємств, заснованих на майні, що належить АРК або перебуває у комунальній власності, а також майнові відносини між орендодавцями та орендарями щодо господарського використання державного майна, майна, що належить АРК або перебуває у комунальній власності, регулюються цим законом, тобто цей Закон є спеціальним.

Відповідно до ч. 2 ст. 17 Закону у разі відсутності заяви однієї зі сторін про припинення або зміну умов договору оренди протягом одного місяця після закінчення терміну дії договору він вважається продовженим на той самий термін і на тих самих умовах, які були передбачені договором.

Згідно зі ст. 764 ЦК України, якщо наймач продовжує користуватися майном після закінчення строку договору найму, то, за відсутності заперечень наймодавця протягом одного місяця, договір вважається поновленим на строк, який був раніше встановлений договором.

Стаття 28 Закону забезпечує орендареві захист його права на майно, одержане ним за договором оренди, нарівні із захистом, встановленим законодавством щодо захисту права власності.

Отже, колегія суддів погоджується з висновками суду попередніх інстанцій, що з урахуванням наведених обставин договірні відносини між позивачем та Управлінням після закінчення дії договору фактично продовжилися.

Це підтверджується також і тим, що вже після прийняття оскаржуваних рішень сторонами укладено додаткові угоди від 22 жовтня 2007 р. № 3 та від 1 листопада 2007 р. № 4 до договору від 2 червня1997 р. № 36.

Доводи касаційних скарг стосовно того, що на підставі рішення від 23 травня 2007 р. № 14/222 права та обов'язки за договором оренди перейшли до відділу з управління комунальною власністю Алуштинської міськради, що є підставою вважати відділ належним відповідачем у справі, спростовуються тими обставинами, що стороною в оспорюваному договорі було саме представництво Фонду майна АРК у м. Алушті, правонаступником якого в частині права власності на майно, що є об'єктом оренди, є Алуштинська міська рада, а балансоутримувачем — Управління. Зазначені особи залучені до участі у справі, і використали належні їм процесуальні права.

Щодо посилання скаржниками на ст. 118 Закону України «Про Державний бюджет на 2007 рік», то у рішенні Конституційний Суд України визначив, що закон про Державний бюджет України як правовий акт чітко зумовлений поняттям бюджету як плану формування та використання фінансових ресурсів, має особливий предмет регулювання, відмінний від інших законів України — він стосується виключно встановлення доходів та видатків держави на загальносуспільні потреби, тому цим законом не можуть вноситися зміни, зупинятися дія чинних законів України, а також встановлюватися інше (додаткове) правове регулювання відносин, що є предметом інших законів України.

Таке положення закріплено і в ч. 3 ст. 27 Бюджетного кодексу України.

Отже, згідно із зазначеним рішенням Конституційного Суду України, оскільки предмет закону про Державний бюджет України чітко визначений у Конституції України, Бюджетному кодексі України, цей закон не може скасовувати чи змінювати обсяг прав і обов'язків, компенсацій і гарантій, передбачених іншими законами України.

Згідно зі ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. Тому доводи касаційних скарг щодо неправильної оцінки та недостатньої перевірки апеляційним господарським судом доказів у справі не входять до

повноважень суду касаційної інстанції і не можуть бути підставою для скасування прийнятих у справі судових рішень.

З огляду на викладене та межі перегляду справи в касаційній інстанції колегія суддів вважає, що під час розгляду справи господарськими судами попередніх інстанцій фактичні обставини справи встановлено на основі повного й об'єктивного дослідження матеріалів справи, висновки судів відповідають цим обставинам і їм надана правильна юридична оцінка з правильним застосуванням норм матеріального і процесуального права, а отже, у касаційної інстанції відсутні підстави для скасування прийнятої у справі постанови.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційні скарги комунального підприємства «Управління міського господарства» та відділу з управління комунальною власністю Алуштинської міської ради залишити без задоволення.

Постанову Севастопольського апеляційного господарського суду від 9 жовтня 2007 р. залишити без змін.

2.2. У разі коли орендоване нерухоме майно набуває статусу об'єкта державної власності, який має загальнодержавне значення, що згідно з ч. 2 ст. 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» виключає подальшу можливість здачі в оренду такого майна, договір оренди підлягає розірванню на підставі ст. 652 ЦК України

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Міністерства фінансів України на постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. у справі за позовом регіонального відділення ФДМ у Донецькій області до ТОВ «Центр правової та економічної допомоги» (далі — Товариство), третя особа — Міністерство фінансів України (далі — Мінфін), про розірвання договору,

в с т а н о в и в:

У березні 2007 р. регіональне відділення ФДМ у Донецькій області звернулося до господарського суду Донецької області з позовом, в якому просило розірвати укладений з відповідачем договір оренди від 20 березня 2003 р. № 1033/2003 та зобов'язати останнього повернути балансоутримувачу — Головному фінансовому управлінню Донецької обласної державної адміністрації (далі — Управління) вбудоване

приміщення першого поверху будівлі загальною площею 338,64 м², розташоване у м. Донецьку, що є об'єктом оренди за цією угодою.

В обґрунтування своїх вимог позивач послався на істотну зміну обставин, якими сторони керувалися при укладанні спірного договору, внаслідок чого він підлягає розірванню на підставі ст. 652 ЦК України.

Рішенням господарського суду Донецької області від 12 липня 2007 р., залишеним без змін постановою Донецького апеляційного господарського суду від 20 листопада 2007 р., позов задоволено.

Постановою Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. зазначені судові рішення скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 29 травня 2008 р. за касаційною скаргою Мінфіну порушено провадження з перегляду у касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України.

У касаційній скарзі ставиться питання про скасування постанови суду касаційної інстанції та припинення провадження у справі. В обґрунтування скарги зроблено посилання на невідповідність оскаржуваної постанови положенням Конституції України та порушення судом касаційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Регіональне відділення ФДМ у Донецькій області не використало наданого законом права на участь свого представника у судовому засіданні.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників відповідача, третьої особи, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково на таких підставах.

Скасовуючи рішення судів першої та апеляційної інстанцій, Вищий господарський суд України керувався тим, що на момент звернення до суду позивач не вжив заходів досудового врегулювання спору, передбачених ст. 188 ГК. Крім того, позивачем не доведено, а судами нижчих інстанцій не встановлено, що зміна статусу об'єкта оренди внаслідок його передачі на баланс Управління призводить до порушення співвідношення майнових інтересів сторін.

Проте з такими висновками погодитися не можна.

Відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Як зазначено в резолютивній частині рішення Конституційного Суду України від 9 липня 2002 р. у справі щодо офіційного тлумачення положення ч. 2 ст. 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів), положення ч. 2 ст. 124 Конституції України щодо поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, які виникають у державі, в аспекті конституційного звернення необхідно розуміти так, що право особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду за вирішенням спору не може бути обмежене законом, іншими нормативно-правовими актами.

За таких обставин посилання Вищого господарського суду України на те, що позивачем не було використано всіх заходів досудового врегулювання спору, не може бути прийнято до уваги, оскільки недотримання останнім вимог ч. 2 ст. 188 ГК щодо обов'язку надсилання іншій стороні пропозицій про розірвання договору у разі виникнення такої необхідності не позбавляє позивача права звернутися за захистом порушеного права шляхом вчинення прямого позову до відповідача про розірвання оспорюваного договору.

Відповідно до ч. 1 ст. 652 ЦК України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладанні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

Якщо сторони не досягли згоди щодо приведення договору у відповідність з обставинами, які істотно змінились, або щодо його розірвання, договір може бути розірваний за рішенням суду на вимогу заінтересованої сторони (ч. 2 ст. 652 ЦК України).

Під час розгляду спору судами першої та апеляційної інстанцій було встановлено, що 20 березня 2003 р. між регіональним відділенням ФДМ у Донецькій області та Товариством було укладено договір оренди № 1033/2003, відповідно до якого з урахуванням змін, внесених до цього договору додатковою угодою від 20 січня 2004 р. № 1 та додатковою угодою від 10 червня 2004 р. № 2, відповідачу було передано в орендне користування строком до 20 березня 2013 р. нежитлові приміщення першого поверху будівлі загальною площею 338,64 м², розташовані у м. Донецьку, що знаходяться на балансі та не увійшли до статутного фонду ВАТ «Донецькшахтобуд».

Також судами встановлено, що за наказом Міністерства палива та енергетики України від 14 червня 2004 р. № 322, копія якого міститься у матеріалах справи, зазначена будівля загальною площею 1 266,5 м² передана зі сфери управління цього Міністерства до сфери управління Мінфіну без зміни державної форми власності.

Наказом Мінфіну від 15 червня 2004 р. № 392 здійснено прийом-передачу адміністративної будівлі, що знаходиться у м. Донецьку, площею 1 266,5 м², зі сфери управління Міністерства палива та енергетики України до сфери управління Мінфіну, у зв'язку з чим цю будівлю було передано на баланс Управління.

Відповідно до ч. 2 ст. 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» не можуть бути об'єктами оренди зокрема об'єкти державної власності, що мають загальнодержавне значення і не підлягають приватизації відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного майна».

За частиною 2 ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» загальнодержавне значення мають об'єкти, які забезпечують виконання державою своїх функцій, обороноздатність держави, її економічну незалежність, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України, зокрема майно органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Згідно з п. 3 Положення про Головне фінансове управління Донецької обласної державної адміністрації, затвердженого розпорядженням голови Донецької обласної державної адміністрації від 15 вересня 2006 р. № 438, основними завданнями Управління є: забезпечення реалізації державної бюджетної політики на регіональному рівні, підготовка пропозицій щодо фінансового забезпечення заходів соціально-економічного розвитку в області, розроблення пропозицій з удосконалення методів фінансового бюджетного планування витрат тощо.

Відповідно до розділу 6 Конституції України, Положення про Міністерство фінансів України (у редакції, що була чинною на момент виникнення спору), Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Положення про Головне фінансове управління Донецької обласної державної адміністрації Мінфін є центральним органом виконавчої влади, а Управління — місцевим органом виконавчої влади, що забезпечує виконання державою своїх функцій.

Враховуючи викладене, судами першої та апеляційної інстанцій на підставі зібраних та належно оцінених доказів було обґрунтовано встановлено, що під час передачі спірних приміщень зі сфери управління Міністерства палива та енергетики України до сфери управління Мінфіну (без зміни державної форми власності) та подальшої передачі їх на баланс Управління статус вказаного майна — об'єкта оренди — було змінено з нежитлових приміщень, що не увійшли до статутного фонду ВАТ «Донецькшахтобуд», на об'єкт державної власності, що має загальнодержавне значення.

За таких обставин зазначені суди дійшли правильного висновку про те, що це нерухоме майно не може бути об'єктом оренди згідно з вимогами ч. 2 ст. 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», а тому спірний договір підлягає розірванню на підставі ст. 652 ЦК України.

Отже, скасовуючи законні й обґрунтовані рішення, Вищий господарський суд України неправильно застосував норми матеріального права, у зв'язку з чим оскаржувана постанова підлягає скасуванню.

З огляду на положення статей 6, 8 Конституції України Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не вважає за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням статей 125, 129 Конституції України, статей 2, 39 Закону України «Про судоустрій України» щодо визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя, і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законної постанови апеляційного господарського суду. Отже, наведений у ст. 111^{18} ГПК перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не є процесуальною перешкодою для залишення в силі Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України постанови Донецького апеляційного господарського суду від 20 листопада 2007 р.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Міністерства фінансів України задовольнити частково.

Постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. скасувати.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 20 листопада 2007 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Центр правової та економічної допомоги» (далі — Товариство) на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 20 листопада 2007 р. у справі за позовом регіонального відділення ФДМ у Донецькій області до Товариства, третя особа — Міністерство фінансів України (далі — Мінфін), про розірвання договору оренди від 20 березня 2003 р. № 1033/2003.

Рішенням господарського суду Донецької області від 12 липня 2007 р. позовні вимоги задоволено.

Розірвано договір оренди від 20 березня 2003 р. № 1033/2003, укладений регіональним відділенням ФДМ у Донецькій області та Товариством.

Зобов'язано Товариство повернути Головному фінансовому управлінню Донецької обласної державної адміністрації (далі — Управління) нежитлове вбудоване приміщення першого поверху будівлі загальною площею 338,64 м², розташоване у м. Донецьку, за актом прийому-передачі.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 20 листопада 2007 р. рішення господарського суду Донецької області від 12 липня 2007 р. залишено без змін.

Судові рішення мотивовано тим, що внаслідок передачі орендованого за спірним договором приміщення зі сфери управління Міністерства палива та енергетики України до сфери управління Мінфіну відбулася істотна зміна обставин, що зумовило розірвання договору на підставі ст. 652 ЦК України.

Не погоджуючись із судовими рішеннями, Товариство звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою і просить їх скасувати, посилаючись на те, що судами порушені норми процесуального та матеріального права, зокрема статті 33, 34 ГПК, ст. 652 ЦК України.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального та процесуального права при винесенні оспорюваного судового акта, вважає за необхідне касаційну скаргу задовольнити частково.

Відповідно до вимог ст. 111^7 ГПК перевірка застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права під час перегляду у касаційному порядку судових рішень здійснюється на підставі встановлених фактичних обставин справи.

Господарським судом встановлено, що 20 березня 2003 р. регіональне відділення ФДМ у Донецькій області та Товариство уклали договір оренди № 1033/2003, згідно з умовами якого останньому в строкове платне користування передано нерухоме майно, зокрема нежитлове вбудоване приміщення другого поверху будівлі, загальною площею 478 м^2, розташоване у м. Донецьку, яке знаходиться на балансі ДВАТ «Шахти «Курахівська» та не увійшло до статутного фонду.

Пунктом 10.1 договору від 20 березня 2003 р. № 1033/2003 сторони встановили строк дії договору — до 20 березня 2008 р.

Акт прийому-передачі нежитлового приміщення підписаний сторонами 20 березня 2003 р.

Додатковими угодами від 20 січня 2004 р. № 1 та від 10 червня 2004 р. № 2 до договору оренди від 20 березня 2003 р. № 1033/2003 змінено площу орендованого майна та визначено предметом договору нежитлові вбудовані приміщення першого поверху будівлі загальною площею 338,64 м^2, у тому числі площею 115,34 м^2 та площею 223,3 м^2, що розташовані у м. Донецьку.

За наказом Міністерства палива та енергетики України від 14 червня 2004 р. за № 322 зазначена будівля площею 1 266,5 м^2 передана зі сфери управління Міністерства палива та енергетики України до сфери управління Мінфіну.

Наказом Мінфіну від 15 червня 2004 р. № 392 зобов'язано здійснити прийом-передачу адміністративної будівлі до сфери управління цього Міністерства. Актом прийому-передачі основних засобів від 30 липня 2004 р. спірне приміщення передано на баланс Управління Донецької обласної державної адміністрації.

Відповідно до п. 3 Положення про Головне фінансове управління Донецької обласної державної адміністрації, затвердженого розпорядженням голови Донецької обласної державної адміністрації від 15 вересня 2006 р. № 438, основними завданнями Управління є забезпечення державної бюджетної політики на регіональному рівні, підготовка пропозицій з удосконалення методів фінансового і бюджетного планування та фінансування витрат, складання проекту обласного бюджету, здійснення контролю за дотриманням підприємствами, установами і організаціями законодавства щодо використання ними бюджетних коштів та коштів цільових фондів, утворених обласною радою, тощо.

На підставі наведеного господарські суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку, що приміщення за спірним договором набуло статусу об'єкта державної власності, що має загальнодержавне значення та не може бути об'єктом оренди згідно з ч. 2 ст. 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна», оскільки відбулася істотна зміна обставин відповідно до ст. 652 ЦК України, що є підставою для розірвання договору.

За статтею 652 ЦК України у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладанні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті зобов'язання. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

Статтею 291 ГК передбачено, що одностороння відмова від договору оренди не допускається. Договір оренди може бути розірваний за згодою сторін. На вимогу однієї зі сторін договір оренди може бути достроково розірваний на підставах, передбачених ЦК України для розірвання договору найму, в порядку, встановленому ст. 188 ГК.

Відповідно до частин 2, 3 ст. 188 ГК сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозицію про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у 20-денний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду.

У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни чи розірвання договору, а також у разі неодержання відповіді в установлений строк з урахуванням поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення господарського суду.

Ця норма кореспондується зі ст. 11 ГПК.

Отже, з огляду на зміст наведених положень чинного законодавства дії заінтересованої сторони, спрямовані на розірвання договору та непогодження з ними іншої сторони, мають відбутися до звернення з відповідним позовом до суду. Оскільки метою розірвання договору у зв'язку з істотною зміною є необхідність відновлення балансу інтересів сторін внаслідок неочікуваної зміни зовнішніх обставин, що не залежать від волевиявлення сторін, саме порушення права заінтересованої сторони на таке відновлення внаслідок неприйняття відповідної пропозиції іншою стороною є необхідною умовою для звернення до суду відповідно до ст. 1 ГПК.

Господарські суди першої та апеляційної інстанцій помилково дійшли висновку про дотримання позивачем встановленого ст. 188 ГК порядку розірвання договору, не врахувавши при цьому, що пропозиція регіонального відділення ФДМ у Донецькій області про розірвання договору, викладена у листі від 7 червня 2007 р. № 06-03-6808, була надіслана відповідачеві вже після порушення провадження у цій справі.

За вимогами ч. 2 ст. 652 ЦК України договір може бути розірваний на вимогу заінтересованої сторони за одночасної наявності таких умов:

— у момент укладання договору сторони виходили з того, що така зміна обставин не настане;

— зміна обставин зумовлена причинами, які заінтересована сторона не могла усунути після їх виникнення при всій турботливості та обачності, які від неї вимагалися;

— виконання договору порушило б співвідношення майнових інтересів сторін і позбавило б заінтересовану сторону того, на що вона розраховувала при укладанні договору;

— із суті договору або звичаїв ділового обороту не випливає, що ризик зміни обставин несе заінтересована сторона.

Статтею 33 ГПК передбачено, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Позивачем не доведено, а судами попередніх інстанцій не встановлено, що зміна статусу об'єкта оренди внаслідок передачі на баланс Управління призводить до порушення балансу майнових інтересів сторін та позбавляє регіональне відділення ФДМ у Донецькій області отримання орендної плати та забезпеченості умов збереження майна, на які він розраховував при укладанні договору.

Зважаючи на те, що відповідно до ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, рішення та постанова у справі підлягають скасуванню, а справа — переданню на новий розгляд господарському суду.

Відповідно до роз'яснень Пленуму Верховного Суду України, викладених у п. 1 постанови «Про судове рішення» від 29 грудня 1976 р. № 11, рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального законодавства і всебічно перевіривши всі обставини справи, вирішив справу відповідно до норм матеріального права, що підлягають застосуванню до цих правовідносин.

При новому розгляді справи принагідно повно та всебічно з'ясувати всі обставини справи, дати їм належну правову оцінку та постановити законне й обґрунтоване рішення.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, п. 3 ст. 111^9, ст. 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити частково.

Постанову від 20 листопада 2007 р. Донецького апеляційного господарського суду та рішення від 12 липня 2007 р. господарського суду Донецької області скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду Донецької області.

3 Справи зі спорів, пов'язаних із виконанням зобов'язань та відповідальністю за їх порушення

3.1. З визнанням похідного із кредитного договору правочину відступлення права вимоги недійсним товариство без достатніх правових підстав набуло прості векселі, і його зобов'язано їх повернути первісному кредитору відповідно до ст. 1212 ЦК України. Без витребування необхідних документів щодо з'ясування місця знаходження векселів відшкодування їх вартості згідно зі ст. 1213 ЦК України є передчасним

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу АКБ «Прем'єрбанк» на постанову Вищого господарського суду України від 12 лютого 2008 р. у справі за позовом АКБ «Прем'єрбанк» до ТОВ «Торговий дім заводу газової апаратури» (далі — Товариство) про стягнення 12 987 447,38 грн безпідставно набутого майна,

в с т а н о в и в:

У травні 2006 р. АКБ «Прем'єрбанк» звернувся до господарського суду Дніпропетровської області з позовом до Товариства про зобов'язання повернути безпідставно набуте майно в натурі — векселі на загальну суму 12 987 447,38 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що рішенням господарського суду визнано недійсним із моменту укладення договір уступки права вимоги від 15 липня 2004 р. № 6, відповідно до якого позивач уступив, а відповідач прийняв вимоги до ТОВ «Планета-Сервіс», які виникли з кредитного договору від 8 серпня 2003 р. № 46. Товариство оплату за відступлення права вимоги на суму заборгованості за кредитом у розмірі 12 987 447,38 грн не здійснив, а ТОВ «Планета-Сервіс» свої зобов'язання за кредитним договором № 46 виконало шляхом вексельного платежу, передавши Товариству векселі на суму кредитної заборгованості.

Товариство проти позову заперечило через відсутність правових підстав повернення простих векселів АКБ «Прем'єрбанк», вилучених із вексельного обігу податковою міліцією ДПА Дніпропетровської області.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р. у позові відмовлено з мотивів, визначених ст. 216 ЦК України. У разі недійсності правочину Товариство зобов'язане повернути векселі не АКБ «Прем'єрбанк», а ТОВ «Планета-Сервіс».

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р. рішення суду першої інстанції скасовано та задоволено позов, оскільки відповідач безпідставно набув і зберігає прості векселі.

Постановою Вищого господарського суду України від 12 лютого 2008 р. скасовано постанову суду апеляційної інстанції на підставі неправильного застосування норм матеріального права та залишено без змін рішення господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р.

8 травня 2008 р. Верховним Судом України порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 12 лютого 2008 р. за касаційною скаргою АКБ «Прем'єрбанк». Скарга мотивована невідповідністю постанови міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та неправильним застосуванням норм матеріального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Господарськими судами встановлено, що за кредитним договором від 8 серпня 2003 р. № 46 АКБ «Прем'єрбанк» надав ТОВ «Планета-Сервіс» відновлювальну кредитну лінію для поновлення обігових коштів у сумі 10 260 714 грн строком до 7 серпня 2004 р. з оплатою 28 % річних за користування кредитом (далі — Договір кредиту).

15 липня 2004 р. АКБ «Прем'єрбанк» уклав договір уступки права вимоги (далі — Договір уступки) з Товариством.

Умовами цього договору сторони передбачили, що первісний кредитор — АКБ «Прем'єрбанк» уступив новому кредитору — Товариству всі права за Договором кредиту з погашення кредиту в сумі 10 260 714 грн, 2 726 733,38 грн процентів за користування кредитом, пені, штрафів і інших виплат ТОВ «Планета-Сервіс (п. 1.1).

За відступлення права вимоги новий кредитор — Товариство зобов'язалося здійснити оплату на суму заборгованості за кредитом і процентам на користь АКБ «Прем'єрбанк» у строк до 5 серпня 2004 р. (п. 1.2).

На виконання Договору уступки боржник — ТОВ «Планета-Сервіс» 20 липня 2004 р. розрахувалося з Товариством за кредитним договором шляхом передачі дев'яти простих векселів, векселедавцем яких є ВАТ «Дніпрококсохімремонт», на загальну суму 12 987 447,38 грн, що підтверджується актом про вексельний платіж та актом прийому-передачі простих векселів.

Отже, передача векселів боржником на користь відповідача здійснена на виконання Договору уступки та Договору кредиту.

Свої зобов'язання за Договором уступки Товариство не виконало. Плату за уступку права вимоги за Договором кредиту із суми заборгованості за кредитом і процентами на користь АКБ «Прем'єрбанк» не здійснило.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 15 вересня 2005 р., що набрало законної сили, задоволено позов ВАТ «АКБ Гарант» до АКБ «Прем'єрбанк», треті особи — ТОВ з іноземними інвестиціями «Іріола Фрахт», ТОВ «Планета-Сервіс», Товариство, про визнання угоди про уступку права вимоги від 15 червня 2004 р. № 6 і Договір уступки визнано недійсним із моменту його укладення.

У справі суд не застосував двосторонню реституцію, оскільки на час винесення рішення суду ТОВ «Планета-Сервіс» ліквідовано і виключено з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України.

Недійсний правочин за приписами ч. 2 ст. 216 ЦК України не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

У разі недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, — відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

Отже, за приписами зазначеної статті, Товариство повинно було повернути спірні прості векселі боржнику за Договором кредиту — ТОВ «Планета-Сервіс», але з його ліквідацією реституція не відбулась.

Касаційний суд не врахував, що за ч. 1 ст. 1212 ЦК України особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала, а ч. 3 цієї статті передбачено, що положення глави 83 ЦК України застосовуються також до вимог про повернення виконаного за недійсним правочином; витребування майна власником із чужого незаконного володіння; повернення виконаного однією зі сторін у зобов'язанні; відшкодування шкоди особою, яка незаконно набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи.

Апеляційний суд обґрунтовано визнав, що з визнанням недійсним правочину уступки права вимоги Товариство без достатніх правових підстав набуло прості векселі і зобов'язане їх повернути первісному кредитору — АКБ «Прем'єрбанк».

Висновок касаційного суду щодо неправильного застосування апеляційним судом ст. 1212 ЦК України є помилковим

У разі неможливості повернути в натурі потерпілому безпідставно набуте майно відшкодовується його вартість, яка визначається на момент розгляду судом справи про повернення майна (ч. 2 ст. 1213 ЦК України).

Згідно зі ст. 38 ГПК, якщо подані сторонами докази є недостатніми, господарський суд зобов'язаний витребувати від підприємств та організацій незалежно від їх участі у справі документи і матеріали, необхідні для вирішення спору.

3 — 9-452

Із матеріалів справи вбачається, що господарські суди не витребували необхідні документи для з'ясування місця знаходження векселів, тому стягнення з Товариства вартості безпідставно набутого майна апеляційним судом на підставі ч. 2 ст. 1213 ЦК України є передчасним.

За таких обставин незаконні судові рішення у справі підлягають скасуванню з направленням справи на новий судовий розгляд.

Керуючись статтями $111^{17}-111^{19}$ ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу АКБ «Прем'єрбанк» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 12 лютого 2008 р., постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р. та рішення господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 12 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Торговий дім заводу газової апаратури» (далі — Товариство) на постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р. у справі за позовом АКБ «Прем'єрбанк» до Товариства про стягнення 12 987 447,38 грн вартості безпідставно набутого майна.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р. відмовлено АКБ «Прем'єрбанк» у позові про стягнення 12 987 447,38 грн вартості безпідставно набутого майна, стягнуто з АКБ «Прем'єрбанк» 25 500 грн держмита, скасовано заходи із забезпечення позову.

Постановою Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р. апеляційну скаргу АКБ «Прем'єрбанк» задоволено, рішення господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р. скасовано, стягнуто з Товариства на користь АКБ «Прем'єрбанк» вартість безпідставно набутого майна в сумі 12 987 447,38 грн, витрати на інформаційно-технічне забезпечення в розмірі 118 грн, держмито у сумі 38 250 грн.

Товариство звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р., залишити в силі рішення господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р.

В обґрунтування касаційної скарги заявник посилається на порушення судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права, зокрема статей 216, 1212 ЦК України, статей 32, 34, 35, 36, 38, 43, 65 ГПК.

Судова колегія, розглянувши наявні матеріали справи, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення, дослідивши правильність застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права, дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

З матеріалів справи вбачається, що 15 липня 2004 р. між позивачем та відповідачем укладено угоду про уступку права вимоги № 6. За цією угодою позивач уступив відповідачу право вимоги до ТОВ «Планета-Сервіс», яке виникло з кредитного договору від 8 серпня 2003 р. № 46, укладеного між АКБ «Прем'єрбанк» та ТОВ «Планета-Сервіс», з погашення кредиту та оплати процентів за користування кредитом загальною сумою 12 987 447,38 грн.

ТОВ «Планета-Сервіс» 20 липня 2004 р. передало Товариству векселі в кількості дев'яти штук: № 65305329472523 на суму 5 775 000 грн, № 65305329472524 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472525 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472526 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472527 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472528 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472529 на суму 225 000 грн, № 65305329472530 на суму 1 000 000 грн, № 65305329472531 на суму 1 000 000 грн, усього на загальну суму 13 000 000 грн, про що підписано акт прийому-передачі векселів від 20 липня 2004 р. Товариство оплату на користь позивача не здійснило.

Рішенням господарського суду Дніпропетровської області від 15 вересня 2005 р. угоду уступки права вимоги від 15 липня 2004 р. № 6, укладену між АКБ «Прем'єрбанк» та Товариством, визнано недійсною з моменту укладення. Постановою Вищого господарського суду України від 24 січня 2006 р. рішення господарського суду Дніпропетровської області залишено без змін.

Суд касаційної інстанції при розгляді справи дійшов висновку про відсутність підстав для реституції, оскільки судом першої інстанції встановлено, що борг за кредитним договором від 8 серпня 2003 р. № 46 не погашено, за угодою уступки права вимоги від 15 липня 2004 р. № 6 АКБ «Прем'єрбанк» не передав оригінали документів, а Товариство не розрахувалося за одержане право вимоги. Крім того, судом першої інстанції встановлено, що Товариство не може повернути одержані за договором уступки права вимоги векселі ТОВ «Планета-Сервіс», оскільки ТОВ «Планета-Сервіс» було ліквідовано та виключено з ЄДРПОУ.

Місцевим господарським судом встановлено, що відповідач отримав від ТОВ «Планета-Сервіс» оригінали дев'яти векселів відповідно до умов угоди про уступку права вимоги, яка згодом була визнана судом недійсною, що не заперечується жодною зі сторін. Безпосередньо між позивачем та відповідачем у цій справі грошові або майнові розрахунки не проводилися.

У матеріалах справи міститься копія протоколу виїмки від 20 липня 2005 р., укладеного ст. о/у Управління податкової міліції ДПА в Дніпропетровській області

майором податкової міліції Ш., копії зазначених векселів, що мають строк погашення 31 грудня 2002 р. Відмітки про їх опротестування відсутні. Судом першої інстанції встановлено, що коштів за цими векселями Товариство не отримало. Судом апеляційної інстанції це не спростовано.

Відповідно до ст. 216 ЦК України у разі недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути другій стороні в натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а у разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послузі, — відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування.

На підставі вимог цієї статті, внаслідок визнання недійсною угоди про уступку права вимоги № 6 Товариство має повернути АКБ «Прем'єрбанк» все одержане на виконання цього правочину, а саме: векселі, отримані за актом про вексельний платіж від 20 липня 2004 р. та актом прийому-передачі векселів від 20 липня 2004 р., а не грошові кошти у розмірі номінальної вартості векселів, оскільки грошових коштів Товариство ні за угодою уступки права вимоги, ні за отриманими векселями не одержало.

Висновок суду апеляційної інстанції щодо неможливості повернення векселів ґрунтується лише на поясненнях представника позивача, який зазначив, що при ознайомленні з матеріалами кримінальної справи за звинуваченням Я. в Бабушкінському районному суді м. Дніпропетровська ним їх виявлено не було.

Судом першої інстанції встановлено, що на час розгляду справи сторони не надали суду відомості про точне місце знаходження векселів, одержаних Товариством за договором уступки права вимоги від 15 липня 2004 р. № 6, оскільки векселі були вилучені 20 липня 2005 р. Управлінням податкової міліції ДПА в Дніпропетровській області (протокол виїмки).

Отже, висновок суду першої інстанції щодо місця знаходження векселів підтверджено протоколом виїмки від 20 липня 2005 р., в якому зазначено, що оригінали векселів були вилучені Управлінням податкової міліції ДПА в Дніпропетровській області та долучені до справи.

Натомість висновок суду апеляційної інстанції щодо неможливості встановити місце знаходження векселів зроблено лише на підставі пояснень представника АКБ «Прем'єрбанк».

Відповідно до ст. 80 КПК речові докази зберігаються до набрання вироком законної сили або до закінчення строку оскарження постанови чи ухвали про закриття справи.

Отже, висновок суду апеляційної інстанції про те, що відповідач на підставі ст. 1213 ЦК України зобов'язаний відшкодувати вартість безпідставно набутого майна, оскільки неможливо встановити місце знаходження векселів та повернути їх позивачу в натурі, не підтверджується достовірними доказами, як того вимагає ст. 43 ГПК.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» від 29 грудня 1976 р. № 11 обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, які мають значення для цієї справи, висновки суду про вста-

новлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

За таких обставин колегія вважає, що оскаржувана постанова винесена з порушенням норм матеріального та процесуального права, оскільки висновки суду апеляційної інстанції є необґрунтованими та не підтверджуються матеріалами справи.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9–111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Торговий дім заводу газової апаратури» задовольнити.

Постанову Дніпропетровського апеляційного господарського суду від 20 вересня 2007 р. скасувати.

Рішення господарського суду Дніпропетровської області від 9 листопада 2006 р. залишити без змін.

3.2. На підставі рахунків-фактури відповідача, платіжних доручень з оплати позивачем виконаних робіт, акта звірки заборгованості позивача, в якому відповідач вимагає ліквідувати заборгованість і дотримуватися строків оплати первісних робіт у майбутньому, та листів керівника ТОВ щодо неоплачених інвойсів за обладнання і сервісне обслуговування, господарський суд дійшов обґрунтованого і законного висновку, що протягом 2004–2007 років між сторонами виникли цивільні права і обов'язки із сервісного обслуговування друкарської машини, які за своїми зобов'язаннями відповідають договору про надання послуг, укладеному у спрощений спосіб шляхом прийняття до виконання замовлень.

Водночас при визначенні розміру збитків та упущеної вигоди господарський суд не дослідив умови договорів, укладених позивачем із ЗАТ, ТОВ та приватним підприємцем, тому стягнення збитків із відповідача у розмірі, визначеному рішенням господарського суду, є передчасним

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 24 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Поліграфіст ЛТД» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 24 квітня 2008 р. у справі за позовом Товариства до ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» (далі — Підприємство) про стягнення 31 340 771,67 грн,

встановив:

У листопаді 2007 р. Товариство звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до Підприємства про стягнення 31 340 771,67 грн збитків. Під час розгляду справи позивач розмір позовних вимог збільшив до 31 747 262,12 грн.

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що внаслідок несвоєчасного виконання сервісних (ремонтних) робіт з обслуговування друкарської машини Товариство не змогло виконати свої зобов'язання за договорами з виготовлення поліграфічної продукції, внаслідок чого Підприємством завдано збитків на суму 31 747 262,12 грн.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на відсутність між ним та позивачем договірних відносин з обслуговування друкарської машини.

Рішенням господарського суду м. Києва від 25 грудня 2007 р. позов задоволено повністю. Рішення мотивоване тим, що внаслідок відмови Підприємства вчасно виконати ремонтні роботи друкарської машини позивача Товариству було завдано збитків.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2008 р., залишеною без змін постановою Вищого господарського суду України від 24 квітня 2008 р., скасовано рішення господарського суду м. Києва від 25 грудня 2007 р. та відмовлено у позові.

29 травня 2008 р. Верховним Судом України порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 24 квітня 2008 р. за касаційною скаргою Товариства. Скарга мотивована різним застосуванням одного й того самого положення закону в аналогічних справах і неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Верховний Суд України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню.

Залишаючи без змін постанову апеляційного суду, касаційний суд погодився з його висновком про відсутність договірних зобов'язань між сторонами із надання послуг на виконання сервісних робіт з обслуговування друкарської машини Speedmaster CD 102 (далі — Друкарська машинка).

З таким погодитися не можна на таких підставах.

Господарськими судами встановлено, що Товариство за договором купівлі-продажу від 25 листопада 2003 р. № 04-043-К придбало у фірми «Heidelberg Print Finanse Osteuropa Finanzierungsvermittlung GmbH» (м. Відень, Австрія) друкарську машину вартістю 255 065 євро.

Підставою виникнення господарських зобов'язань за приписами ч. 1 ст. 177 ГК є договір.

Укладання господарських договорів відповідно до п. 1 ст. 181 ГК допускається у спрощений спосіб, шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а підпис — шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення цього виду договорів.

Їх укладання здійснюється за правилами ЦК України з урахуванням особливостей, передбачених ст. 179 ГК, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма за ч. 2 ст. 205 ЦК України, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків.

Касаційний суд не звернув увагу, що вхід у програмне забезпечення та управління процесами виробництва друкарської машини закодований і її обслуговування можливе тільки фахівцями Підприємства за правилами Типових умов виконання сервісних робіт листових офсетних машин від 1 червня 2006 р. (далі — Типові умови).

З часу придбання друкарської машини її сервісне обслуговування здійснювало Підприємство.

На підставі рахунків-фактури Підприємства, платіжних доручень з оплати Товариством виконаних робіт, акта звірки заборгованості Товариства в сумі 15 739 грн, у якому Підприємство вимагає ліквідувати заборгованість і дотримуватися строків оплати первісних робіт у майбутньому, та листів керівника Підприємства П. від 3 і 30 серпня 2006 р. щодо неоплачених інвойсів за обладнання і сервісне обслуговування господарський суд дійшов обґрунтованого і законного висновку, що упродовж 2004–2007 років між сторонами виникли цивільні права й обов'язки із сервісного обслуговування друкарської машини, які за своїми зобов'язаннями відповідають договору про надання послуг, укладеному у спрощений спосіб, шляхом прийняття до виконання замовлень.

За цим договором, згідно зі ст. 901 ЦК України одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається у процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Положення глави 63 можуть застосовуватися до всіх договорів про надання послуг, якщо це не суперечить суті діяльності.

За приписами ст. 193 ГК, що кореспондує зі статтями 509, 526 ЦК України, суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином, відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання — відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться. Не допускається одностороння відмова від виконання зобов'язань, крім випадків, передбачених законом, а також відмова від виконання або відстрочка виконання з мотиву, що зобов'язання другої сторони за іншим договором не було виконано належним чином.

Відповідно до п. 2 Типових умов 17 липня 2007 р. за № 01/05 на адресу Підприємства направлено письмове замовлення на ремонт друкарської машини. Про його вручення свідчить розписка начальника сервісної служби Підприємства О., тому посилання апеляційного і касаційного суду на відсутність доказів направлення такого листа Підприємству є помилковим.

Невиконання відповідачем зобов'язань за замовленням стало підставою надіслання на його адресу листів з вимогою направити спеціаліста для ремонту машини 18, 23, 27 липня та 2 серпня 2007 р.

Тільки 9 серпня 2007 р. Підприємство виконало свої зобов'язання і здійснило запуск друкарської машини, про що свідчить акт спеціаліста Підприємства.

Висновок апеляційного і касаційного суду щодо справності Друкарської машини на час її перевірки 9 серпня 2007 р. безпідставний та суперечить тексту акта виконаних робіт, оскільки запуск друкарської машини із закодованим програмним забезпеченням може здійснити тільки спеціаліст Підприємства.

Господарський суд обґрунтовано і законно визнав, що у діях відповідача присутній склад цивільного правопорушення, тому є підстави для притягнення його до цивільно-правової відповідальності за правилами ст. 20 ГК та статей 22, 906 ЦК України.

Визначаючи розмір збитків та упущеної вигоди, господарський суд не дослідив умови договорів, укладених Товариством із ЗАТ «Оболонь», ТОВ «ТВК «Перша приватна броварня» та ФОП В., тому стягнення збитків з відповідача у розмірі, визначеному рішенням господарського суду, є передчасним.

За таких обставин незаконні судові рішення у справі підлягають скасуванню з направленням справи на новий судовий розгляд.

Керуючись статтями $111^{17}-111^{19}$ ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Поліграфіст ЛТД» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 24 квітня 2008 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2008 р. та рішення господарського суду м. Києва від 25 грудня 2007 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 24 квітня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 24 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Поліграфіст ЛТД» (далі — Товариство) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2008 р. у справі за позовом Товариства до ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» (далі — Підприємство) про стягнення 31 340 771,67 грн.

У листопаді 2007 р. Товариство звернулося з позовом до господарського суду м. Києва про стягнення з Підприємства 31 340 771,67 грн збитків, які виникли внаслідок несвоєчасного виконання відповідачем сервісних (ремонтних) послуг.

У процесі розгляду цього позову позивач збільшив позовні вимоги і просив суд стягнути з відповідача 31 747 262,12 грн збитків.

Рішенням господарського суду м. Києва від 25 грудня 2007 р. позов задоволено повністю. Стягнуто з Підприємства на користь позивача 31 747 262,12 грн завданих збитків, 25 500 грн державного мита та 118 грн витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2008 р. вказане рішення суду скасовано з прийняттям нового рішення про відмову в задоволенні позову.

Не погоджуючись із прийнятою постановою позивач звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій, посилаючись на неправильне застосування норм матеріального та процесуального права, просить її скасувати та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Перевіривши доводи касаційної скарги, юридичну оцінку встановлених фактичних обставин, проаналізувавши правильність застосування господарським судом норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Як встановлено попередніми судовими інстанціями, Товариство згідно з договором від 25 листопада 2003 р. № 04-043-К придбало у фірми «Heidelberg Print Finance Osteuropa Finanzierungsvermittlug GmbH» (м. Відень, Австрія) друкарську машину Speedmaster CD 102.

З серпня 2004 р. відповідач здійснював роботи з сервісного обслуговування друкарської машини на підставі Типових умов виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» від 4 квітня 2004 р. та від 1 червня 2006 р. (нова редакція).

Оплата позивачем сервісних послуг відповідача здійснювалася відповідно до п. 4 Типових умов виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» після виконання відповідачем робіт, що підтверджується рахунками-фактурами, складеними відповідачем, актами прийому-передачі робіт, платіжними дорученнями позивача з оплати робіт щодо обслуговування поліграфічного обладнання з 10 серпня 2004 р. по 14 серпня 2007 р.

16 липня 2007 р. сталася зупинка друкарської машини, про що Підприємство було повідомлено листом від 17 липня 2007 р. № 01/05.

Однак роботи з сервісного обслуговування друкарської машини були виконані представником відповідача лише 9 серпня 2007 р., внаслідок чого позивачеві завдано реальних збитків на суму 129 981,43 грн та збитків у вигляді упущеної вигоди у сумі 31 617 280,69 грн, загалом на суму 31 747 262,12 грн внаслідок неможливості виконання послуг третім особам.

Місцевий господарський суд, враховуючи, що між сторонами на підставі Типових умов виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» виникли договірні відносини про надання послуг із сервісного обслуговування поліграфічного обладнання і що саме невчасне виконання Підприємством своїх зо-

бов'язань з ремонту обладнання завдало позивачу збитків у розмірі 31 747 262,12 грн, задовольнив позов.

Проте з висновком про задоволення позову не погодився Київський апеляційний господарський суд, зазначивши, що Типові умови виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» регулюють внутрішні питання організації виконання сервісних робіт надавачем послуг, зокрема, визначають пропозиції з тарифу (погодинну вартість обслуговування). Як вбачається з останнього абзацу тексту Типових умов, вони можуть бути складовою угод із виконання робіт (послуг), які повинні укладатися на здійснення окремих сервісних (ремонтних) робіт.

Відповідно до ст. 633 ЦК України публічний договір — це договір, в якому одна сторона-підприємець взяла на себе обов'язок здійснити продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Умови публічного договору встановлюються однакові для всіх споживачів, крім тих, кому за законом надані відповідні пільги. Підприємець не має права надавати переваги одному споживачеві перед іншим щодо укладення публічного договору, якщо інше не встановлено законом. Підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладання публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою.

Згідно зі ст. 178 ГК суб'єкт господарювання, який відповідно до закону та своїх установчих документів зобов'язаний здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається на законних підставах, не має права відмовити у виконанні робіт, наданні послуг, продажу товару за наявності у нього такої можливості або надавати перевагу одному споживачеві перед іншими, крім випадків, передбачених законодавством.

Законом не встановлено обов'язок відповідача здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається, і будь-яких обставин, з якими б закон пов'язував виникнення у відповідача публічного зобов'язання з сервісного обслуговування друкарської машини, на поламку якої посилався позивач, встановлено судом не було.

Разом із цим ч. 3 ст. 180 ГК встановлено, що при укладанні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору.

Відповідно до ч. 1 ст. 193 ГК суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином, відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання — відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться.

Відповідно до ст. 905 ЦК України строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Типові умови виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» не встановлюють строк, протягом якого відповідач повинен виконати певне замовлення щодо сервісного (ремонтного) обслуговування друкарських машин.

Тому з урахуванням положення Типових умов про їх статус як складової угод із виконання робіт (послуг) апеляційний господарський суд дійшов висновку про те, що Типові умови виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» не можуть бути безпосередньою підставою для виникнення зобов'язальних відносин і обов'язку відповідача щодо ремонту друкарської машини у певний строк.

Зі змісту п. 2 Типових умов виконання сервісних робіт ТОВ «Гейдельберг друкарські машини України» вбачається, що у разі виникнення необхідності виклику сервісного інженера замовник надсилає виконавцю письмове замовлення.

Частиною 1 ст. 181 ГК встановлено, що господарський договір може укладатися у спрощений спосіб, в тому числі шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, чи шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладання такого виду договорів.

Отже, встановлення факту виникнення договірних відносин між позивачем та відповідачем щодо виконання ремонтних (сервісних) робіт можливе лише за наявності доказів обміну між сторонами листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також надсилання позивачем на адресу відповідача письмового замовлення, як це передбачено п. 2 Типових умов, та підтвердження відповідачем прийняття замовлення до виконання.

Проте Товариство не надало належних доказів обміну між сторонами відповідною кореспонденцією чи направлення Підприємству замовлення на виконання ремонтних робіт та доказів прийняття Підприємством замовлення до виконання, з якого могло б виникнути його зобов'язання щодо проведення ремонтних (сервісних) робіт 17 липня 2007 р.

Так, у матеріалах справи не міститься доказів направлення листа від 17 липня 2007 р. № 01/05 відповідачу поштою чи іншим шляхом, а напис на копії листа від 17 липня 2007 р. № 01/05 про ознайомлення з ним певної особи не свідчить про підтвердження відповідачем прийняття замовлення до виконання, оскільки Товариство не надало доказів того, що зазначена особа має право діяти від імені Підприємства при укладанні договорів (підтверджувати прийняття замовлення до виконання).

Крім того, ознайомлення з листом не свідчить про підтвердження прийняття замовлення до виконання, оскільки таке підтвердження має виражати явну згоду сторони на виконання замовлення з визначеними істотними умовами.

Отже, в матеріалах справи відсутні докази прийняття Підприємством замовлення до виконання 17 липня 2007 р., як того вимагає ч. 1 ст. 181 ГК, тому відсутні правові підстави для покладення на відповідача відповідальності за неприбуття чи несвоєчасне прибуття його представників для сервісного обслуговування друкарської машини, оскільки строк такого прибуття чинним законодавством не встановлений, а сторонами не узгоджувався.

Окрім цього, 9 серпня 2007 р. Підприємство направило свого представника для здійснення обслуговування друкарської машини, а не для проведення ремонту, що підтверджується актом огляду друкарської машини від 9 серпня 2007 р., а тому за відсутності іншого підтвердження прийняття замовлення до виконання висновок місцевого господарського суду про виникнення договірних відносин між сторонами щодо ремонту друкарської машини до 9 серпня 2007 р., на думку суду апеляційної інстанції, є помилковим.

Також, як встановив апеляційний господарський суд, не підтверджений зібраними у справі доказами висновок місцевого господарського суду про зупинку в роботі друкарської машини внаслідок поламки, оскільки з матеріалів справи вбачається, що єдиним документом, де зазначається про зупинку в роботі друкарської машини, є копія листа самого позивача від 17 липня 2007 р. № 01/05. Однак, як свідчить наявний у матеріалах справи акт огляду друкарської машини від 9 серпня 2007 р., на момент здійснення її пробного пуску представником відповідача 9 серпня 2007 р. машина була справна. Будь-яких ознак її поламки не було виявлено. При цьому законом не передбачена можливість доказування факту поламки обладнання (друкарської машини) тільки на підставі ствердження позивача про існування такого факту.

Натомість відповідно до ст. 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Беручи до уваги викладене вище, Київський апеляційний господарський суд дійшов висновку про помилковість висновку місцевого господарського суду про доведеність факту поламки друкарської машини, виникнення зобов'язання відповідача з надання послуг щодо виконання сервісних робіт до 9 серпня 2007 р. та, відповідно, доведеність заявлених до стягнення збитків, а тому правомірно скасував рішення суду першої інстанції та відмовив у задоволенні позову.

Колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що під час розгляду справи апеляційним господарським судом фактичні обставини справи встановлено на основі повного й об'єктивного дослідження поданих доказів, висновки суду відповідають цим обставинам і їм надана правильна юридична оцінка з правильним застосуванням норм матеріального і процесуального права.

Щодо доводів касаційної скарги, то вони не спростовують вказаних висновків суду, та, крім того, пов'язані з переоцінкою доказів, що виходить за межі повноважень касаційної інстанції.

З огляду на викладене та враховуючи, що на підставі вимог ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти їх, колегія суддів Вищого господарського суду України не вбачає підстав для скасування оскаржуваної постанови, яка відповідає матеріалам справи та чинному законодавству.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу ТОВ «Поліграфіст ЛТД» залишити без задоволення, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 лютого 2008 р. — без змін.

4 Справи зі спорів, що виникають із договорів поруки

4.1. Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу у спосіб, передбачений ст. 16 ЦК України

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 24 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (далі — ДП «НАЕК «Енергоатом») та касаційне подання в.о. Генерального прокурора України на постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. у справі за позовом корпорації «Індустріальна Спілка Донбасу» (далі — Корпорація) до ВАТ «Алчевський металургійний комбінат» (далі — Товариство), Компанії SRL «Pinar-Com», ДП «НАЕК «Енергоатом», третя особа — ТОВ «Індустрія цінних паперів», про стягнення суми,

встановив:

У жовтні 2007 р. Корпорація звернулась у господарський суд м. Києва з позовом до Товариства, Компанії SRL «Pinar-Com» та ДП «НАЕК «Енергоатом» про зобов'язання Компанії SRL «Pinar-Com» укласти договір поручительства з позивачем про сплату заборгованості Товариством на суму 25 076 235,45 грн у редакції, запропонованій позивачем; зобов'язання Компанії SRL «Pinar-Com» прийняти від позивача в рахунок погашення заборгованості Товариства векселі на суму 25 076 235,45 грн; визнання правовідносин між Товариством та ДП «НАЕК «Енергоатом» за мировою угодою від 28 липня 2004 р. припиненими, а заборгованість Товариства та позивача перед ДП «НАЕК «Енергоатом» за цією угодою в розмірі 26 396 037,32 грн погашеною. Також позивачем заявлено вимоги вважати заборгованість ДП «НАЕК «Енергоатом» за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 076 235,45 грн. Позовні вимоги обґрунтовано тим, що невжиття заходів щодо припинення правовідносин стосовно сплати заборгованості Товариством та Корпорацією перед ДП «НАЕК «Енергоатом» призведе до стягнення заборгованості у подвійному розмірі як на користь ДП «НАЕК «Енергоатом», так і на користь Компанії SRL «Pinar-Com».

Рішенням господарського суду м. Києва від 2 листопада 2007 р. позовні вимоги задоволено частково: зобов'язано Компанію SRL «Pinar-Com» укласти договір поручительства з позивачем про сплату заборгованості Товариства на суму 25 074 478,38 грн у редакції, запропонованій позивачем; зобов'язано Компанію SRL «Pinar-Com» прийняти від позивача в рахунок погашення заборгованості Товариства векселі на суму 25 074 478,38 грн; визнано правовідносини між Товариством та ДП «НАЕК «Енергоатом» за мировою угодою від 28 липня 2004 р. припиненими на суму 26 394 280,25 грн, а заборгованість Товариства та позивача перед ДП «НАЕК «Енергоатом» за цією угодою в розмірі 26 394 280,25 грн погашеною. Крім того, визнано заборгованість ДП «НАЕК «Енергоатом» за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 074 478,38 грн. В іншій частині позовних вимог (щодо зменшення заборгованості ДП «НАЕК «Енергоатом» на суму 1 757,07 грн) — відмовлено. Рішення в частині задоволення позову обґрунтоване правомірністю вимог.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. рішення господарського суду м. Києва від 2 листопада 2007 р. скасовано та прийнято нове тотожне рішення на тих самих підставах. Скасування рішення суду першої інстанції було мотивовано допущенням судом порушень норм процесуального права, зокрема, п. 2 ч. 3 ст. 104 ГПК, а розгляд справи відбувся за відсутності сторони у справі — Компанії SRL «Pinar-Com», не повідомленої належним чином про місце засідання суду.

Постановою Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. змінено постанову суду апеляційної інстанції, провадження у справі в частині визнання заборгованості ДП «НАЕК «Енергоатом» за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 074 478,38 грн припинено на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК.

Ухвалою Верховного Суду України від 5 червня 2008 р. за касаційною скаргою ДП «НАЕК «Енергоатом» порушено провадження з перегляду Верховним Судом України у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р.

Ухвалою Верховного Суду України від 12 червня 2008 р. за касаційним поданням в.о. Генерального прокурора України порушено провадження з перегляду Верховним Судом України у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. У касаційній скарзі та касаційному поданні ставиться питання про скасування оскарженої постанови з мотивів її невідповідності нормам матеріального і процесуального права.

Товариство не використало наданого законом права на участь свого представника у судовому засіданні.

Заслухавши доповідача, пояснення представників сторін та Генеральної прокуратури України, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга та подання підлягають задоволенню на таких підставах.

Відповідно до ч. 2 ст. 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу у спосіб, передбачений ст. 16 ЦК України.

Судами всіх інстанцій не було враховано того, що вимоги Корпорації про зобов'язання Компанії SRL «Pinar-Com» укласти договір поручительства з позивачем про сплату заборгованості Товариством на суму 25 076 235,45 грн у редакції, запропонованій позивачем; зобов'язання Компанії SRL «Pinar-Com» прийняти від позивача в рахунок погашення заборгованості Товариства векселі на суму 25 076 235,45 грн; визнання правовідносин між Товариством та ДП «НАЕК «Енергоатом» за мировою угодою від 28 липня 2004 р. у справі № 10/46 припиненими, а заборгованість Товариства та позивача перед ДП «НАЕК «Енергоатом» за цією угодою в розмірі 26 396 037,32 грн — погашеною не відповідають способам захисту цивільних прав та інтересів, передбачених ст. 16 ЦК України, оскільки позивач у судовому порядку фактично намагається вирішити питання, пов'язані з укладенням цивільно-правових договорів, обов'язковість укладення котрих для сторін чинним законодавством не передбачена.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи, Корпорація не виконала своїх зобов'язань за мировою угодою від 28 липня 2004 р. у справі з погашення кредиторської заборгованості Товариства, а тому до позивача не перейшли права кредитора за зобов'язаннями Товариства перед кредиторами четвертої черги.

Господарські суди на ці обставини уваги не звернули.

Враховуючи викладене, всі судові рішення у справі підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

При новому розгляді слід повно та всебічно встановити всі обставини справи, дати їм належну юридичну оцінку та постановити законне й обґрунтоване рішення.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» та касаційне подання в.о. Генерального прокурора України задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. та рішення господарського суду м. Києва від 2 листопада 2007 р. скасувати.

Справу направити на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 24 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Компанії SRL «Pinar-Com» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. у справі за позовом корпорації «Індустріальна Спілка Донбасу» (далі — Корпорація) до ВАТ «Алчевський металургійний комбінат» (далі — Товариство), Компанії SRL «Pinar-Com», ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» (далі — ДП «Енергоатом»), третя особа — ТОВ «Індустрія цінних паперів», про стягнення 25 076 235,45 грн.

Корпорація звернулася до суду з позовною заявою до Товариства (відповідач 1), Компанії SRL «Pinar-Com» (відповідач 2) та ДП «Енергоатом» (відповідач 3) про:

— зобов'язання відповідача 2 укласти договір поручительства з позивачем про сплату заборгованості відповідача 1 на суму 25 076 235,45 грн у редакції, що надана позивачем;

— зобов'язання відповідача 2 прийняти від позивача в рахунок погашення заборгованості відповідача 1 векселі на суму 25 076 235,45 грн;

— визнання правовідносин між відповідачем 1 та відповідачем 3 за мировою угодою від 28 липня 2004 р. припиненими, а заборгованості відповідача 1 та позивача перед відповідачем 3 за цією угодою в розмірі 26 396 037,32 грн погашеною.

Також позивачем заявлено вимоги: вважати заборгованість відповідача 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 076 235,45 грн.

Рішенням господарського суду м. Києва від 2 листопада 2007 р. позовні вимоги задоволено частково.

Зобов'язано відповідача 2 укласти договір поручительства з позивачем про сплату заборгованості відповідача 1 на суму 25 074 478,38 грн у редакції, запропонованій позивачем, а також зобов'язано відповідача 2 прийняти від позивача в рахунок погашення заборгованості відповідача 1 векселі на суму 25 074 478,38 грн.

Визнано правовідносини між відповідачем 1 та відповідачем 3 за мировою угодою від 28 липня 2004 р. припиненими, а заборгованість відповідача 1 та позивача перед відповідачем 3 за цією угодою в розмірі 26 394 280,25 грн погашеною.

Крім того, вирішено вважати заборгованість відповідача 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 074 478,38 грн.

В іншій частині позовних вимог (щодо зменшення заборгованості відповідача 3 на суму 1 757,07 грн) — відмовлено.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. рішення господарського суду м. Києва від 2 листопада 2007 р. скасовано та прийнято нове тотожне рішення на тих самих підстав.

4 — 9-452

Скасування рішення суду першої інстанції було мотивовано допущенням цим судом порушень норм процесуального права, передбачених п. 2 ч. 3 ст. 104 ГПК, а саме: розгляд справи за відсутності сторони у справі — відповідача 2, не повідомленої належним чином про місце засідання суду.

Не погоджуючись частково з винесеною постановою, відповідач 2 звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. у частині зменшення заборгованості відповідачу 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. до суми 25 074 478,38 грн (п. 6 резолютивної частини постанови) та прийняти нове рішення в цій частині, яким постановити: «Вважати заборгованість відповідачу 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 418 198,48 дол. США».

Касаційна скарга мотивована порушенням судом апеляційної інстанції норми матеріального та процесуального права.

Заслухавши пояснення учасників судового засідання, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши наявні матеріали справи, проаналізувавши застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню частково з огляду на таке.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено попередніми судовими інстанціями, предметом спору у цій справі серед іншого є визнання зменшеною заборгованості відповідачу 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. на суму 25 076 235,45 грн, що випливає з інших позовних вимог.

Зазначеним рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. у справі за заявою компанії «Remington Worldwide Limited» про перегляд за нововиявленими обставинами ухвали арбітражного суду Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 2 жовтня 2001 р. у цій справі стягнуто з відповідача 3 на користь компанії «Remington Worldwide Limited» 23 080 000 дол. США.

20 квітня 2004 р. Економічною апеляційною палатою Республіки Молдова було винесено ухвалу про легалізацію рішення арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. № А56-7455/00 на території Республіки Молдова.

22 червня 2005 р. судовим виконавцем Каушанського відділення Департаменту виконання судових рішень Міністерства юстиції Республіки Молдова було складено акт передавання арештованого майна, відповідно до якого судовим виконавцем було передано компанії «Remington Worldwide Limited» кредиторські вимоги відповідача 3 до відповідача 1 у розмірі 26 394 280,25 грн.

У подальшому право вимоги заборгованості від відповідача 1 у розмірі 26 394 280,25 грн було передано компанією «Remington Worldwide Limited» компанії «Libenon Associates Limited» на підставі договору № 23/05/ДТ уступки права ви-

моги від 12 серпня 2005 р., а згодом останньою передано відповідачу 2 право вимоги грошових коштів у зазначеній сумі від відповідача 1 на підставі договору уступки права вимоги від 20 квітня 2007 р. № 31/5.

Отже, в цьому разі має місце виконавче провадження, що здійснюється у Республіці Молдова, з виконання рішення арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. у справі про стягнення заборгованості, зокрема шляхом передання стягувачу дебіторської заборгованості боржника та вчинення в подальшому її переуступки.

Так, позовні вимоги в частині визнання зменшеною заборгованості відповідачу 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. на суму 25 076 235,45 грн полягають у зміні правовідносин між сторонами виконавчого провадження та встановленні нових юридичних фактів під час виконання судового рішення, а саме: рішення арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р.

Відповідно до ст. 1 ГПК підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, згідно зі встановленою підвідомчістю господарських справ.

Положення ст. 12 ГПК не передбачають підвідомчість господарським судам справ у спорах, що виникають при здійсненні виконавчого провадження.

Отже, питання виконання судового рішення не можуть бути предметом спору в окремому позовному провадженні.

Зобов'язання за рішенням суду, що підлягає виконанню у виконавчому провадженні, безпосередньо пов'язані з первісним зобов'язанням, що слугувало підставою для їх виникнення та яке було покладено в основу цього судового рішення.

У зв'язку з цим такі питання повинні вирішуватися в межах провадження у справі, в якій був виданий відповідний виконавчий документ суду.

Зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 117 ГПК господарський суд, який видав наказ, може за заявою стягувача або боржника визнати наказ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково.

При цьому ч. 4 вказаної статті надає право господарському суду визнати наказ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, зокрема у разі, якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин.

Крім того, позивачем заявлена вимога, пов'язана з виконанням судового рішення іншої держави.

Утім, чинним процесуальним та іншим законодавством України також не передбачено розгляд господарськими судами України питань щодо виконання рішень іноземних судів.

На зазначене попередні судові інстанції, приймаючи у справі рішення, увагу не звернули.

Враховуючи викладене, колегія суддів дійшла висновку, що прийняте у справі судом апеляційної інстанції рішення в частині визнання зменшеною заборгованості відповідачу 3 за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. на суму 25 074 478,38 грн, що безпосередньо оскаржується, не може бути визнано законним, оскільки такий спір не підлягає вирішенню в господарських судах України. Отже, провадження у справі в цій частині підлягає припиненню на підставі п. 1 ч. 1 ст. 80 ГПК.

Доводи заявника касаційної скарги в частині порушення судом апеляційної інстанції норм процесуального права щодо повідомлення його належним чином про час і місце засідання суду не знайшли свого підтвердження та спростовуються повноваженнями його представника і положеннями чинного законодавства, зокрема, щодо відсутності заборони на вручення судових документів представнику іноземної юридичної особи в Україні, а також права, а не обов'язку суду щодо направлення процесуальних актів у справі через процедуру вручення судових документів за кордоном компетентним органом.

З огляду на те, що заявником касаційної скарги оскаржується постанова суду апеляційної інстанції лише в певній частині, а суд касаційної інстанції позбавлений повноважень судового нагляду, постанова суду апеляційної інстанції підлягає відповідній зміні тільки в оскаржуваній частині.

З урахуванням зазначеного та керуючись статтями 1, 12, 80, 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}–111^{11}, 117 ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Компанії SRL «Pinar-Com» задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. змінити, виклавши п. 6 її резолютивної частини в такій редакції: «Провадження у справі в частині визнання заборгованості ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» за рішенням арбітражного суду м. Санкт-Петербурга та Ленінградської області від 24 грудня 2002 р. зменшеною на суму 25 074 478,38 грн припинити».

5 Справи зі спорів у сфері земельних правовідносин

5.1. Згідно з п. 34 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» до виключної компетенції міської ради належить вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин, які розглядаються виключно на пленарному засіданні ради — сесії. Отже, реалізація переважного права на поновлення договору оренди земельної ділянки в разі відсутності заперечень з боку сторін можлива лише за наявності відповідного рішення органу місцевого самоврядування

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Солом'янської районної у м. Києві ради та касаційне подання Генерального прокурора України на постанову Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. у справі за позовом ТОВ «Юніор» до Київської міської ради, Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради, третя особа — Солом'янська районна у м. Києві рада, про визнання укладеним договору,

встановив:

У травні 2007 р. ТОВ «Юніор» звернулося у господарський суд м. Києва із позовом до Київської міської ради, Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради, третя особа — Солом'янська районна у м. Києві рада, про визнання укладеним договору оренди земельної ділянки.

Позов мотивовано тим, що відповідно до ст. 33 Закону України «Про оренду землі» орендар, який належно виконував обов'язки відповідно до умов договору, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору. ТОВ «Юніор» повністю виконує всі умови договору оренди земельної ділянки.

Рішенням господарського суду м. Києва від 5 червня 2007 р. позов задоволено. Рішення вмотивоване тим, що ТОВ «Юніор» належно виконував обов'язки орендаря

земельної ділянки і за таких обставин, відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. рішення суду першої інстанції скасовано та в позові відмовлено. Постанова вмотивована тим, що у зв'язку з використанням відповідачами спірних земельних ділянок на власні потреби, тобто для соціального розвитку міста, у позивача відсутні підстави для переважного права продовження орендних правовідносин із відповідачами або третьою особою.

Постановою Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. постанову Київського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. скасовано, а рішення господарського суду м. Києва 5 червня 2007 р. залишено без змін на підставах, зазначених у рішенні.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 24 квітня 2008 р. за касаційною скаргою Солом'янської районної у м. Києві ради порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскарженої постанови з мотивів неправильного застосування норм матеріального та процесуального права і різного застосування Вищим господарським судом України положень одного й того самого закону в аналогічних справах.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 8 травня 2008 р. за касаційним подання Генерального прокурора України порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги і подання, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга та подання підлягають задоволенню з огляду на таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» після закінчення строку, на який було укладено договір оренди землі, орендар, який належно виконував обов'язки відповідно до умов договору, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

Згідно з п. 34 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» до виключної компетенції міської ради належить вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин, які розглядаються виключно на пленарному засіданні ради — сесії.

Отже, враховуючи, що чинним законодавством не передбачено автоматичного поновлення договорів оренди землі, реалізація переважного права на поновлення договору оренди земельної ділянки в разі відсутності заперечень з боку сторін можливе лише за наявності відповідного рішення органу місцевого самоврядування.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, позивача неодноразово повідомляли про необхідність звільнення орендованих раніше земельних ділянок на підставі рішень Солом'янської райради м. Києва, зокрема, рішенням

Солом'янської районної у м. Києві ради від 27 квітня 2007 р. № 152 відповідно до рішення Київської міської ради «Про передачу окремих повноважень районним у м. Києві радам з питань регулювання земельних відносин» від 8 червня 2008 р. ТОВ «Юніор» було зобов'язано звільнити зайняті земельні ділянки та знести три павільйони. Також розпорядженням Солом'янської районної у м. Києві державної адміністрації «Про затвердження проекту реконструкції скверу ім. Островського» від 3 березня 2006 р. № 277 заплановано реконструкцію скверу, яка погоджена з усіма відповідними службами міста та затверджена позитивним висновком Київдержекспертизи від 8 серпня 2007 р., завершення якої передбачалося в 2007 р.

Ці обставини безпідставно не були взяті до уваги судами першої та касаційної інстанцій.

Отже, постанова Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. підлягає скасуванню, а помилково скасована постанова Київського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. — залишенню в силі.

Керуючись положеннями статей 6, 8 Конституції України, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не вважає за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням ст. 125 Конституції України, статтям 2, 39 Закону України «Про судоустрій України» щодо визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя, і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законного рішення суду апеляційної інстанції. У зв'язку з цим наведений у ст. 111^{18} ГПК України перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не є процесуальною перешкодою для прийняття Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України зазначеного рішення.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Солом'янської районної у м. Києві ради та касаційне подання Генерального прокурора України задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р. скасувати.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 27 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 20 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Юніор» на постанову Київського апеляційного господарського суду від 14 ли-

стопада 2007 р. у справі за позовом ТОВ «Юніор» до Київської міської ради, Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради, третя особа — Солом'янська районна у м. Києві рада, про визнання укладеним договору оренди земельної ділянки.

Рішенням від 5 червня 2007 р. господарського суду м. Києва позов про визнання укладеними договорів оренди земельних ділянок від 17 жовтня 2003 р. № 72-6-00106, № 72-6-00107, № 72-6-00108 задоволено. Зобов'язано Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради зареєструвати угоду до договорів оренди вказаних земельних ділянок між Київською міською радою та ТОВ «Юніор». З Київської міської ради та Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради на користь позивача стягнуто по 85 грн державного мита та по 59 грн — на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Постановою від 14 листопада 2007 р. Київського апеляційного господарського суду зазначене рішення скасовано, в позові відмовлено.

Не погоджуючись із постановою Київського апеляційного господарського суду, ТОВ «ЮНІОР» звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою і просить її скасувати з огляду на порушення судами норм матеріального та процесуального права, рішення місцевого господарського суду залишити без змін.

Колегія суддів, беручи до уваги межі перегляду справи в касаційній інстанції, проаналізувавши на підставі фактичних обставин справи застосування норм матеріального та процесуального права при винесенні оспорюваного судового акта, вважає за необхідне касаційну скаргу задовольнити.

Як було встановлено судовими інстанціями, які брали участь у цій справі, рішенням Київської міської ради від 29 травня 2003 р. № 466/626 ТОВ «Юніор» передано земельні ділянки на Солом'янській площі загальною площею 0,0370 га для експлуатації та обслуговування чотирьох торговельних павільйонів із збірно-розбірних конструкцій з продажу промтоварів. Земельні ділянки передані в короткострокову оренду на 1 рік.

На підставі цього рішення сторонами укладено договори оренди, п. 7.1 яких передбачено переважне право позивача на укладення договору оренди земельної ділянки на новий строк.

Судами з'ясовано, що після закінчення строку оренди земельних ділянок позивач продовжував користуватися спірними земельними ділянками та сплачувати за це відповідні кошти. Крім того, 8 грудня 2004 р. позивач звернувся до Київської міської ради з листом № 8/12 про поновлення договорів оренди земельних ділянок від 17 жовтня 2003 р. за № 72-6-00106, № 72-6-00107, № 72-6-00108, у зв'язку з чим була замовлена технічна документація, необхідна для переукладання договорів.

Розпорядженням Солом'янської районної у м. Києві державної адміністрації «Про затвердження проекту реконструкції скверу ім. Островського» від 3 березня 2006 р. № 277 заплановано реконструкцію скверу, погоджену з усіма відповідними службами міста, та затверджено позитивним висновком Київдержекспертизи 8 серпня 2007 р., завершення якої передбачалося у 2007 р.

Приймаючи оскаржувану постанову, Київський апеляційний господарський суд керувався тим, що проектом реконструкції передбачено висадку нових дерев, кущів, благоустрій скверу, оновлення пам'ятника М. Островського, влаштування вхідної групи, встановлення дитячого майданчика. Цей сквер буде одним із кращих місць відпочинку мешканців та гостей столиці, в якому відбуватимуться районні заходи зі святкування Дня незалежності, Дня Перемоги, Міжнародного дня студентів та молоді. Проектом реконструкції скверу ім. М. Островського не передбачено встановлення кіосків та павільйонів у межах скверу, що здійснюють торговельну діяльність, а з наданих документів вбачається, що на спірних земельних ділянках відповідачами, третьою особою виконані роботи з благоустрою скверу, вилучення яких у випадку задоволення позовних вимог, неможливе.

Згідно зі ст. 777 ЦК України наймач, який має намір скористатися переважним правом на укладення договору найму на новий строк, зобов'язаний повідомити про це наймодавця до закінчення строку договору найму, встановленого договором, а якщо він не встановлений договором, — у розумний строк.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» після закінчення строку, на який було укладено договір оренди землі, орендар, який належно виконував обов'язки відповідно до умов договору, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

З урахуванням встановлених судами фактів продовження користування позивачем земельною ділянкою після закінчення строку дії договору оренди, сплати орендної плати у встановлену законом порядку, звернення до Київського міського голови з листом від 8 грудня 2004 р. № 8/12 щодо поновлення договорів оренди спірних земельних ділянок, підготовки технічної документації про поновлення договору оренди земельних ділянок для експлуатації та обслуговування чотирьох торговельних павільйонів із збірно-розбірних конструкцій з продажу промтоварів на Солом'янській площі у Солом'янському районі м. Києва, місцевий господарський суд дійшов правомірного висновку про здійснення стороною всіх необхідних заходів для поновлення договору оренди земельної ділянки відповідно до Закону України «Про оренду землі» та ст. 125 ЗК України, що також свідчить про те, що будь-яких заперечень з боку орендодавця щодо користування позивачем спірними земельними ділянками не було.

Відповідно до ч. 6 ст. 123 ЗК України Київська міська рада у місячний строк зобов'язана прийняти рішення щодо земельної ділянки.

Згідно з ч. 5 ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок — не рідше ніж один раз на місяць.

Статтею 181 ГК визначено загальний порядок укладення господарських договорів, відповідно до якого господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Проект договору може бути запропонований будь-якою зі сторін. У разі якщо проект договору викладено як єдиний документ, він надається другій стороні у двох примірниках.

Сторона, яка одержала проект договору, у разі згоди з його умовами оформляє договір відповідно до вимог ч. 1 цієї статті і повертає один примірник договору другій стороні.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» міський голова укладає договір від імені територіальної громади та на підставі рішень Київської міської ради. Частиною 5 ст. 46 цього Закону сесія ради скликається в міру необхідності, але не менш ніж один раз на квартал, а з питань відведення земельних ділянок — не рідше ніж один раз на місяць.

При цьому місцевим господарським судом обґрунтовано взято до уваги, що у відповідь на надану на підпис до Київської міської ради угоди про оренду спірних земельних ділянок останньою не було надано ані протоколу розбіжностей до угоди про поновлення договору оренди земельної ділянки, ані заперечень щодо редакції цієї угоди, у зв'язку з чим суд дійшов правомірного висновку про порушення радою термінів розгляду питання щодо поновлення договорів від 17 жовтня 2003 р. за № 72-6-00106, № 72-6-00107, № 72-6-00108, що призвело до порушення прав позивача у поновленні договору оренди земельної ділянки.

Також правомірно господарським судом м. Києва задоволено позовну вимогу щодо зобов'язання зареєструвати угоду до договорів оренди земельної ділянки, оскільки згідно зі ст. 20 Закону України «Про оренду землі» укладений договір оренди землі підлягає державній реєстрації.

Відповідно до Положення про Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації), затверджене рішенням Київської міської ради від 19 грудня 2002 р. № 182/342, це управління організовує видачу державних актів на право власності на землю і право користування землею, оформлення та видачу договорів оренди земельних ділянок та здійснює їх реєстрацію.

З урахуванням викладеного, постанова Київського апеляційного господарського суду підлягає скасуванню, а рішення господарського суду м. Києва — залишенню без змін.

На підставі викладеного, керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу задовольнити.

Постанову від 14 листопада 2007 р. Київського апеляційного господарського суду скасувати.

Рішення від 5 червня 2007 р. господарського суду м. Києва залишити без змін.

5.2. З огляду на те, що відповідно до ч. 1 ст. 124 ЗК України необхідною умовою укладання договору оренди земельної ділянки, яка перебуває у державній або комунальній власності, є рішення відповідного органу про надання земельної ділянки, зобов'язання цього органу укласти такий договір або продовжити дію договору за відсутності вказаного рішення є порушенням його виключної компетенції на здійснення права власності від імені українського народу та управління землями, передбаченої Конституцією України. Отже, порушені права позивача мають захищатися способами, передбаченими ст. 152 ЗК України, з обов'язковим дотриманням норм чинного законодавства

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 серпня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційне подання Генерального прокурора України на постанову Вищого господарського суду України від 10 квітня 2008 р. у справі за позовом місцевої благодійної організації «Протираковий фонд Святого Володимира» (далі — Фонд) до Київської міської ради (далі — Рада), Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (далі — Управління), третя особа — Фонд державного майна України, про поновлення договору оренди,

в с т а н о в и в:

У вересні 2007 р. Фонд звернувся з позовом до Ради та Управління про зобов'язання укласти з ним угоду про поновлення на 3 роки договору оренди земельної ділянки від 20 вересня 2004 р. № 82-6-00232, а також зобов'язання другого відповідача провести реєстрацію цієї угоди.

В обґрунтування своїх вимог позивач послався на те, що 20 вересня 2004 р. між ним та Радою було укладено договір оренди земельної ділянки № 82-6-00232, відповідно до умов якого Рада на підставі свого рішення від 24 червня 2004 р. № 339-3/1549 передає, а Фонд приймає в оренду строком на 3 роки земельну ділянку площею 2 557,00 $м^2$, розташовану в м. Києві, для будівництва офісно-житлового будинку з підземним паркінгом.

За пунктами 8.3 та 11.7 цього договору після закінчення строку, на який було укладено цю угоду, Фонд, за умови належного виконання покладених на нього обов'язків, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

Оскільки позивач, належним чином виконуючи умови договору оренди, неодноразово звертався до відповідачів із клопотанням продовжити дію договору, проте Рада ухиляється від розгляду цього питання, позивач, посилаючись на ст. 188 ГК, просив суд про задоволення своїх вимог.

Рішенням господарського суду м. Києва від 22 жовтня 2007 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р., позов задоволено.

Постановою Вищого господарського суду України від 10 квітня 2008 р. постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 12 червня 2008 р. за касаційним поданням Генерального прокурора України порушено провадження з перегляду у касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України.

У касаційному поданні ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування подання зроблено посилання на невідповідність зазначеної постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, різне застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах, а також порушення судом касаційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Рада та Управління не використали наданого законом права на участь своїх представників у судовому засіданні.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників Генеральної прокуратури України, Фонду, ФДМ, обговоривши доводи касаційного подання та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційне подання підлягає задоволенню на таких підставах.

Залишаючи без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій про задоволення позовних вимог, Вищий господарський суд України керувався тим, що позивачем протягом дії договору оренди повністю виконувалися всі його умови, а також своєчасно сплачувалася орендна плата. У зв'язку з цим Фонд має переважне право на продовження дії договору оренди земельної ділянки.

Проте з таким висновком погодитися не можна.

Згідно зі ст. 13 Конституції України земля є об'єктом права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Зі змісту ст. 9 ЗК України у редакції, що діяла на момент виникнення спірних правовідносин, вбачається, що розпорядження землями територіальної громади м. Києва, у тому числі надання їх у користування, належить до повноважень Київської міської ради та здійснюється відповідно до вимог цього Кодексу.

За частиною 1 ст. 124 Кодексу передача в оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, здійснюється на підставі рішення відповідного органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування шляхом укладення договору оренди земельної ділянки.

Пунктом 34 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» передбачено, що питання регулювання земельних відносин вирішуються виключно на пленарних засіданнях міської ради.

Відповідно до ч. 3 ст. 16 Закону України «Про оренду землі» сторони укладають договір оренди землі лише у разі згоди орендодавця передати земельну ділянку в оренду.

Судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що питання продовження дії договору оренди земельної ділянки від 20 вересня 2004 р. № 82-6-00232 на сесії Ради не розглядалося. Також у матеріалах цієї справи наявна копія листа Управління від 13 серпня 2007 р. № 05-49/24513, в якому останнє повідомило позивача про відсутність рішення Ради щодо поновлення зазначеного договору.

Зважаючи на те, що необхідною умовою укладення договору оренди земельної ділянки, яка перебуває у державній або комунальній власності, є наявність рішення відповідного органу про надання земельної ділянки, зобов'язання цього органу укласти такий договір або ж продовжити дію договору за відсутності вказаного рішення є порушенням його виключної, передбаченої Конституцією України компетенції на здійснення права власності від імені українського народу та управління землями, яке підлягає захисту, а порушені права позивача мають захищатися способами, передбаченими ст. 152 ЗК України з обов'язковим дотриманням норм чинного законодавства.

Отже, задовольняючи позов, суди не врахували право ради самостійно вирішувати питання щодо надання в користування земельної ділянки, оскільки відповідно до ст. 123 зазначеного Кодексу до компетенції судів віднесено розгляд вимог про спонукання ради розглянути подане зацікавленою особою клопотання без визначення змісту самого рішення сесії. Крім того, суди неправомірно зобов'язали Раду продовжити дію договору із зазначенням певного строку, тоді як згідно з вимогами ст. 12 Кодексу такі строки самостійно визначаються власником земельної ділянки.

Також не можна погодитися з рішеннями судів нижчих інстанцій у частині задоволення позовних вимог про зобов'язання Управління провести реєстрацію угоди до договору оренди земельної ділянки, оскільки згідно з п. 3.13 Положення про Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київради (Київської міської державної адміністрації), затверджене рішенням Київської міської ради від 19 грудня 2002 р. № 182/342 (у редакції, що була чинною на момент виникнення спірних правовідносин), Управління організовує, зокрема, оформлення та видачу договорів оренди земельних ділянок та здійснює їх реєстрацію. Проте за відсутності рішення уповноваженого органу про надання згоди на укладення такої угоди висновок суду про обґрунтованість цих позовних вимог є передчасним.

За таких обставин усі ухвалені у справі судові рішення не можуть вважатися законними й обґрунтованими, а тому вони підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд.

Під час нового розгляду справи місцевому господарському суду необхідно врахувати, що рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального закону і всебічно перевіривши обставини, вирішив спір відповідно до норм матеріального права, а обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обста-

вини, що мають значення для цієї справи, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

При цьому суду необхідно з'ясувати дійсні права та обов'язки сторін, оцінити правовий зміст заявлених позовних вимог і залежно від встановленого вирішити спір відповідно до закону.

З огляду на викладене та керуючись статтями $111^{17}-111^{21}$ ГПК, Верховний Суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційне подання Генерального прокурора України задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 10 квітня 2008 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. та рішення господарського суду м. Києва від 22 жовтня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 10 квітня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 серпня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Фонду державного майна України на постанову Київського апеляційного господарського суду від 13 грудня 2007 р. у справі за позовом місцевої благодійної організації «Протираковий фонд Святого Володимира» (далі — Благодійна організація) до Київської міської ради (далі — Міськрада), Головного управління земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (далі — Управління), третя особа — ФДМ, про поновлення договору оренди.

Ухвалою від 7 березня 2008 р. Вищого господарського суду України касаційна скарга ФДМ від 28 січня 2008 р. № 10-25-1167 була прийнята до провадження, справа призначена до розгляду у судовому засіданні на 10 квітня 2008 р. Вказана ухвала суду була направлена сторонам у справі в установленому порядку, документів, які б свідчили про її неотримання сторонами у справі, до Вищого господарського суду України не надходило, отже, усіх учасників судового процесу відповідно до ст. 111^4 ГПК належним чином повідомлено про час і місце розгляду касаційної скарги.

На день розгляду справи у судовому засіданні 10 квітня 2008 р. будь-яких письмових заяв та клопотань від учасників судового процесу щодо відкладення розгляду справи до суду не надходило. У судове засідання 10 квітня 2008 р. представники Міськради та Управління не з'явилися.

Враховуючи, що ухвалою про призначення справи до розгляду учасників судового процесу було попереджено, що неявка без поважних причин у судове засідання не при-

зводить до перенесення розгляду справи на інші строки, а від Міськради та Управління повідомлень щодо неможливості участі у судовому засіданні 10 квітня 2008 р. до колегії суддів Вищого господарського суду України не надходило, справа розглядається за наявними матеріалами справи за участі представників Благодійної організації та ФДМ.

Про вказані обставини представників Благодійної організації та ФДМ повідомлено на початку судового засідання 10 квітня 2008 р. Відводів складу колегії суддів Вищого господарського суду України, яка переглядає справу в касаційному порядку, не заявлено. За згодою представників Благодійної організації та ФДМ, відповідно до ч. 2 ст. 85 та ч. 1 ст. 111^5 ГПК у судовому засіданні 10 квітня 2008 р. оголошено лише вступну та резолютивну частини постанови Вищого господарського суду України.

Рішенням від 22 жовтня 2007 р. господарського суду м. Києва позовні вимоги Благодійної організації задоволено повністю. Поновлено на 3 роки договір оренди земельної ділянки від 27 вересня 2004 р. № 82-6-00232.

Постановою від 13 грудня 2007 р. Київського апеляційного господарського суду апеляційну скаргу ФДМ залишено без задоволення, а рішення від 22 жовтня 2007 р. господарського суду м. Києва — без змін.

Вказані рішення та постанова прийняті з посиланням на норми ЦК України, ГК, ЗК України, Закону України «Про місцеве самоврядування», Закону України «Про оренду землі» з мотивів обґрунтованості позовних вимог Благодійної організації.

ФДМ звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати рішення місцевого суду та постанову апеляційного суду та прийняти у справі нове рішення, яким у задоволенні позовних вимог Благодійній організації відмовити.

Скаржник обґрунтовує свої вимоги тим, що місцевим та апеляційним господарськими судами при прийнятті оскаржуваних судових актів не було враховано усіх обставин справи та було порушено вимоги статей 123, 124 ЗК України, ст. 654 ЦК України.

У своєму відзиві на касаційну скаргу Благодійна організація щодо доводів скаржника заперечує, вважаючи їх безпідставними, у зв'язку з чим просить касаційну скаргу ФДМ залишити без задоволення, а оскаржений судовий акт — без змін.

Управління та Рада не скористалися правом, наданим ст. 1112 ГПК, та відзивів на касаційну скаргу ФДМ до Вищого господарського суду України не надіслали, що не перешкоджає касаційному перегляду справи.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників ФДМ та Благодійної організації, перевіривши матеріали справи, Вищий господарський суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Як встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, 20 вересня 2004 р. між Радою та Благодійною організацією було укладено договір оренди земельної ділянки № 82-6-00232 (далі — Договір), зареєстрований Управлінням, згідно з умовами якого Рада на підставі рішення від 24 червня 2004 р. № 339-3/1549 передає, а Благодійна організація приймає в оренду строком на 3 роки земельну ділянку

у м. Києві, розміром 2 557 м^2 для будівництва офісно-житлового будинку з підземним паркінгом.

Попередніми судовими інстанціями встановлено, що відповідно до пунктів 8.3, 11.7 Договору після закінчення строку, на який було укладено цей договір, Благодійна організація, за умови належного виконання своїх обов'язків, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору.

Також матеріалами справи підтверджено, що Благодійна організація належним чином виконувала обов'язки орендаря за Договором, зокрема, своєчасно та у повному обсязі сплачувало орендну плату та розпочало проектні роботи.

Колегія суддів Вищого господарського суду України враховує, що відповідно до ст. 2 Закону України «Про оренду землі» відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються ЗК України, ЦК України, цим Законом, іншими законами України, нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них, а також договором оренди землі. Відносини, пов'язані з орендою земельних ділянок, на яких розташовані цілісні майнові комплекси підприємств, установ і організацій державної або комунальної власності, а також заснованих на майні, що належить АРК, та їх структурних підрозділів, регулюються цим Законом з урахуванням особливостей, передбачених Законом України «Про оренду державного та комунального майна».

Частини 1 та 2 ст. 33 Закону України «Про оренду землі» передбачає, що після закінчення строку, на який було укладено договір оренди землі, орендар, який належно виконував обов'язки відповідно до умов договору, має за інших рівних умов переважне право на поновлення договору. У разі поновлення договору оренди землі на новий строк його умови можуть бути змінені за згодою сторін.

Згідно з абз. 1 ч. 1 ст. 777 ЦК України наймач, який належно виконує свої обов'язки за договором найму, після спливу строку договору має переважне право перед іншими особами на укладення договору найму на новий строк.

З огляду на наведене колегія суддів Вищого господарського суду України погоджується з висновками місцевого та апеляційного господарського суду про те, що Благодійна організація має переважне право на поновлення Договору.

Судом першої та апеляційної інстанції та встановлено, що Благодійна організація листами від 4 червня 2007 р. № 431 та від 10 липня 2007 р. № 34 ПФ зверталася до Ради з пропозицією поновити Договір, додавши до них два примірники підписаної Благодійною організацією угоди до зазначеного Договору, на які Управління надало відповідь (лист від 13 серпня 2007 р. № 05-49/24513) про те, що Радою рішення про розгляд питання щодо поновлення вказаного Договору оренди не приймалось, у зв'язку з чим питання щодо підписання запропонованої товариством угоди буде розглянуто після прийняття Радою відповідного рішення.

Відповідно до ч. 5 ст. 46 Закону України «Про місцеве самоврядування» сесія ради скликається в міру необхідності, але не менше одного разу на квартал, а з питань відведення земельних ділянок — не рідше ніж один раз на місяць.

Оскільки Рада не розглянула листи Благодійної організації від 4 червня 2007 р. № 431 та від 10 липня 2007 р. № 34 ПФ, остання з метою захисту своїх прав та охо-

ронюваних законом інтересів звернулася до господарського суду м. Києва з позовом у цій справі.

Частина 1 ст. 20 Закону України «Про оренду землі» визначає, що укладений договір оренди землі підлягає державній реєстрації.

Положення про Головне управління земельних ресурсів виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), затверджене рішенням Київської міської ради від 19 грудня 2002 р. № 182/342, передбачає, що Управління організовує, зокрема, оформлення та видачу договорів оренди земельних ділянок та здійснює їх реєстрацію.

Разом із тим колегія суддів Вищого господарського суду України зазначає, що правовий аналіз матеріалів справи свідчить, що суд апеляційної інстанції при виготовленні постанови припустився технічних помилок (описок). Такий недолік може бути виправлений у порядку ст. 89 ГПК та не може бути підставою для скасування оскарженого судового акта.

З урахуванням наведених правових положень колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що доводи, викладені ФДМ у касаційній скарзі, є необґрунтованими, оскільки вони спростовуються зібраними у справі доказами і не відповідають вимогам закону.

Колегія суддів Вищого господарського суду України бере до уваги, що скаржник в касаційній скарзі стверджує факт порушення судами не лише норм матеріального та процесуального права, а також і питання, які стосуються оцінки доказів, але оцінка доказів, на підставі яких судова інстанція дійшла висновку про встановлення тих чи інших обставин справи, здійснюється за внутрішнім переконанням суду і їх перевірка не віднесена до компетенції касаційної інстанції.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, враховуючи вимоги ст. 111^7 ГПК, відзначає, що перегляд у касаційному порядку судового рішення здійснюється касаційною інстанцією на підставі встановлених фактичних обставин справи та перевіряється застосуванням попередніми інстанціями норм матеріального і процесуального права. Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

З урахуванням того, що з'ясування підставності оцінки доказів та встановлення обставин у справі на підставі ст. 111^7 ГПК не належить до компетенції касаційної інстанції, колегія суддів Вищого господарського суду України доходить висновку про неможливість задоволення касаційної скарги.

На підставі викладеного колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що судами першої та апеляційної інстанцій було повно та всебічно з'ясовано обставини, що мають значення для справи, надано їм належну правову оцінку та винесено рішення з дотриманням норм матеріального та процесуального права, що дає підстави для залишення їх без змін.

5 — 9-452

Керуючись статтями 111^{5}, 111^{7}, 111^{9}, 111^{10} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ФДМ України від 28 січня 2008 р. № 10-25-1167 залишити без задоволення.

Постанову від 13 грудня 2007 р. Київського апеляційного господарського суду у справі господарського суду м. Києва залишити без змін.

6 Справи зі спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про власність

6.1. Відповідно до частин 2 та 3 ст. 331 ЦК України, якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, то право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. До завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, використаних у процесі цього будівництва (створення майна). Необхідність прийняття закінчених будівництвом об'єктів в експлуатацію в порядку, встановленому КМУ, обумовлена приписами ч. 3 ст. 18 Закону України «Про основи містобудування»

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Львівської міської ради на постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р.,

встановив:

У квітні 2007 р. суб'єкт підприємницької діяльності М. (далі — Підприємець) звернувся в господарський суд Львівської області із позовом до Львівської міської ради (далі — Міськрада) про визнання права власності на збудоване майно — павільйон загальною площею 121,3 м^2 у м. Львові.

Під час розгляду справи позивач уточнив позовні вимоги і просив визнати право власності на збудоване майно — павільйон загальною площею 121,3 м^2 у м. Львові та зобов'язати Міськраду укласти з позивачем договір оренди земельної ділянки площею 0,0150 га за тією самою адресою.

Позовні вимоги обґрунтовувалися посиланням на те, що 15 липня 2004 р. між Підприємцем та Міськрадою було укладено договір оренди землі (далі — Договір), відповідно до умов якого позивачу було надано земельну ділянку для обслуговування

павільйону. Пунктом 2 Договору Підприємцю надано земельну ділянку площею 0,0150 га, у тому числі під забудову. Згідно з дозволом від 10 серпня 2004 р. № 52 Залізничної районної адміністрації м. Львова позивачу дозволено виконувати роботи щодо влаштування будівельного майданчика на зазначеній території. На підставі цього Підприємцем здійснено будівництво павільйону та облаштування прилеглої території. Зауважень щодо відхилення чи порушення вимог під час будівельних робіт позивачу не надходило, роботи виконані відповідно до виготовленого проекту. Міськрадою 23 лютого 2006 р. було прийнято ухвалу № 3368 про погодження місця розташування та надання дозволу на виготовлення проекту відведення земельної ділянки. Мотивуючи позов, Підприємець послався на приписи статей 16, 321, 331, 373, 376, 415 ЦК України, ст. 24 Закону України «Про планування і забудову територій» та статті 5, 13, 16 Закону України «Про оренду землі».

Міськрада проти позову заперечувала на тих підставах, що відповідно до ст. 125 ЗК України право на оренду земельної ділянки виникає після укладення договору оренди і його державної реєстрації. Використовувати земельну ділянку до встановлення її меж у натурі (на місцевості), одержання документа, що посвідчує право на неї, та державної реєстрації забороняється. Посилаючись на порушення позивачем приписів ст. 640 ЦК України та ст. 18 Закону України «Про оренду землі», п. 4.2.12 ухвали Міськради «Про затвердження «Порядку розміщення малих архітектурних форм для здійснення підприємницької діяльності у м. Львові, надання дозволів на розміщення та відкриття об'єктів дрібно-роздрібної торгівлі, громадського харчування та побутового обслуговування» від 14 листопада 2002 р. № 121 (далі — Ухвала № 121), відповідач зазначив, що оспорюваний договір оренди не пройшов державну реєстрацію, а отже, Підприємець не мав права використовувати спірну земельну ділянку. Крім того, відповідач зазначив, що за протестом прокурора Залізничного району м. Львова від 21 грудня 2005 р. ним скасовано власне рішення про надання в оренду Підприємцю земельної ділянки для встановлення та обслуговування павільйону. Відповідно до ч. 2 ст. 331 ЦК України, якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації.

Ухвалою господарського суду Львівської області від 7 червня 2007 р. до участі у справі залучено Залізничну районну адміністрацію м. Львова — відповідачем та обласне комунальне підприємство Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» — третьою особою, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору.

Рішенням господарського суду Львівської області від 17 липня 2007 р. позов задоволено частково. Визнано право власності позивача на збудоване майно — павільйон загальною площею 121,3 м^2. Зобов'язано обласне КП Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» провести реєстрацію права власності позивача на павільйон загальною площею 121,3 м^2. У решті вимог відмовлено. Рішення в частині задоволення позовних вимог мотивовано тим, що будівництво торговельного павільйону здійснене за наявності усіх необхідних для цьо-

го дозволів, тому його не можна вважати самочинним. Відмовляючи частково в позові, суд зазначив що оспорюваний Договір було укладено сторонами на строк до 2009 р., а оскільки у визначеному законом порядку договір не розривався, він є чинним. При цьому суд послався на статті 16, 331, 376, 392 ЦК України та статті 83, 116, 124 ЗК України.

Постановою Львівського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. та постановою Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. зазначене рішення залишено без змін.

22 травня 2008 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою Львівської міської ради порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування всіх зазначених судових рішень у справі та передання справи на новий розгляд до суду першої інстанції з мотивів невідповідності оскарженої постанови рішенням Верховного Суду України з питань неправильного застосування норм матеріального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Вищий господарський суд України, мотивуючи постанову посиланням на ч. 2 ст. 331 ЦК України, припустився помилки, оскільки не звернув уваги на абз. 2 ч. 2, ч. 3 цієї статті, відповідно до яких, якщо договором або законом передбачено прийняття нерухомого майна до експлуатації, право власності виникає з моменту його прийняття до експлуатації. До завершення будівництва (створення майна) особа вважається власником матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна).

При цьому необхідність прийняття закінчених будівництвом об'єктів в експлуатацію в порядку, встановленому КМУ, обумовлена приписами ч. 3 ст. 18 Закону України «Про основи містобудування».

Водночас суди першої та апеляційної інстанцій, з висновками яких погодився Вищий господарський суд України, встановивши факт будівництва павільйону загальною площею 121,3 м², не дослідили обставини щодо належного прийняття павільйону до експлуатації у встановленому порядку.

Так, відповідно до Постанови КМУ «Про Порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів» від 22 вересня 2004 р. № 1243 прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів полягає у підтвердженні державними приймальними комісіями готовності до експлуатації закінчених будівництвом об'єктів. За результатами роботи державної приймальної комісії складається акт про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта. Акт державної приймальної комісії підлягає затвердженню у 15-денний строк органом виконавчої влади чи органом місцевого самоврядування, що утворив цю комісію, та реєструється в

інспекції державного архітектурно-будівельного контролю, яка видала дозвіл на виконання будівельних робіт.

Також слід зазначити, що відповідно до ст. 24 Закону України «Про планування і забудову територій» фізичні та юридичні особи, які мають намір здійснити будівництво об'єктів містобудування на земельних ділянках, що належать їм на праві власності чи користування, зобов'язані отримати від виконавчих органів відповідних рад, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, у разі делегування їм таких повноважень відповідними радами, дозвіл на будівництво об'єкта містобудування.

Статтею 29 цього Закону передбачено, що здійснення будівельних робіт на об'єктах містобудування без дозволу на виконання будівельних робіт або його перереєстрації, а також здійснення не зазначених у дозволі будівельних робіт вважається самовільним будівництвом і передбачає відповідальність згідно із законодавством.

Поза увагою судів залишився й той факт, що площа збудованого позивачем павільйону не відповідає розміру площі, визначеної для об'єктів будівництва малих архітектурних форм. Так, відповідно до наказу Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України «Про затвердження Типових правил розміщення малих архітектурних форм для здійснення підприємницької діяльності» від 13 жовтня 2000 р. № 227 (чинного на момент виникнення спірних правовідносин) стаціонарна мала архітектурна форма — одноповерхова споруда площею до 30 м^2, яка має закрите приміщення для тимчасового перебування людей, — кіоск, одноповерховий павільйон тощо.

Оскільки помилкове застосування судом норм матеріального права призвело до неправильного вирішення спору, всі постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — направленню на новий розгляд до суду першої інстанції.

При новому розгляді справи суду слід врахувати викладене, всебічно і повно перевірити доводи, на яких ґрунтуються вимоги та заперечення сторін, і залежно від установлених обставин вирішити спір відповідно до закону.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Львівської міської ради задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р., постанову Львівського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. та рішення господарського суду Львівської області від 17 липня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною й оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 19 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 10 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Львівської міської ради на постанову Львівського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. у справі за позовом фізичної особи — підприємця М. (далі — Підприємець) до Львівської міської ради, Залізничної районної адміністрації м. Львова, третя особа — обласне КП Львівської облради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки» (далі — БТІ), про визнання права власності.

Підприємець звернувся до господарського суду Львівської області з позовом (з урахуванням уточнень) до Львівської міської ради і просив визнати за ним право власності на збудоване майно — павільйон загальною площею 121,3 м^2 та зобов'язати БТІ здійснити реєстрацію права власності, а також зобов'язати міськраду укласти з ним договір оренди земельної ділянки площею 0,0150 га, що знаходиться за вказаною адресою.

У процесі розгляду справи до участі у справі залучено другого відповідача — Залізничну районну адміністрацію м. Львова, а як третю особу — БТІ.

Рішенням господарського суду Львівської області від 17 липня 2007 р., залишеним без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р., позов задоволено частково, за Підприємцем визнано право власності на збудоване майно — павільйон загальною площею 121,3 м^2 та зобов'язано здійснити відповідну реєстрацію цього майна. В решті позову відмовлено. В частині задоволення позову судове рішення мотивоване тим, що будівництво торговельного павільйону здійснено за наявності всіх необхідних дозволів, тому не може вважатися самочинним, об'єкт є завершеним, а отже, підлягає реєстрації в БТІ відповідно до Тимчасового положення про порядок реєстрації прав власності на нерухоме майно. В частині відмови в позові судове рішення мотивоване посиланням на те, що між позивачем та міськрадою 15 липня 2004 р. укладено договір оренди земельної ділянки за вказаною адресою строком до 2009 р., названий договір у визначеному законом порядку не розривався і є чинним.

Не погоджуючись із прийнятими у справі рішенням та постановою, Львівська міськрада звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій, посилаючись на порушення судами норм матеріального та процесуального права, зокрема статей 24, 29 Закону України «Про планування і забудову територій», ст. 21 Закону України «Про місцеве самоврядування», Постанови КМУ «Про порядок прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів» від 22 вересня 2004 р., просить їх скасувати та прийняти нове рішення про відмову в позові. Скаржник звертає увагу касаційної інстанції на те, що договір оренди земельної ділянки від 15 липня 2004 р. у визначеному законом порядку не зареєстрований, оскільки дані до Земельного кадастру не внесені, а отже, позивач не мав права приступати до користу-

вання земельною ділянкою, позивач у встановленому порядку не отримав дозвіл на будівництво, крім того, збудований ним павільйон є тимчасовим, тому реєстрації в БТІ не підлягає. В частині відмови у позові судові рішення не оскаржуються.

Заслухавши представника позивача, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судом попередніх інстанцій норм матеріального та процесуального права, судова колегія Вищого господарського суду вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню на таких підставах.

Господарськими судами попередніх інстанцій встановлено, що 15 липня 2004 р. на підставі ухвали Львівської міської ради «Про надання у короткострокову оренду земельних ділянок для встановлення та обслуговування малих архітектурних форм» від 26 лютого 2004 р. № 1138 Львівською міською радою (Орендодавець) з Підприємцем (Орендар) укладено договір оренди землі, за умовами якого в оренду передається земельна ділянка площею 0,0150 га строком на п'ять років (до 26 лютого 2009 р.) для обслуговування павільйону, в тому числі під забудову — 0,0145 га. Згідно з п. 18 цього договору передання в оренду земельної ділянки здійснюється без розроблення проекту її відведення.

Проте 21 грудня 2005 р. прокуратурою Залізничного району м. Львова внесено протест на ухвалу Львівської міської ради від 26 лютого 2004 р. № 1138 у зв'язку із порушенням вимог закону в частині надання земельної ділянки позивачу. Львівська міська рада розглянула цей протест і ухвалою від 16 березня 2006 р. № 3413 (з додатком) вирішила припинити дію договору оренди земельної ділянки від 15 липня 2004 р. № 139. Однак п. 38 цього договору передбачено, що договір розривається за погодженням сторін. Судами встановлено, що на момент розгляду справи сторонами не досягнуто згоди щодо розірвання договору, а в судовому порядку договір не розривався (ст. 31 Закону України «Про оренду землі»).

На вказаній земельній ділянці відповідно до проекту тимчасового торговельного павільйону загальною площею 121,3 м², затвердженого начальником управління архітектури і містобудування Львівської міської ради 16 липня 2004 р., та відповідно до дозволу Залізничної районної адміністрації від 10 серпня 2004 р. № 52 на розміщення будівельного майданчика Підприємцем у встановленому порядку проведено будівництво названого об'єкта. Господарські суди відзначили, що відповідачами не подано доказів невідповідності спорудженого об'єкта затвердженому проекту, як і не подано доказів порушення Підприємцем будівельних норм і правил в процесі виконання робіт.

Статтею 376 ЦК України визначено, що житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил.

За правилами ч. 2 ст. 331 цього Кодексу право власності на новостворене нерухоме майно (житлові будинки, будівлі, споруди тощо) виникає з моменту завершення будівництва (створення майна). Якщо право власності на нерухоме майно відповідно

до закону підлягає державній реєстрації, право власності виникає з моменту державної реєстрації.

Згідно з вимогами ст. 392 Кодексу власник майна може пред'явити позов про визнання права власності, якщо це право оспорюється або не визнається іншою особою, а також у разі втрати ним документа, який засвідчує право власності.

Зі встановлених судовими інстанціями обставин вбачається, що споруда павільйону зведена Підприємцем на наданій для цієї мети земельній ділянці (п. 2 договору від 15 липня 2004 р.) та за наявності необхідних дозволів та погоджень, є завершена будівництвом, при цьому відхилень від проекту та порушень правил будівництва не встановлено.

Відповідно до вимог Тимчасового положення про порядок реєстрації прав власності на нерухоме майно, затвердженого наказом Мін'юсту від 7 лютого 2002 р. № 7/5 та зареєстрованого Мін'юстом 18 лютого 2002 р. за № 157/64451, обов'язковій реєстрації прав підлягає право власності на нерухоме майно фізичних та юридичних осіб. Підставою для реєстрації прав власності згідно з Додатком до п. 2.1 зазначеного Положення є рішення судів про визнання права власності на нерухоме майно.

З урахуванням викладеного суди попередніх інстанцій правомірно задовольнили позовні вимоги в частині визнання права власності на нерухоме майно із зобов'язанням проведення його реєстрації у встановленому законом порядку.

Згідно зі ст. 111^7 ГПК касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази. Тому доводи касаційної скарги щодо неправильної оцінки та недостатньої перевірки судами попередніх інстанцій доказів у справі, що не належить до повноважень суду касаційної інстанції, не можуть бути підставою для скасування прийнятих у справі судових рішень.

З огляду на зазначене колегія суддів вважає, що під час розгляду справи господарськими судами попередніх інстанцій фактичні обставини справи встановлено на основі повного й об'єктивного дослідження матеріалів справи, висновки судів відповідають цим обставинам і їм надана правильна юридична оцінка з правильним застосуванням норм матеріального і процесуального права, а отже, у касаційної інстанції відсутні підстави для скасування прийнятих у справі рішень.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу Львівської міської ради залишити без задоволення.

Постанову Львівського апеляційного господарського суду від 14 листопада 2007 р. залишити без змін.

7 Справи зі спорів у сфері корпоративних правовідносин

7.1. Господарське товариство зобов'язане надавати учаснику (акціонеру) на його вимогу лише документи звітного характеру. Так, згідно зі ст. 88 ГК учасники господарського товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства, а саме: річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства та інформацію, що міститься в установчих документах товариства, а не будь-яку інформацію щодо господарської діяльності товариства, якщо інше не передбачено установчими документами товариства

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Воскресенье» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 26 лютого 2008 р.,

в с т а н о в и в:

У липні 2007 р. Д. звернулася в господарський суд Донецької області із позовом до Товариства про зобов'язання надати інформацію про діяльність Товариства, зокрема, документи фінансової звітності за 2002–2006 роки; договір оренди або акт на право власності на земельну ділянку у м. Донецьку; копію технічного паспорта будівлі та проект будівництва нерухомості; розшифровку витрат відповідача на капітальне будівництво на останню звітну дату; розшифровку нематеріальних активів Товариства на останню звітну дату; перелік основних засобів, які знаходяться на балансі Товариства, станом на останню звітну дату та зобов'язання Товариства допустити до перевірки інформації та наданих документів аудиторську компанію, яка буде обрана позивачкою.

Позовні вимоги обґрунтовані посиланням на те, що листами від 23 травня 2007 р. та від 26 червня 2007 р. позивачка як учасник Товариства звернулася до відповідача з вимогою щодо надання їй інформації про фінансову діяльність Товариства та зазначених документів. На час звернення з позовною заявою до господарського суду відповіді на зазначені листи Д. не отримала. Позов вмотивовано порушенням відповідачем приписів п. 3 ч. 1 ст. 88, ч. 3 ст. 90 ГК, п. «г» ч. 1 ст. 10 та ч. 2 ст. 18 Закону України «Про господарські товариства».

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на те, що Д. особисто за одержанням інформації до нього не зверталася. Водночас представник Д., який не має права на одержання зазначеної інформації, звертався до відповідача від імені позивачки на підставі ст. 100 ЦК України.

Рішенням господарського суду Донецької області від 24 вересня 2007 р. позов задоволено частково; зобов'язано відповідача надати інформацію про діяльність Товариства, документи фінансової звітності за 2002—2006 роки, договір оренди або акт на право власності на земельну ділянку у м. Донецьку, копію технічного паспорта будівлі та проект будівництва нерухомості, розшифровку витрат відповідача на капітальне будівництво на останню звітну дату, перелік основних засобів, які знаходяться на балансі відповідача, станом на останню звітну дату; в решті вимог у позові відмовлено.

Рішення в частині задоволення позовних вимог вмотивовано посиланням на ст. 33 Закону України «Про інформацію», відповідно до якої термін вивчення запиту на предмет можливості його задоволення не повинен перевищувати 10 календарних днів. З огляду на наведене, суд дійшов висновку про відмову Товариства від надання відповідної інформації та порушення прав позивачки, передбачених ст. 10 Закону України «Про господарські товариства». Також суд послався на ч. 3 ст. 90 ГК, ст. 18 Закону України «Про господарські товариства» та ст. 146 ЦК України.

Водночас, відмовляючи у частині позовних вимог, суд послався на недоведеність позивачкою факту відмови Товариством у допущенні до перевірки фінансової звітності аудиторської фірми, обраної позивачкою (ст. 33 ГПК).

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 6 листопада 2007 р. зазначене рішення скасовано в частині задоволення позовних вимог; в цій частині вимог у позові відмовлено; в решті рішення залишено без змін. Постанова вмотивована тим, що судом першої інстанції неправильно застосовано приписи ст. 10 Закону України «Про господарські товариства», оскільки з неї вбачається, що учасник товариства має право звертатися за наданням інформації про діяльність товариства шляхом отримання для ознайомлення законодавчо визначеного вичерпного переліку документів, а саме: річного балансу, звіту товариства про діяльність, протоколів зборів.

Постановою Вищого господарського суду України від 26 лютого 2008 р. зазначену постанову суду апеляційної інстанції скасовано, а рішення суду першої інстанції залишено без змін. Постанова вмотивована посиланням на ч. 1 ст. 88 ГК, відповідно до якої учасники товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства. На вимогу учасника товариство зобов'язане надати йому для ознайомлення річні

баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства тощо. Отже, суд касаційної інстанції дійшов висновку про те, що перелік документів, які містять інформацію про діяльність Товариства, не є вичерпним.

Крім цього, судом спростовані твердження відповідача про те, що адресовані Товариству звернення від імені Д. підписані неуповноваженою особою — адвокатом К., оскільки між Д. та адвокатом К. існують відносини представництва, які ґрунтуються на договорі про надання правової допомоги від 14 травня 2007 р. та нотаріально посвідченій довіреності від 14 травня 2007 р., що підтверджено матеріалами справи.

8 травня 2008 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 26 лютого 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскарженої постанови та припинення провадження у справі з мотивів виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах, неправильного застосування норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, розглянувши доводи касаційної скарги, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та залишаючи в силі рішення господарського суду першої інстанції про часткове задоволення позову, Вищий господарський суд України погодився з висновком цього суду про те, що зазначений у ст. 88 ГК перелік документів, які учасник товариства вправі отримати від останнього, реалізуючи своє право на одержання інформації про діяльність товариства, не є вичерпним.

Проте з таким висновком погодитися не можна.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст. 116 ЦК України учасники господарського товариства мають право у порядку, встановленому установчим документом товариства та законом, одержувати інформацію про діяльність товариства.

Пунктом «г» ч. 1 ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» передбачено, що учасники товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства. На вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи зборів.

Водночас господарське товариство зобов'язане надавати учаснику (акціонеру) на його вимогу лише документи звітного характеру. Так, згідно зі ст. 88 ГК учасники господарського товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства, а саме: річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства та інформацію, що міститься в установчих документах товариства, а не будь-яку інформацію щодо господарської діяльності товариства, якщо інше не передбачено установчими документами товариства.

Статутом Товариства не визначений порядок одержання учасником інформації про діяльність Товариства та її осіб.

Разом із тим відповідно до ст. 9 Закону України «Про інформацію» всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій.

Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

Отже, суди не вправі зобов'язувати Товариство надати інші документи про діяльність, що є незаконним втручанням у його внутрішню господарську діяльність.

Щодо твердження відповідача стосовно звернення до нього за наданням інформації неуповноваженої особи (представник Д.), то тут слід зазначити таке.

Згідно з приписами ст. 100 ЦК України право участі у товаристві є особистим немайновим правом і не може окремо передаватися іншій особі.

Передача повноважень за довіреністю представникові не є передачею самого права участі у товаристві. Учасник у такий спосіб делегує окремі повноваження представнику, залишаючись носієм особистого немайнового права участі у товаристві. Право участі є невід'ємним та невідчужуваним від особи учасника, але його реалізація за довіреністю є лише способом здійснення, а не способом передачі цього права представнику.

З огляду на викладене постанова Вищого господарського суду України та рішення господарського суду Донецької області підлягають скасуванню, а незаконно скасована постанова Донецького апеляційного господарського суду — залишенню в силі.

Керуючись положеннями статей 6, 8 Конституції України, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України не вважає за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням ст. 125 Конституції України, статей 2, 39 Закону України «Про судоустрій України» щодо визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя, і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законної постанови суду апеляційної інстанції. У зв'язку з цим наведений у ст. 111^{18} ГПК перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не є процесуальною перешкодою для прийняття Судовою палатою у господарських справах Верховного Суду України зазначеного рішення.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Воскресенье» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 26 лютого 2008 р. та рішення господарського суду Донецької області від 24 вересня 2007 р. скасувати, а постанову Донецького апеляційного господарського суду від 6 листопада 2007 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 26 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Д. на постанову Донецького апеляційного господарського суду від 6 листопада 2007 р. у справі за позовом Д. до ТОВ «Воскресенье» (далі — Товариство) про зобов'язання надати інформацію.

У липні 2007 р. Д. звернулася до господарського суду Донецької області з позовом до Товариства, вмотивованим положеннями ст. 88, ч. 3 ст. 90 ГК, п. «г» ч. 1 ст. 10, ст. 18 Закону України «Про господарські товариства», про зобов'язання надати інформацію щодо діяльності товариства, а також про допущення аудиторської компанії, яка буде обрана позивачем, до перевірки інформації та наданих документів.

В обґрунтування пред'явлених позовних вимог Д. посилалася на те, що є учасником Товариства, однак воно, порушуючи вимоги чинного законодавства, не надало їй інформацію про свою діяльність.

Товариство проти задоволення позову заперечувало, посилаючись на те, що Д. особисто не зверталася з відповідними вимогами до відповідача, а запити надійшли від її представника, який не має права на отримання інформації.

Рішенням господарського суду Донецької області від 24 вересня 2007 р. позов задоволено частково: зобов'язано Товариство надати Д. інформацію про свою діяльність, документи фінансової звітності за 2002–2006 роки, договір оренди та акт на право власності на земельну ділянку, копію технічного паспорта будівлі, проект будівництва об'єкта нерухомості, розшифровку витрат Товариства на капітальне будівництво на останню звітну дату, перелік основних засобів, що знаходяться на балансі Товариства, станом на останню звітну дату. В задоволенні позову в іншій частині відмовлено.

Постановою Донецького апеляційного господарського суду від 6 листопада 2007 р. рішення господарського суду Донецької області від 24 вересня 2007 р. скасовано в частині задоволення позову із прийняттям нового рішення про відмову в задоволенні позовних вимог; в іншій частині рішення залишено без змін.

Не погоджуючись із постановою, Д. звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить її скасувати, а рішення місцевого господарського суду залишити в силі, мотивуючи скаргу порушенням і неправильним застосуванням апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права.

Заслухавши пояснення представника відповідача, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Приймаючи рішення, місцевий господарський суд з посиланням на ст. 33 Закону України «Про інформацію», статті 10, 18 Закону України «Про господарські товариства», ст. 88, ч. 3 ст. 90 ГК, ст. 146 ЦК України керувався тим, що відповідач безпідставно відмовляє позивачу в наданні інформації про діяльність Товариства. Відмовляючи в задоволенні позовних вимог частково, суд вказав на те, що позивачем не доведені обставини недопущення відповідачем аудиторської фірми до перевірки фінансової звітності, інформації та наданих документів.

Скасовуючи рішення в частині задоволення позову суд апеляційної інстанції послався на неправильне застосування судом першої інстанції ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» з огляду на вичерпність переліку документів про діяльність товариства, які мають право одержувати його учасники, а також на те, що саме учасник товариства вправі був звертатися за інформацією щодо діяльності товариства.

Проте висновки суду апеляційної інстанції не можна визнати законними та обґрунтованими.

Відповідно до п. «г» ч. 1 ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» учасники товариства мають право одержувати інформацію про його діяльність. На вимогу учасника товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти про його діяльність, протоколи зборів.

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 88 ГК учасники господарського товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства. На вимогу учасника товариство зобов'язане надати йому для ознайомлення річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства тощо.

З огляду на ці положення чинного законодавства учасники господарського товариства мають право одержувати інформацію про діяльність товариства, і перелік документів, які містять таку інформацію, не є вичерпним.

Також судом апеляційної інстанції не враховано існування між Д. та адвокатом К., який підписував відповідні звернення до Товариства про надання інформації, відносин представництва, що ґрунтуються на договорі про надання правової допомоги від 14 травня 2007 р. та нотаріально посвідченій довіреності від 14 травня 2007 р., відповідно до яких адвокат К. є представником Д. в усіх державних, громадських та комерційних установах, підприємствах та організаціях, з усіх питань стосовно неї та її майнових та немайнових прав, в тому числі як учасника Товариства, і має право подавати від її імені будь-які заяви та інші документи, отримувати на її ім'я довідки та будь-які документи, що стосуються виконання довіреності, розписуватись за неї.

За таких обставин посилання відповідача на те, що адресовані Товариству звернення від імені Д. підписані неуповноваженою особою, спростовуються матеріалами

справи та суперечать положенням статтями 237–239, 244 ЦК України, що помилково не враховано судом апеляційної інстанції.

Крім цього, апеляційний господарський суд не звернув увагу на те, що відповідачем не було надано інформації про свою діяльність і після звернення позивачем із позовом у цій справі.

Висновки суду першої інстанції відповідають фактичним обставинам та наявним матеріалам справи, нормам матеріального і процесуального права, є законними та обґрунтованими.

У порушення статей 43, 99, 101, 104, 105 ГПК доводи апеляційного господарського суду, за якими він не погодився з висновками суду першої інстанції, є необґрунтованими. Скасовуючи рішення, апеляційний господарський суд висновків місцевого господарського суду належним чином не спростував та дійшов власних висновків, які суперечать обставинам справи та вимогам законодавства. Здійснена апеляційним господарським судом неналежна юридична оцінка обставин справи призвела до неналежного з'ясування дійсних прав і обов'язків сторін та неправильного застосування матеріального закону, що регулює спірні правовідносини. Як наслідок, постанова апеляційного господарського суду не відповідає положенням ст. 105 ГПК України та вимогам, які викладені в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» від 29 грудня 1976 р. № 11.

Перевіривши відповідно до ч. 2 ст. 111^5 ГПК юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення у рішенні місцевого господарського суду, колегія суддів дійшла висновків про те, що суд першої інстанції в порядку статей 43, 47, 43 ГПК всебічно, повно й об'єктивно розглянув у судовому процесі всі обставини справи в їх сукупності; дослідив подані сторонами в обґрунтування своїх вимог і заперечень докази; належним чином проаналізував відносини сторін. На підставі встановлених фактичних обставин місцевим господарським судом з'ясовано дійсні права й обов'язки сторін, правильно застосовано матеріальний закон, що регулює спірні правовідносини, мотивовано задоволено позов частково.

У зв'язку із викладеним колегія суддів вважає, що, приймаючи оскаржувану постанову, апеляційний господарський суд надав неправильну юридичну оцінку обставинам справи, порушив і неправильно застосував норми матеріального та процесуального права, у зв'язку з чим постанова суду апеляційної інстанції підлягає скасуванню, а рішення місцевого господарського суду — залишенню в силі.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{10}, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційну скаргу Д. задовольнити.

Постанову Донецького апеляційного господарського суду від 6 листопада 2007 р. скасувати.

Рішення господарського суду Донецької області від 24 вересня 2007 р. у справі залишити без змін.

8 Справи зі спорів, пов'язаних з обігом цінних паперів

8.1. Визначаючи ринкову вартість облігацій, судам слід мати на увазі, що згідно з п. 1.6 Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 3 жовтня 2005 р. № 358, ринкова вартість цінних паперів — це сума коштів, яку можна отримати від продажу цінних паперів на активному ринку, тобто ринку, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 серпня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Українського консорціуму «Екосорб» (далі — Консорціум) на постанову Вищого господарського суду України від 15 квітня 2008 р. у справі за позовом ТОВ «Інвестиційно-будівна корпорація «Місто» (далі — Товариство) до Консорціуму про зобов'язання здійснити зворотний викуп облігацій на суму 19 866 000 грн,

в с т а н о в и в:

У квітні 2007 р. Товариство звернулося до господарського суду м. Києва з цим позовом, мотивуючи його тим, що 21 липня 2006 р. між ним та відповідачем був укладений генеральний договір про співробітництво, за умовами якого останній продав позивачу 2 560 облігацій за ціною 5 000 грн за кожну. Відповідно до п. 3.6 вказаної угоди у випадку нездійснення продажу облігацій покупцем третім особам протягом трьох місяців з моменту укладення договору купівлі-продажу облігацій продавець зобов'язувався здійснити зворотний викуп облігацій протягом 30 днів з моменту звернення покупця за ринковими цінами, які будуть діяти на момент викупу облігацій, але

6 — 9-452

не менш ніж 6 500 грн за одну облігацію. Нереалізованими лишилися 1 806 облігацій. Оскільки ринкова вартість вказаних облігацій становить 11 000 грн за кожну, проте відповідач у порушення умов договору відмовляється здійснити їх викуп за такою ціною, позивач, посилаючись на ст. 193 ГК та статті 525, 526 ЦК України, просив суд про задоволення своїх вимог.

Рішенням господарського суду м. Києва від 24 жовтня 2007 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 20 лютого 2008 р., позов задоволено.

Постановою Вищого господарського суду України від 15 квітня 2008 р. зазначені судові рішення залишено без змін.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 12 червня 2008 р. за касаційною скаргою Консорціуму порушено провадження з перегляду у касаційному порядку зазначеної постанови Вищого господарського суду України.

У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскаржуваної постанови та передання справи на новий розгляд до суду першої інстанції. В обґрунтування скарги зроблено посилання на невідповідність цієї постанови рішенням Верховного Суду України з питань застосування норм матеріального права, а також порушення судом касаційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Залишаючи без змін рішення судів першої та апеляційної інстанцій, Вищий господарський суд України керувався тим, що судами нижчих інстанцій на підставі наявних у справі доказів та встановлених фактичних обставин обґрунтовано визначено ринкову ціну спірних облігацій, що становить 11 000 грн за кожну облігацію, у зв'язку з чим позов підлягає задоволенню.

Проте з таким висновком суду погодитися не можна.

Під час розгляду спору судами було встановлено, що 21 липня 2006 р. між сторонами було укладено генеральний договір про співробітництво, відповідно до умов якого відповідач зобов'язався продати, а позивач — купити облігації на загальну суму 12 800 000 грн з метою подальшого їх розповсюдження серед невизначеного кола фізичних та/або юридичних осіб. Загальна кількість облігацій становила 2 560 шт. номіналом 5 000 грн за одну облігацію.

Згідно з п. 2.4 вказаного договору з метою закріплення за покупцем конкретних приміщень, право на отримання яких надають облігації, між покупцем і продавцем укладаються договори бронювання кожного конкретного приміщення.

За пунктом 3.6 вказаної угоди у випадку нездійснення продажу покупцем облігацій третім особам протягом трьох місяців з моменту укладення договору купівлі-продажу облігацій продавець зобов'язується здійснити зворотний викуп облігацій протягом 30 календарних днів з моменту звернення покупця за ринковими цінами, які будуть діяти на момент викупу облігацій, але не менше ніж 6 500 грн за одну облігацію, та в порядку, який буде обумовлений сторонами у договорі зворотного викупу.

Визначаючи ринкову вартість спірних облігацій у розмірі 11 000 грн за одну облігацію, суди посилалися на інформацію, надану ДП «Фондова біржа ПФТС», згідно з якою у період з 7 червня 2007 р. по 19 липня 2007 р. через біржу були реалізовані облігації відповідача за ціною 6 100–12 000 грн.

Згідно з п. 1.6 Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 3 жовтня 2005 р. № 358, ринкова вартість цінних паперів — це сума коштів, яку можна отримати від продажу цінних паперів на активному ринку.

Відповідно до п. 4 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242, активний ринок — це ринок, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.

У матеріалах справи наявна копія листа ТОВ «Фондова компанія «Фаворит» від 17 вересня 2007 р. № 2/17-09, у якому повідомляється, що згідно з інформацією, одержаною від системи ДП «Фондова біржа ПФТС», у період з 7 червня 2007 р. по 7 вересня 2007 р. за облігаціями Консорціуму було укладено шість угод, за якими було продано: 213 облігацій за ціною 6 100 грн, дві облігації за ціною 10 000 грн та дві облігації за ціною 12 000 грн.

Враховуючи викладене, не можна погодитися з твердженням судів нижчих інстанцій про те, що ринкова вартість облігацій, випущених відповідачем, становить 11 000 грн за одну штуку, оскільки такий висновок було зроблено без урахування зазначених норм, які встановлюють порядок визначення ринкової вартості цінних паперів та всупереч наявним у справі доказам, які не були досліджені у встановленому законом порядку.

Крім того, зобов'язуючи відповідача провести зворотний викуп облігацій за ціною 11 000 грн за одну штуку, суди не перевірили, чи укладався між сторонами договір зворотного викупу облігацій, передбачений генеральним договором про співробітництво, а також не дослідили наслідків невиконання цієї умови.

За таких обставин усі ухвалені у справі судові рішення не можуть вважатися законними й обґрунтованими, а тому вони підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд.

Під час нового розгляду справи місцевому господарському суду необхідно врахувати, що рішення є законним тоді, коли суд, виконавши всі вимоги процесуального закону і всебічно перевіривши обставини, вирішив спір відповідно до норм матеріального права, а обґрунтованим визнається рішення, в якому повно відображені обставини, що мають значення для справи, висновки суду про встановлені обставини і правові наслідки є вичерпними, відповідають дійсності і підтверджуються достовірними доказами, дослідженими в судовому засіданні.

При цьому суду необхідно з'ясувати дійсні права та обов'язки сторін, оцінити правовий зміст заявлених позовних вимог і залежно від встановленого вирішити спір відповідно до закону.

З огляду на викладене та керуючись статтями $111^{17}-111^{21}$ ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Українського консорціуму «Екосорб» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 15 квітня 2008 р., постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 лютого 2008 р. та рішення господарського суду м. Києва від 24 жовтня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною й оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 15 квітня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 12 серпня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Українського консорціуму «Екосорб» (далі — Консорціум) на рішення господарського суду м. Києва від 24 жовтня 2007 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 лютого 2008 р. у справі за позовом ТОВ «Інвестиційно-будівельна корпорація «Місто» (далі — Товариство) до Консорціуму про зобов'язання здійснити зворотний викуп облігацій на суму 19 866 000 грн.

У квітні 2007 р. Товариство звернулося до господарського суду м. Києва з позовом до Консорціуму про викуп облігацій у кількості 1 806 шт. на загальну суму 19 866 000 грн.

Відповідач позов визнав частково, не погоджуючись лише з ціною продажу облігацій.

Рішенням господарського суду м. Києва від 24 жовтня 2007 р., залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 20 лютого 2008 р., позов задоволено.

Консорціум просить судові рішення скасувати на підставах порушення господарськими судами приписів ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», статей 22, 43, 83, 99, 111^5 ГПК та прийняти нове рішення, яким у позові відмовити.

Товариство проти доводів касаційної скарги заперечує і в її задоволенні просить відмовити.

Колегія суддів вважає, що касаційна скарга задоволенню не підлягає.

Господарськими судами встановлено, що 21 липня 2006 р. сторони уклали Генеральний договір про співробітництво (далі — Генеральний договір), відповідно до

умов якого відповідач зобов'язався продати, а позивач — купити облігації на загальну суму 12 800 000 грн з метою подальшого їх розповсюдження серед не визначеного кола фізичних та/або юридичних осіб.

Загальна кількість облігацій становила 2 560 шт. номіналом 5 000 грн за одну облігацію.

Пунктом 3.6 Генерального договору сторони визначили, що у випадку непродажу облігацій третім особам протягом трьох місяців з моменту укладення договору купівлі-продажу облігацій, форма якого передбачена у додатку № 1 до Генерального договору, відповідач здійснює зворотний викуп облігацій протягом 30 календарних днів з моменту звернення позивача, за ринковими цінами, які будуть діяти на момент викупу облігацій, але не менш ніж 6 500 грн за одну облігацію, та у порядку, який буде обумовлений сторонами у договорі зворотного викупу.

На виконання умов Генерального договору сторони уклали договори купівлі-продажу облігацій загальною кількістю 2 560 шт. та договори бронювання приміщень.

Станом на 10 жовтня 2007 р. не реалізованими лишилися 1 806 облігацій, і позивач неодноразово звертався до відповідача з вимогою виконати зобов'язання щодо зворотного викупу облігацій за ринковою ціною, однак відповіді не отримав.

Згідно з інформацією Фондової біржі Першої фондової торговельної системи за період з 7 червня 2007 р. по 19 липня 2007 р. через біржу були реалізовані облігації відповідача за ціною 6 100–12 000 грн за штуку.

Крім того, за висновками судів ціни на ринку нерухомості мають стійку тенденцію до зростання.

За таких обставин господарські суди дійшли обґрунтованого висновку про задоволення позову.

Твердження скаржника про порушення господарськими судами норм процесуального права досліджувались апеляційним господарським судом і їм дана належна юридична оцінка.

За змістом статей 33, 34 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог.

Всупереч вказаним статтям відповідач не надав господарським судам доказів, які спростовують позовні вимоги та звільняють його від цивільної відповідальності.

Отже, з урахуванням меж перегляду справи у касаційній інстанції, колегія суддів вважає, що під час розгляду справи фактичні її обставини були встановлені господарськими судами на підставі всебічного, повного й об'єктивного дослідження поданих доказів, висновки судів відповідають цим обставинам і їм дана належна юридична оцінка з правильним застосуванням норм матеріального і процесуального права.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Рішення господарського суду м. Києва від 24 жовтня 2007 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 20 лютого 2008 р. залишити без змін, а касаційну скаргу Українського консорціуму «Екосорб» без задоволення.

9 Застосування процесуальних норм

9.1. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Злагода Лтд» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 18 жовтня 2007 р. у справі за позовом П. до ТОВ «Злагода Лтд», Печерської районної у м. Києві державної адміністрації (далі — Печерська РДА), Фонду приватизації комунального майна Печерського району м. Києва (далі — ФПКМ Печерського району), Шевченківської районної у м. Києві державної адміністрації (далі — Шевченківська РДА), Шевченківської районної у м. Києві ради (далі — Шевченківська рада) про визнання зобов'язання та укладення договору,

встановив:

У вересні 2006 р. П. звернувся до Печерського районного суду м. Києва з позовом до Товариства, Печерської РДА, ФПКМ Печерського району, Шевченківської РДА, Шевченківської ради про визнання зобов'язання та укладення договору. Позовна заява вмотивована тим, що всупереч нормам Конституції України відповідачі відмовилися продовжити строк дії договору оренди нежитлового приміщення, укладеного між ними та Товариством, учасником котрого він є, і просив визнати такий договір укладеним.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. відкрито провадження у справі за цим позовом.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. з метою забезпечення позову накладено арешт на нежитлове приміщення в м. Києві.

Ухвалою апеляційного суду м. Києва від 15 лютого 2007 р. апеляційну скаргу Шевченківської РДА на ухвали Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про відкриття провадження та забезпечення позову було направлено до апеляційного господарського суду м. Києва — для розгляду за підсудністю відповідно до п. 2 ч. 3 прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів».

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. ухвали Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2007 р. про відкриття провадження та забезпечення позову залишені без змін, а справа направлена для розгляду до господарського суду м. Києва, оскільки, на думку апеляційного суду, справа підсудна господарському суду відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів» від 15 грудня 2006 р. № 483-V.

Постановою Вищого господарського суду України від 18 жовтня 2007 р. постанова Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007р. залишена без змін.

Ухвалою Верховного Суду України від 17 квітня 2008 р. за касаційною скаргою Товариства порушено провадження з перегляду Верховним Судом України у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 18 жовтня 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування оскарженої постанови з мотивів її невідповідності нормам матеріального і процесуального права.

Печерська РДА, ФПКМ Печерського району, Шевченківська РДА, Шевченківська рада не використали наданого законом права на участь свого представника у судовому засіданні.

Заслухавши доповідача, пояснення представників сторін, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів. Розглядаючи апеляційну та касаційну скарги ні суд апеляційної інстанції, ні Вищий господарський суд України не звернули увагу на те, що позивач, зазначивши у позовній заяві як одного із відповідачів Товариство, учасником котрого він є, фактично пред'явив позовні вимоги спочатку до Печерської РДА, ФПКМ Печерського району, Шевченківської РДА, Шевченківської ради про визнання зобов'язання на укладення договору оренди та укладення такого договору. Тобто позовні

вимоги П. не є такими, що виникають з корпоративних відносин, а отже, підсудні лише господарським судам відповідно до ст. 12 ГПК.

Враховуючи викладене, постанови Вищого господарського суду України та Київського апеляційного господарського суду підлягають скасуванню, а справа — направленню до Київського апеляційного господарського суду для вирішення питання про прийняття апеляційної скарги до провадження.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Злагода Лтд» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 18 жовтня 2007 р. та постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. скасувати.

Справу направити до Київського апеляційного господарського суду для вирішення питання про прийняття апеляційної скарги до провадження.

Постанова остаточна й оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 18 жовтня 2007 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 13 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційні скарги П. та Шевченківської районної у м. Києві ради (далі — Шевченківська рада) на постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. у справі за позовом П. до ТОВ «Злагода ЛТД» (далі — Товариство), Печерської у м. Києві державної адміністрації (далі — Печерська РДА), Фонду приватизації комунального майна Печерського району м. Києва (далі — ФПКМ Печерського району), Шевченківської районної державної адміністрації (далі — Шевченківська РДА), Шевченківської ради про визнання зобов'язання та укладення договору.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. відкрито провадження у справі за позовом П. до Товариства, Печерської РДА, ФПКМ Печерського району, Шевченківської РДА, Шевченківської ради про визнання зобов'язання та укладання договору.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. з метою забезпечення позову накладено арешт на нежитлове приміщення площею 249,2 м² у м. Києві.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. апеляційну скаргу Шевченківської Ради на ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про відкриття провадження залишено без задоволення, а ухвалу суду без змін.

Апеляційну скаргу Шевченківської районної у м. Києві ради на ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про забезпечення позову зали-

шено без задоволення, а ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про забезпечення позову — без змін.

Справу передано для розгляду по суті до господарського суду м. Києва.

П. звернувся до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить змінити постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. в частині направлення справи для розгляду до господарського суду м. Києва та направити справу до Печерського районного суду для подальшого розгляду справи по суті.

Шевченківська рада також звернулася до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить скасувати постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р., ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про відкриття провадження, ухвалу Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. про забезпечення позову. Прийняти нову постанову, якою повернути позовну заяву без розгляду.

Розглянувши матеріали справи та касаційної скарги, проаналізувавши на підставі встановлених фактичних обставин справи правильність застосування судом норм матеріального та процесуального права, колегія суддів зазначає таке.

Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. відкрито провадження у справі за позовом П. до Товариства, Печерської РДА, ФПКМ Печерського району, Шевченківської РДА, Шевченківської ради про визнання зобов'язання та укладання договору.

Відповідно до ст. 111^7 ГПК, переглядаючи в касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Колегія суддів зазначає, що відповідно до ст. 114 ЦПК до позовів, які виникають з приводу нерухомого майна, застосовується виключна підсудність, тобто позов має бути пред'явлено за місцезнаходженням майна.

Оскільки, як встановлено судами, цей спір виник з приводу перекладання та продовження договору оренди майна, яке знаходиться на території Печерського району м. Києва, то на момент подання позову такі вимоги було правомірно прийнято до провадження Печерським райсудом м. Києва.

Також ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. з метою забезпечення позову накладено арешт на нежитлове приміщення площею 249,2 $м^2$ у м. Києві.

Згідно зі ст. 151 ЦПК забезпечення позову за заявою осіб, які беруть участь у справі, допускається на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття заходів забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення суду.

Відповідно до ст. 66 ГПК господарський суд за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або зі своєї ініціативи має право вжити заходів до забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в будь-якій стадії провадження-

ня у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

У зазначеній ухвалі Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р. мотивом забезпечення позову є те, що спірне майно може бути відчужене в будь-який момент і це може унеможливити виконання рішення у справі.

Отже, суд приймаючи рішення про забезпечення позову, діяв у межах наданих йому повноважень, із дотриманням норм процесуального права, керуючись чим, апеляційний суд дійшов правильного висновку про відсутність підстав для скасування ухвали Печерського районного суду м. Києва від 21 вересня 2006 р.

Також колегія суддів зазначає, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення підсудності справ з питань приватизації та з корпоративних спорів» від 15 грудня 2006 р. № 483-V господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів, у зв'язку з чим ця справа була направлена за підсудністю для подальшого розгляду до господарського суду ухвалою апеляційного суду м. Києва від 15 лютого 2007 р. Вказана ухвала не оскаржувалася та набула законної сили.

У зв'язку з цим апеляційним судом правомірно направлено справу до господарського суду м. Києва для розгляду по суті.

Отже, оскаржувана постанова апеляційного суду відповідає вимогам матеріального та процесуального права і підстав для її скасування не вбачається.

Відповідно до статей 85, 111^5 ГПК в судовому засіданні за згодою сторін оголошено вступну та резолютивну частини постанови.

Керуючись статтями 111^5, 111^9, 111^7, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Касаційні скарги П. та Шевченківської районної у м. Києві ради залишити без задоволення.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 7 червня 2007 р. залишити без змін.

9.2. Торги з реалізації майна проводилися з численними порушеннями норм Конституції України, Закону України «Про виконавче провадження», «Про іпотеку» всупереч ухвалі суду першої інстанції від 7 липня 2006 р., якою було заборонено у будь-який спосіб вчиняти відчуження нерухомого майна, що є предметом торгів

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційні скарги ВАТ «Благовіщенське хлібоприймальне підприємство» (далі — Підприємство) та ТОВ «Транс-Агро-Сервіс» (далі — Товариство) на постанову Вищого господарського суду України від 20 лютого 2008 р. у справі за позовом Підприємства та Товариства до відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області і ТОВ «Мультимедіа Софт» в особі «Запорізька філія ТОВ «Мультимедіа Софт» (далі — Філія), треті особи — ПП «Інгрейн» та ВАТ «БТА Банк», про визнання прилюдних торгів недійсними, скасування протоколів проведення прилюдних торгів з реалізації майна та скасування актів державного виконавця про проведені прилюдні торги,

встановив:

У квітні 2007 р. Підприємство та Товариство подали до господарського суду Запорізької області позов до відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області і Філії (треті особи — ПП «Інгрейн» та ВАТ «БТА Банк») про визнання прилюдних торгів недійсними, скасування протоколів проведення прилюдних торгів з реалізації майна та скасування актів державного виконавця про проведені прилюдні торги. Позовні вимоги мотивовані тим, що при проведенні прилюдних торгів із примусової реалізації майна, що відбулися 10 липня 2006 р., мали місце чисельні порушення вимог закону.

Рішенням господарського суду Запорізької області від 14 червня 2007 р. позов задоволено. Визнано недійсними прилюдні торги, що відбулися 10 липня 2006 р., щодо реалізації нерухомого майна Підприємства. Зокрема, адміністративного корпусу площею 465,8 м^2; складу № 1 площею 1 263, 4 м^2; складу № 2 площею 1 199 м^2; складу № 3 площею 1 917, 5 м^2; складу № 4 площею 1 878, 8 м^2; складу № 5 площею 1 225,8 м^2; складу № 6 площею 1 676,5 м^2; складу № 7 площею 1 113,2 м^2; складу № 8 площею 1 160,2 м^2; складу № 9 площею 975,6 м^2; складу № 10 площею 1 654,1 м^2; складу № 11 площею 983,9 м^2; складу № 12 площею 1 032,9 м^2. Скасовано протоколи про проведення прилюдних торгів від 10 липня 2006 р. та акти прилюдних торгів, що відбулися 10 липня 2006 р., складені і затверджені 25 липня 2006 р. виконуючим обов'язки начальника відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області Д.

Рішення мотивовано тим, що під час проведення прилюдних торгів діяла ухвала Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 7 липня 2006 р.,

якою було накладено заборону підрозділу примусового виконання рішень відділу ДВС Запорізького обласного управління юстиції вчиняти відчуження у будь-який спосіб нерухомого майна Підприємства.

Постановою Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. вказане рішення суду скасовано. У задоволенні позову відмовлено.

Постановою Вищого господарського суду України від 20 лютого 2008 р. постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. залишено без змін.

Постанови обґрунтовані тим, що ухвала Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р. про заборону відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області відчуження майна надійшла до виконавчої служби після проведення прилюдних торгів. Крім того, сам факт проведення прилюдних торгів із реалізації арештованого нерухомого майна та складені за його результатами протоколи і акти не є цивільно-правовими угодами, а тому у разі визнання їх недійсними передбачені ЦК України правові наслідки визнання недійсними угод не можуть бути застосовані.

Ухвалою Верховного Суду України від 17 квітня 2008 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 20 лютого 2008 р. за касаційними скаргами Підприємства та Товариства, де поставлено питання про скасування цієї постанови і постанови Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. та залишення без змін рішення господарського суду Запорізької області від 14 червня 2007 р. Посилання зроблені на порушення і неправильне застосування норм матеріального права, невідповідність оскарженої постанови рішенням Верховного Суду України.

Заслухавши доповідача, представників сторін та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційні скарги підлягають задоволенню на таких підставах.

Вищий господарський суд України, залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції, послався на те, що ухвала Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р. про заборону відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області відчуження майна надійшла до виконавчої служби після проведення прилюдних торгів.

Такий висновок є необґрунтованим, суперечить обставинам справи та вимогам закону.

Згідно з положеннями ч. 5 ст. 124 Конституції України судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Статтею 115 ГПК встановлено, що рішення, ухвали, постанови господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Як установлено судами, 14 липня 2004 р. відділом ДВС Кам'янсько-Дніпровського районного управління юстиції було порушено виконавче провадження про примусове виконання виконавчого напису приватного нотаріуса Київського міського

нотаріального округу М. № 919, вчиненого 28 квітня 2004 р. на підставі договору застави нерухомості від 23 січня 2003 р. про звернення стягнення на нерухоме майно. Зокрема, на адміністративний корпус № 15 та склади № 1—12.

24 червня 2006 р. в газетах «Запорізька січ» та «Знамя труда» опубліковано оголошення про те, що Філія проводить прилюдні торги з реалізації майна, належного Підприємству, загальною кількістю 13 лотів.

6 липня 2006 р. Підприємство в забезпечення позову подало до Кам'янсько-Дніпровського районного суду заяву про забезпечення позову. Ухвалою Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р. з метою забезпечення позову було накладено заборону підрозділу примусового виконання рішень відділу ДВС Запорізького обласного управління юстиції вчиняти відчуження у будь-який спосіб нерухомого майна, що є предметом застави за договором від 23 січня 2003 р. Зокрема, адміністративного корпусу № 15 та складів № 1—12. Цю ухвалу було надано до канцелярії ДВС Запорізької області 10 липня 2006 р. До початку торгів учасники прилюдних торгів, у тому числі ліцитатор — Філія були повідомлені про існування майнового спору щодо нерухомого майна, яке є предметом торгів (за позовом Підприємства до ВАТ «Український кредитно-торговий банк» про визнання недійсним договору застави нерухомості від 23 січня 2003 р.) та наявність заборони вчиняти відчуження у будь-який спосіб нерухомого майна, що є предметом торгів. Незважаючи на це, Філія провела прилюдні торги.

У торгах взяли участь ПП «Інгрейн» та ЗАТ «Генеральний страховий фонд» в особі уповноважених представників. Переможцями торгів за всіма 13 лотами визнано ПП «Інгрейн» в особі К., оскільки запропонувало найвищу ціну.

25 липня 2006 р., незважаючи на заборону підрозділу примусового виконання рішень відділу ДВС Запорізького обласного управління юстиції вчиняти відчуження у будь-який спосіб нерухомого майна, в.о. начальника підрозділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області склав та затвердив акт про проведені прилюдні торги.

Отже, є обґрунтованим висновок суду першої інстанції, що торги з реалізації майна проводилися з численними порушеннями норм Конституції України, Законів України «Про виконавче провадження» і «Про іпотеку» всупереч ухвалі Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р., якою було заборонено вчиняти відчуження у будь-який спосіб нерухомого майна, що є предметом торгів.

Верховний Суд України на підставі положень статей 6, 8 Конституції України не вважає за необхідне направляти справу на новий розгляд до суду першої інстанції, оскільки це суперечило б положенням ст. 125 Конституції України і статей 2, 39 Закону України «Про судоустрій України» в частині визначення статусу Верховного Суду України та його завдання забезпечити законність у здійсненні правосуддя і викликало б конституційно недопустиму необхідність скасування законного рішення суду першої інстанції. У зв'язку з цим наведений у ст. 111^{18} ГПК перелік наслідків розгляду касаційної скарги на постанову Вищого господарського суду України не вважається правовою перешкодою для прийняття зазначеного рішення.

З огляду на викладене і керуючись статтями $111^{17}-111^{21}$ ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційні скарги ВАТ «Благовіщенське хлібоприймальне підприємство» та ТОВ «Транс-Агро-Сервіс» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 20 лютого 2008 р. та постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. скасувати, а рішення господарського суду Запорізької області від 14 червня 2007 р. залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 лютого 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 27 травня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ВАТ «Благовіщенське хлібоприймальне підприємство» (далі — Підприємство) на постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. у справі за позовом Підприємства, ТОВ «Транс-Агро-Сервіс» (далі — Товариство) до відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області, ТОВ «Мультимедіа Софт», треті особи — ПП «Інгрейн», ВАТ «БТА Банк», про визнання прилюдних торгів недійсними, скасування протоколів проведення прилюдних торгів з реалізації майна та скасування актів державного виконавця про проведені прилюдні торги.

Рішенням господарського суду Запорізької області від 14 червня 2007 р. позов задоволено: визнано недійсними прилюдні торги, що відбулися 10 липня 2006 р. щодо реалізації нерухомого майна Підприємства, а саме: адміністративний корпус площею 465,8 м², склад № 1 площею 1 263,4 м², склад № 2 площею 1 199 м², склад № 3 площею 1 917,5 м², склад № 4 площею 1 878,8 м², склад № 5 площею 1 225,8 м², склад № 6 площею 1 676,5 м², склад № 7 площею 1 113,2 м², склад № 8 площею 1 160,2 м², склад № 9 площею 975,6 м², склад № 10 площею 1 654,1 м², склад № 11 площею 983,9 м², склад № 12 площею 1 032,9 м²; скасовано протоколи про проведення прилюдних торгів від 10 липня 2006 р.; скасовано акти прилюдних торгів, що відбулися 10 липня 2006 р., складені і затверджені 25 липня 2006 р. в.о. начальника відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області Д.

Постановою Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. рішення господарського суду Запорізької області від 14 червня 2007 р. скасовано, в позові відмовлено.

Не погоджуючись із постановою, Підприємство звернулося до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить її скасувати, а рішення місцевого господарського суду залишити в силі, мотивуючи скаргу порушенням і не-

правильним застосуванням апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права.

У судовому засіданні 13 лютого 2008 р. оголошувалася перерва для підготовки повного тексту постанови суду касаційної інстанції. Сторони належним чином повідомлені про час і місце судового засідання.

Заслухавши пояснення представників учасників судового процесу, розглянувши матеріали справи, оцінивши доводи касаційної скарги, перевіривши правильність застосування судами норм матеріального та процесуального права, колегія суддів Вищого господарського суду України дійшла висновку, що касаційна скарга не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Як убачається з матеріалів справи та встановлено судами, 14 липня 2004 р. відділом ДВС Кам'янсько-Дніпровського районного управління юстиції було порушено виконавче провадження про примусове виконання виконавчого напису приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу М. № 919, вчиненого 28 квітня 2004 р. на підставі договору застави нерухомості від 23 січня 2003 р. про звернення стягнення на нерухоме майно — адміністративний корпус та 12 складських приміщень, що належать Підприємству.

У подальшому відповідно до постанови про передання матеріалів виконавчого провадження від 4 серпня 2004 р. матеріали згаданого виконавчого провадження були передані до підрозділу примусового виконання рішень відділу ДВС Запорізького обласного управління юстиції.

22 червня 2006 р. відділом примусового виконання рішень ДВС Запорізької області на виконання ст. 66 Закону України «Про виконавче провадження» та п. 5.11 Інструкції про проведення виконавчих дій, затвердженої наказом Міністерства юстиції України 15 грудня 1999 р. № 74/5 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 15 грудня 1999 р. за № 865/4158, до філії ТОВ «Мультимедіа Софт» направлено комплект документів для проведення прилюдних торгів з реалізації зазначеного майна.

24 червня 2006 р. в газетах «Запорізька січ» та «Знамя труда» опубліковані оголошення про проведення Філією прилюдних торгів з реалізації належного Підприємству майна загальною кількістю 13 лотів, у яких зазначено про можливість ознайомлення з майном щодня за його місцезнаходженням, про перелік необхідних дій, які повинні вчинити особи, що бажають взяти участь у прилюдних торгах.

Судами досліджено, що у прилюдних торгах, які відбулися 10 липня 2006 р., взяли участь ПП «Інгрейн» та ЗАТ «Генеральний страховий фонд» в особі уповноважених представників. Згідно з підписаними ліцитатором протоколів, переможцем торгів за всіма лотами визнано ПП «Інгрейн», оскільки зазначене підприємство запропонувало найвищу ціну.

ТОВ «Мультимедіа Софт» супровідним листом від 20 липня 2006 р. надіслало на адресу відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області відомість про проведення прилюдних торгів з реалізації майна, а 25 липня 2006 р. в.о. начальника відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області затвердив акти дер-

жавного виконавця про проведені прилюдні торги, які були видані на підставі протоколів про проведення торгів з реалізації майна.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, місцевий господарський суд керувався наявністю правових підстав для визнання недійсними прилюдних торгів, а також підстав для скасування протоколів про проведення торгів і актів прилюдних торгів.

Апеляційний господарський суд правомірно не погодився з помилковими висновками господарського суду першої інстанції.

Як слушно зазначено апеляційним судом, відповідно до статей 61, 66 Закону України «Про виконавче провадження» проведення прилюдних торгів з реалізації нерухомого майна здійснюється на підставі Тимчасового положення про порядок проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 27 жовтня 1999 р. № 68/5 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 2 листопада 1999 р. за № 745/4038 (далі — Тимчасове положення).

Відповідно до пунктів 1.2, 3.1, 3.2 Тимчасового положення прилюдні торги з реалізації арештованого нерухомого майна за заявкою державного виконавця організовує і проводить спеціалізована організація, з якою органом ДВС укладено відповідний договір. Орган ДВС укладає зі спеціалізованою організацією договір і доручає реалізацію майна спеціалізованій організації за визначену винагороду за надані послуги з реалізації арештованого майна.

Судом апеляційної інстанції мотивовано вказано на те, що сам факт проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна та складені за його результатами протоколи й акти не є цивільно-правовими угодами, а тому у разі визнання їх недійсними передбачені ЦК України правові наслідки визнання недійсними угод не можуть бути застосовані.

Приймаючи постанову, апеляційний господарський суд правомірно взяв до уваги, що договір застави нерухомого майна Підприємства від 23 січня 2003 р. визнано недійсним постановою Запорізького апеляційного господарського суду від 22 вересня 2006 р., тобто після проведення прилюдних торгів з реалізації заставленого майна, а тому ця обставина не може бути підставою для задоволення позову у справі.

Як досліджено апеляційним судом та вбачається з матеріалів справи, ухвала Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р. про заборону відділу примусового виконання рішень ДВС Запорізької області відчуження майна надійшла до виконавчої служби після проведення прилюдних торгів, про що Підприємство було повідомлено.

При цьому відділ примусового виконання рішень ДВС Запорізької області прилюдні торги не проводив.

Суд апеляційної інстанції обґрунтовано взяв до уваги, що згадана ухвала загального суду не стосувалася спеціалізованої організації, яка здійснювала реалізацію арештованого майна за договором, ТОВ «Мультимедіа Софт», на адресу якої ухвала не надсилалась та не надходила.

Положеннями ст. 19 Конституції України визначено, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Беручи до уваги ухвалу Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 7 липня 2006 р., місцевий господарський суд не звернув уваги на те, що ухвала суду про забезпечення позову не є остаточним судовим актом у справі. При цьому господарський суд необґрунтовано не взяв до уваги пояснення ДВС Запорізької області про те, що ухвалою Кам'янсько-Дніпровського районного суду від 27 липня 2006 р. скасовано ухвалу про забезпечення позову у зв'язку із неподанням заявником позовної заяви протягом 10 днів.

Крім того, господарський суд першої інстанції не врахував, що заборона вчиняти певні дії стосується виключно особи, відносно якої цей захід застосовано, а отже, не може поширюватися на інших осіб, щодо яких ухвала про заборону не виносилася.

Тому місцевому господарському суду в цьому разі для вирішення питання стосовно правомірності проведення прилюдних торгів та законності складених за їх результатами актів слід було керуватися не ухвалою суду, а вимогами чинного законодавства.

Відповідно до ст. 129 Конституції України та ст. 4 ГПК рішення суду повинно ухвалюватися виключно на підставі закону.

Згідно з положеннями розділу 6 Тимчасового положення результати торгів оформлюються актом державного виконавця після повного розрахунку покупця за придбане майно та на підставі протоколу про проведення прилюдних торгів, який є підставою для видачі покупцеві свідоцтва про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що реалізація арештованого майна проводилася за експертною оцінкою, яка є вищою, ніж балансова вартість майна. Відповідний експертний висновок на документи щодо реалізації арештованого майна була погоджено в Міністерстві юстиції України.

Спростовуючи висновки господарського суду першої інстанції, апеляційний суд обґрунтовано врахував порушення господарським судом Запорізької області справи про банкрутство Підприємства і введення мораторію на задоволення вимог кредиторів після проведення прилюдних торгів, вказав на те, що акти державного виконавця були складені за наслідками вже проведених прилюдних торгів і виконавче провадження знаходилося в стадії розподілення одержаних від реалізації нерухомого майна коштів, а також правомірно взяв до уваги, що посилання на допущені ДВС, на думку позивачів, порушення після проведення прилюдних торгів не можуть бути підставою для визнання їх недійсними.

Приймаючи постанову, суд апеляційної інстанції правильно зазначив, що ПП «Інгрейн» обґрунтовано посилалося на норми ст. 388 ЦК України, вважаючи себе добросовісним набувачем майна, яке було придбано ним відповідно до приписів Закону України «Про виконавче провадження». Судом також досліджено знаходження майна у третьої особи, яка здійснює господарську діяльність хлібоприймального

7 — 9-452

підприємства з використанням цього майна. У процесі розгляду справи Товариством не було надано належних доказів, які свідчили б про неможливість подати заявку на участь у прилюдних торгах.

Висновки апеляційного господарського суду про відсутність правових підстав для визнання недійсними прилюдних торгів, а також підстав для скасування протоколів про проведення торгів та складених актів відповідають фактичним обставинам і наявним матеріалам справи, нормам матеріального і процесуального права, є законними та обґрунтованими.

Відповідно до п. 1 ст. 111^9 ГПК касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги має право залишити постанову суду апеляційної інстанції без змін, а скаргу — без задоволення.

Касаційна скарга залишається без задоволення, якщо суд визнає, що постанова апеляційного господарського суду прийнята з дотриманням вимог матеріального та процесуального права.

Перевіривши відповідно до ч. 2 ст. 111^5 ГПК юридичну оцінку обставин справи та повноту їх встановлення у рішенні місцевого господарського суду та постанові апеляційного господарського суду, колегія суддів дійшла висновків про те, що господарський суд апеляційної інстанції в порядку статей 33, 34, 43, 47, 99, 101, 104 ГПК всебічно, повно й об'єктивно розглянув у судовому процесі всі обставини справи в їх сукупності; обґрунтовано поставив під сумнів помилкові висновки господарського суду першої інстанції; дослідив подані сторонами в обґрунтування своїх вимог і заперечень докази; належним чином проаналізував відносини сторін.

Відповідно до ч. 1 ст. 101 ГПК, повторно розглядаючи справу, апеляційний господарський суд повно з'ясував обставини, які мали значення для її правильного розгляду. Висновки апеляційного суду, якими спростовано необґрунтовані твердження місцевого господарського суду, а також обставини, на які посилалися позивачі в обґрунтування своїх вимог і заперечень, ґрунтуються на доказах, наведених у постанові суду, та відповідають положенням чинного законодавства. На підставі встановлених фактичних обставин судом апеляційної інстанції з'ясовано дійсні права і обов'язки сторін, правильно застосовано матеріальний закон, що регулює спірні правовідносини, обґрунтовано скасовано рішення місцевого господарського суду та відмовлено у задоволенні позову. Як наслідок, прийнята судом постанова відповідає положенням ст. 105 ГПК та вимогам, що викладені в Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судове рішення» зі змінами та доповненнями від 29 грудня 1976 р. № 11.

Згідно з положеннями ч. 2 ст. 111^5 ГПК та частин 1, 2 ст. 111^7 ГПК, касаційна інстанція на підставі вже встановлених фактичних обставин справи перевіряє судові рішення лише на предмет правильності юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення в рішенні та постанові господарських судів. Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

Посилання оскаржувача на інші обставини не приймаються колегією суддів до уваги з огляду на положення ст. 111^7 ГПК та на підставах їх суперечності матеріалам справи.

Твердження оскаржувача про порушення і неправильне застосування апеляційним господарським судом норм матеріального та процесуального права при прийнятті постанови не знайшли свого підтвердження, у зв'язку з чим підстав для зміни чи скасування законного та обґрунтованого судового акта колегія суддів не вбачає.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ВАТ «Благовіщенське хлібоприймальне підприємство» залишити без задоволення.

Постанову Запорізького апеляційного господарського суду від 1 листопада 2007 р. залишити без змін.

9.3. Згідно зі ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом. Статтею 107 ГПК передбачено, що касаційну скаргу на рішення місцевого господарського суду, яке набрало законної сили, мають право подати також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення, яке стосується їх прав та обов'язків

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу Шевченківської районної у м. Києві ради (далі — Рада) на ухвалу Вищого господарського суду України від 11 січня 2008 р. у справі за позовом Музичного фонду Спілки композиторів України (далі — Фонд) до Головного управління комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) про визнання права власності,

встановив:

Рішенням господарського суду м. Києва від 26 червня 2007 р. позов задоволено.

Ухвалою Вищого господарського суду України від 11 січня 2008 р. касаційну скаргу Ради на зазначене судове рішення повернуто без розгляду.

Ухвалою колегії суддів Верховного Суду України від 15 травня 2008 р. за касаційною скаргою Ради порушено провадження з перегляду в касаційному порядку ухвали Вищого господарського суду України від 11 січня 2008 р. Касаційна скарга

обґрунтовується невідповідністю оскаржуваної ухвали Конституції України, нормам процесуального права, а також різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін, обговоривши доводи касаційної скарги і перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Відповідно до ч. 4 ст. 111 ГПК до касаційної скарги додаються докази, між іншим, надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

Згідно з п. 3 ч. 1 ст. 111^3 ГПК касаційна скарга не приймається судом і повертається без розгляду, якщо до скарги не додано доказів надіслання її копії іншій стороні у справі.

Повертаючи касаційну скаргу Ради на рішення суду першої інстанції, Вищий господарський суд України в обґрунтування своєї відмови послався, між іншим, на невиконання скаржником вимог зазначеної норми.

Проте з матеріалів справи вбачається, що Радою було подано касаційну скаргу на рішення суду першої інстанції та виконано вимоги ч. 4 ст. 111 ГПК щодо надсилання копії скарги іншій стороні у справі, однак ухвалою Вищого господарського суду України від 5 жовтня 2007 р. скаргу було повернуто на тих підставах, що скаржником не надано доказів про те, що рішення у справі стосується його прав та охоронюваних законом інтересів. Після усунення недоліків, зазначених в ухвалі суду від 5 жовтня 2007 р., Радою повторно подано касаційну скаргу, до якої додано докази надіслання її копії сторонам у справі.

Отже, висновок суду касаційної інстанції про невиконання Радою вимог ч. 4 ст. 111 ГПК щодо надсилання копії скарги другій стороні у справі має надуманий характер і не відповідає дійсності.

Крім того, при постановленні ухвали Вищий господарський суд України також послався на те, що оскаржуваним рішенням суду першої інстанції питання щодо прав і обов'язків Ради, яка не була залучена до участі у справі, по суті спору не вирішувалося, тому підстави для прийняття касаційної скарги останньої на рішення суду відсутні.

Проте з таким висновком суду також погодитися не можна.

Згідно зі ст. 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом.

Статтею 107 ГПК передбачено, що касаційну скаргу на рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, мають право подати також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення, що стосується їхніх прав і обов'язків.

З матеріалів справи вбачається, що рішенням господарського суду м. Києва від 26 червня 2007 р. за Фондом визнано право власності на нежитлове приміщення № 43, цокольний поверх загальною площею 233,2 м^2, що знаходиться у м. Києві.

Звертаючись до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою на зазначене рішення суду першої інстанції, Рада в обґрунтування скарги посилалася на ті обставини, що вона є власником нежитлових приміщень загальною площею 476,2 м^2 (зокрема й спірного нежитлового приміщення) в будинку в м. Києві на підставі рішення Київської міської ради «Про формування комунальної власності територіальних громад районів м. Києва» від 27 грудня 2001 р. № 208/1642, яким було затверджено перелік майна, що передано до комунальної власності територіальної громади Шевченківського району м. Києва.

Проте Вищий господарський суд України на зазначені обставини уваги не звернув, натомість завчасно вирішив питання про відсутність порушення прав та законних інтересів Ради, необґрунтованість касаційної скарги та дійшов помилкового висновку про відсутність правових підстав для її прийняття.

Безпідставно повернувши касаційну скаргу, Вищий господарський суд України, всупереч ст. 19 Конституції України, обмежив суб'єкта оскарження у здійсненні прав, передбачених п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України і фактично ухилився від здійснення визначених законом повноважень.

За таких обставин ухвала Вищого господарського суду України підлягає скасуванню, а справа переданню до Вищого господарського суду України для розгляду касаційної скарги Ради.

Керуючись статтями $111^{17}-111^{20}$ ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу Шевченківської районної у м. Києві ради задовольнити.

Ухвалу Вищого господарського суду України від 11 січня 2008 р. скасувати, а справу передати до Вищого господарського суду України для розгляду касаційної скарги Шевченківської районної у м. Києві ради.

Постанова остаточна і оскарженню не підлягає.

Ухвала Вищого господарського суду України від 11 січня 2008 р.

(ухвалу скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу Шевченківської районної у м. Києві ради (далі — Рада) на рішення господарського суду м. Києва від 26 червня 2007 р. у справі за позовом Музичного фонду Спілки композиторів України (далі — Фонд) до Головного управління комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради про визнання права власності.

Вищий господарський суд України здійснює перегляд за касаційною скаргою рішення місцевого господарського суду та постанови апеляційного господарського суду з урахуванням особливостей, передбачених розділом XIII ГПК.

Так зокрема, ст. 111[1] ГПК, встановлено, що особа, яка подає касаційну скаргу, надсилає іншій стороні (сторонам) у справі копії касаційної скарги і доданих до неї документів, які у цієї сторони відсутні.

Згідно з ч. 4 ст. 111 ГПК до касаційної скарги додаються докази надсилання копії касаційної скарги і доданих до неї матеріалів іншій стороні у справі.

До касаційної скарги Шевченківської районної у м. Києві ради (без номера і дати), на доказ виконання вимог зазначеної статті, додано поштові квитанції від 27 серпня 2007 р. № 9396 та № 9397 та відповідні описи вкладення у цінний лист від 27 серпня 2007 р.

Однак вказані документи не можуть свідчити про належне виконання вимог процесуального закону, оскільки вони підтверджують надіслання копії касаційної скарги (без номера і дати), яка раніше направлялась і яку ухвалою Вищого господарського суду України від 5 жовтня 2007 р. повернуто без розгляду.

Підставою для повернення цієї касаційної скарги без розгляду було те, що в оскаржуваному судовому рішенні від 26 червня 2007 р. та рішенні Київської міської ради від 27 грудня 2001 р. за № 208/1642, на яке в обґрунтування своїх вимог послався скаржник, йдеться про різні адреси спірного майна. У повторно поданій касаційній скарзі Рада наводить відповідні пояснення цим розбіжностям та подає нові докази, але, як вбачається з матеріалів касаційної скарги, не надіслала їх сторонам, що позбавляє останніх можливості подати відповідні заперечення.

Зазначена обставина відповідно до п. 3 ст. 111[3] ГПК є підставою для повернення касаційної скарги без розгляду.

Колегія суддів звертає увагу заявника на ту обставину, що згідно зі ст. 107 ГПК на рішення місцевого господарського суду, яке набрало законної сили, та постановою апеляційного господарського суду касаційну скаргу мають право подати сторони у справі, а також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їх прав і обов'язків.

У коментарі до згаданої статті ГПК зазначено, що рішення слід вважати таким, що прийнято про права та обов'язки осіб, яких не було залучено до участі у справі, якщо:

1) в описовій чи мотивувальній частині рішення містяться висновки або судження суду про права та обов'язки цих осіб. Таке рішення порушує не тільки матеріальні права осіб, не залучених до участі у справі, а й їхнє право на судовий захист;

2) у резолютивній частині суд прямо вказав на права та обов'язки цих осіб.

У касаційній скарзі Ради не зазначено про те, що в описовій чи мотивувальній частині оскаржуваного рішення містяться висновки або судження суду про права та обов'язки касатора. Не зазначено в касаційній скарзі і те, що в резолютивній частині спірного рішення суду прямо вказано на права та обов'язки касатора.

У доданій до касаційної скарги копії рішення господарського суду м. Києва від 26 червня 2007 р. про це також не йдеться.

Що стосується рішення IX сесії XXIII скликання Київської міської ради від 27 грудня 2001 р. № 208/1642, на яке посилається скаржник як на доказ набуття ним права власності на спірний об'єкт, слід зазначити, що чинне законодавство України на передбачає такий спосіб набуття права власності.

Крім того, зі змісту позовної заяви вбачається, що вказаний спір виник саме з приводу невизнання за Фондом права власності на нежитлові приміщення, які, як стверджує позивач, були збудовані на кошти цього Фонду.

Із копії рішення господарського суду м. Києва від 26 червня 2007 р., доданого до касаційної скарги, випливає, що при дослідженні наданих сторонами доказів суд дійшов висновку, що позивач є власником спірного майна.

Доказів, які б підтверджували помилковість цього висновку, касатор не подав.

За таких обставин немає підстав вважати, що скаржник подав беззаперечні докази порушення прийнятим у справі рішенням його прав та охоронюваних законом інтересів.

На підставі викладеного, керуючись статтями 86, 107, п. 3 ст. 111[3] ГПК, Вищий господарський суд України

у х в а л и в:

Повернути касаційну скаргу Шевченківської районної у м. Києві ради б/н без розгляду.

9.4. Покладення в основу судових рішень факту, встановленого рішенням у цивільній справі, яке є об'єктом досудового слідства з кримінальної справи щодо використання завідомо підробленого документа, є передчасним

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ЗАТ «Туристичний комплекс «Либідь» (далі — Комплекс) на постанову Вищого господарського суду України від 7 березня 2008 р. у справі за позовом приватної компанії з обмеженою відповідальністю «Баніта Лімітед» (далі — Компанія) та приватної компанії з обмеженою відповідальністю «Маслав Лімітед» (далі — Фірма) до ТОВ «Русь Інтернешнл» (далі — Товариство), треті особи — ВАТ «Готельний комплекс «Русь» та ТОВ «Місто Слави», про визнання недійсним рішення загальних зборів, оформлених протоколом від 30 вересня 2006 р. № 33,

в с т а н о в и в:

У квітні 2007 р. Компанія та Фірма подали до господарського суду м. Києва позов до Товариства (треті особи — ВАТ «Готельний комплекс «Русь» та ТОВ «Місто Слави») про визнання недійсним рішення загальних зборів, оформлених протоколом від 30 вересня 2006 р. № 33 і викладених у підпунктах 1–4 п. 4 абзацу під назвою «Вирішили по третьому питанню порядку денного», в частині: погодження пропозиції ТОВ «СЕЛЛ» щодо відчуження йому готельного комплексу «Русь» (усього рухомого та нерухомого майна, яке входить до складу цілісного майнового комплексу); надання

згоди генеральному директору ТОВ «Русь Інтернешнл» на укладання договорів щодо відчуження майна готельного комплексу «Русь», а саме: договору купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» загальною площею 22 934,4 м² та договорів купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-яких договорів, пов'язаних із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу; погодження укладених договорів, пов'язаних із забезпеченням зобов'язань з відчуження нерухомого майна готельного комплексу «Русь» (у тому числі попередні, забезпечувальні та ін.); доручення генеральному директору Б. підписати договір купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» та договори купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-які договори, пов'язані із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу. Позовні вимоги мотивовані істотними порушеннями з боку відповідача при прийнятті оскаржуваних рішень правил, встановлених чинною редакцією статуту ТОВ «Русь Інтернешнл» та чинним законодавством України. Зокрема, порушення правила щодо кворуму на загальних зборах учасників товариства та неповідомлення позивачів про проведення загальних зборів із визначеним порядком денним. При цьому оскаржуваними рішеннями, прийнятими всупереч приписам статуту та законодавства, порушено права позивачів та їх майнові інтереси як учасників ТОВ «Русь Інтернешнл».

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 травня 2007 р. позов задоволено.

Постановою Вищого господарського суду України від 7 березня 2008 р. рішення суду залишено без змін.

Рішення та постанова мотивовані тим, що відсутність необхідного кворуму на загальних зборах учасників Товариства є підставою для визнання недійсними оскаржуваних рішень, як таких, що прийняті з перевищенням повноважень та не виражають волевиявлення Товариства стосовно відповідних питань. Крім того, Комплекс не довів, що позовні вимоги у справі порушують його корпоративні права та інтереси чи інші його права та інтереси.

Ухвалою Верховного Суду України від 15 травня 2008 р. порушено провадження з перегляду в касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 7 березня 2008 р. за касаційною скаргою Комплексу, де поставлено питання про скасування цієї постанови та передання справи на новий розгляд до суду першої інстанції. Посилання зроблені на порушення і неправильне застосування норм матеріального права, невідповідність оскарженої постанови положенням Конституції України і рішенням Верховного Суду України та виявлення різного застосування Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах.

Заслухавши доповідача, представників сторін та перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верховного Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню з огляду на таке.

Як встановлено судами, 6 липня 2006 р. Білоцерківським міськрайонним судом Київської області прийнято рішення, яким визнано недійсним редакцію статуту Това-

риства від 22 серпня 2005 р. та скасовано державну реєстрацію цієї редакції статуту, вчинену державним реєстратором Печерської районної у м. Києві державної адміністрації.

На момент прийняття оскаржуваного рішення загальних зборів та на момент розгляду справи Товариство діє на підставі попередньої редакції статуту, затвердженої загальними зборами учасників від 20 листопада 2004 р. та зареєстрованої державним реєстратором Печерської районної у м. Києві державної адміністрації 8 грудня 2004 р.

Отже, як встановили суди, за чинною редакцією статуту засновниками Товариства є: ВАТ «Готельний комплекс «Русь» (вартість внеску — 48 148 257 грн, що дорівнює 40,386 % розміру частки); ТОВ «Місто слави» (вартість внеску — 39 062 990 грн, що дорівнює 32,766 % розміру частки); Фірма (вартість внеску — 16 003 500 грн, що дорівнює 13,424 % розміру частки); Компанія (вартість внеску — 16 003 500 грн, що дорівнює 13,424 % розміру частки).

Відповідно до ч. 2 ст. 98 ЦК України рішення про відчуження майна Товариства на суму, що становить 50 і більше відсотків Товариства, приймаються більшістю не менш ніж у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом.

Судами встановлено, що оскаржувані рішення прийняті за відсутністю необхідного для цього кворуму (75 % голосів учасників) на загальних зборах учасників Товариства, що відбулися 30 вересня 2006 р.

Задовольняючи позов, суди керувалися тим, що рішення, які стосуються відчуження готельного комплексу «Русь», мали ухвалюватися не тільки за участю і погодженням ТОВ «Місто слави» та ВАТ «Готельний комплекс «Русь», а й щонайменше — одного з позивачів.

Проте такий висновок ґрунтується на недостатньо досліджених обставинах справи.

В основу судових рішень покладено відповідно до ч. 4 ст. 35 ГПК рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 6 липня 2006 р. щодо встановленого факту розміру часток учасників Товариства.

Водночас у листі першого заступника прокурора Київської області від 11 квітня 2008 р. № 05/1-752вих зазначено, що справа за позовом Компанії до С., Товариства (третя особа — Печерська районна в м. Києві державна адміністрація) про розірвання договору, повернення довіреності, визнання державної реєстрації статуту Товариства в провадженні Білоцерківського міськрайонного суду не перебувала та рішення з цієї справи не ухвалювалося. За № 2-4227 у 2006 р. у зазначеному суді зареєстрована інша справа, що підтверджується листом голови Білоцерківського міськрайонного суду від 11 квітня 2008 р.

Аналогічні обставини викладені у листі голови Білоцерківського міськрайонного суду від 25 березня 2008 р.

За повідомленням прокуратури м. Києва від 23 квітня 2008 р. № 05/1-7058-08, прокуратурою Шевченківського району 27 березня 2008 р. порушено кримінальну справу № 60-2702 за фактом вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 358 КК.

8 — 9-452

Кримінальну справу направлено до СВ Шевченківського РУ ГУ МВС України в м. Києві для проведення досудового слідства. Досудове слідство у справі триває.

За таких обставин покладення в основу судових рішень факту, встановленого рішенням у цивільній справі, яке є об'єктом досудового слідства з кримінальної справи щодо використання завідомо підробленого документа, є передчасним.

У зв'язку з цим постановлені у справі судові рішення підлягають скасуванню, а справа — переданню на новий розгляд до суду першої інстанції.

При новому розгляді справи суду необхідно дослідити зазначені обставини, перевірити наявність чи відсутність рішення Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 6 липня 2006 р., розглянути питання обґрунтованості позовних вимог стосовно захисту корпоративних прав та вирішити спір відповідно до вимог закону.

Враховуючи викладене і керуючись статтями 111^{17}–111^{21} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Туристичний комплекс «Либідь» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 7 березня 2008 р. та рішення господарського суду м. Києва від 8 травня 2007 р. скасувати, а справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 7 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ЗАТ «Туристичний комплекс «Либідь» (далі — Комплекс) на рішення господарського суду м. Києва від 8 серпня 2007 р. у справі за позовом приватної компанії з обмеженою відповідальністю «Баніта Лімітед» (далі — Компанія), приватної компанії з обмеженою відповідальністю «Маслав Лімітед» (далі — Фірма) до ТОВ «Русь Інтернешнл» (далі — Товариство), треті особи — ВАТ «Готельний комплекс «Русь», ТОВ «Місто Слави», про визнання недійсним рішення загальних зборів.

6 березня 2008 р. представником Комплексу заявлено клопотання про залучення до участі у справі ТОВ «Русь ЛТД» як третю особу. Колегією суддів Вищого господарського суду України з огляду на положення ГПК України про те, що треті особи можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до прийняття рішення господарським судом, зазначене клопотання відхилено.

У судовому засіданні 6 березня 2008 р. було оголошено перерву до 11 год 7 березня 2008 р. для підготовки повного тексту постанови у зв'язку із заявленим представником скаржника клопотанням відповідно до вимог ст. 85 ГПК.

Компанія і Фірма звернулися до господарського суду з позовною заявою до Товариства про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників Товариства, оформлених протоколом від 30 вересня 2006 р. № 33 і викладених у підпунктах 1–4 п. 4 абзацу під назвою «Вирішили по третьому питанню порядку денного», в частині: погодження пропозиції ТОВ «СЕЛЛ» щодо відчуження йому готельного комплексу «Русь» (усього рухомого та нерухомого майна, яке входить до складу цілісного майнового комплексу); надання згоди генеральному директору ТОВ «Русь Інтернешнл» на укладання договорів щодо відчуження майна готельного комплексу «Русь», а саме: договору купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» загальною площею 22 934,400 м² та договорів купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-яких договорів, пов'язаних із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу; погодження укладених договорів, пов'язаних із забезпеченням зобов'язань з відчуження нерухомого майна готельного комплексу «Русь» (у тому числі попередні, забезпечувальні та ін.); доручення генеральному директору Б. підписати договір купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» та договори купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-які договори, пов'язані із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу.

Обґрунтовуючи свої вимоги, позивачі вказують на істотні порушення відповідачем при прийнятті оскаржуваних рішень правил, встановлених чинною редакцією статуту Товариства та чинним законодавством України, зокрема: порушення правила щодо кворуму на загальних зборах учасників Товариства та неповідомлення позивачів про проведення загальних зборів із визначеним порядком денним. Позивачі зазначають, що оскаржуваними рішеннями, прийнятими всупереч приписам статуту та законодавства, порушено їх права та майнові інтереси як учасників Товариства, посилаються при цьому на положення ст. 98 ЦК України, ст. 167 ГК, статей 4, 61 Закону України «Про господарські товариства».

Ухвалою господарського суду м. Києва від 20 квітня 2007 р. до участі у справі як третіх осіб без самостійних вимог залучено ВАТ «Готельний комплекс «Русь» та ТОВ «Місто Слави».

Рішенням господарського суду м. Києва від 8 травня 2007 р. позовні вимоги задоволені, при цьому суд керувався встановленими в процесі судового розгляду обставинами.

6 липня 2006 р. Білоцерківським міськрайонним судом Київської області у справі прийнято рішення, яким визнано недійсним редакцію статуту Товариства від 22 серпня 2005 р. та скасовано державну реєстрацію цієї редакції статуту, вчинену державним реєстратором Печерської районної у м. Києві державної адміністрації 22 серпня 2005 р.

Враховуючи викладене та керуючись положеннями ч. 4 ст. 35 ГПК, господарський суд зазначає, що на момент прийняття оскаржуваного рішення загальних зборів

та на момент розгляду справи Товариство діє на підставі попередньої редакції статуту, затвердженої загальними зборами учасників від 20 листопада 2004 р. та зареєстрованої державним реєстратором Печерської районної у м. Києві державної адміністрації 8 грудня 2004 р.

Отже, за чинною редакцією статуту, як встановлено господарським судом першої інстанції, засновниками Товариства є:

— ВАТ «Готельний комплекс «Русь» (вартість внеску — 48 148 257 грн, що дорівнює 40,386 % розміру частки);

— ТОВ «Місто слави» (вартість внеску — 39 062 990 грн, що дорівнює 32,766 % розміру частки);

— Фірма (вартість внеску — 16 003 500 грн, що дорівнює 13,424 % розміру частки);

— Компанія (вартість внеску — 16 003 500 грн, що дорівнює 13,424 % розміру частки).

Відповідно до ч. 2 ст. 98 ЦК України рішення про відчуження майна Товариства на суму, що становить 50 і більше відсотків майна Товариства, приймаються більшістю не менш ніж у 3/4 голосів, якщо інше не встановлено законом.

Згідно з чинною редакцією статуту Товариства до компетенції зборів учасників належить, зокрема, й вирішення питання про надання попередньої згоди генеральному директору Товариства на вчинення правочинів, укладання договорів (угод) на суму, що перевищує 200 000 грн (п. 10.3.8 статуту). При цьому статутом Товариства визначено, що з питань відчуження майна Товариства на суму, що становить 50 і більше відсотків майна, рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосують учасники, що володіють у сукупності не менш ніж $^3/_4$ загальної кількості голосів учасників Товариства.

За наведених обставин місцевий господарський суд дійшов висновку, що статут Товариства робить можливість прийняття рішення з питань відчуження майна на суму, що становить 50 і більше відсотків майна Товариства, залежною від наявності погодження учасників, сукупна частка у статутному фонді яких становить не менш ніж 75 %, що відповідає змісту статей 4, 41 Закону України «Про господарські товариства», ст. 88 ЦК України.

30 вересня 2006 р. загальними зборами учасників Товариства прийняті рішення, оформлені протоколом від 30 вересня 2006 р. № 33, серед яких:

1) рішення про погодження пропозиції ТОВ «СЕЛЛ» щодо відчуження йому готельного комплексу «Русь» (усього рухомого та нерухомого майна, яке входить до складу цілісного майнового комплексу);

2) рішення про надання згоди генеральному директору Товариства на укладання договорів щодо відчуження майна готельного комплексу «Русь», а саме: договору купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» та договорів купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-яких договорів, пов'язаних із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу;

3) рішення про погодження укладених договорів, пов'язаних із забезпеченням зобов'язань з відчуження нерухомого майна готельного комплексу «Русь» (у тому числі, попередні, забезпечувальні та ін.);

4) рішення про доручення генеральному директору Б. підписати договір купівлі-продажу нерухомого майна готельного комплексу «Русь» та договори купівлі-продажу всього (будь-якого) рухомого майна виробничого та невиробничого призначення, що входить до складу готельного комплексу, а також будь-які договори, пов'язані із забезпеченням відчуження майна готельного комплексу.

З огляду на матеріали справи, а зокрема, зміст протоколу від 30 вересня 2006 р. № 33, господарським судом першої інстанції встановлено, що позивачі не були присутніми на загальних зборах учасників Товариства, що відбулися 30 вересня 2006 р., та не брали участі у голосуванні за порядком денним, про існування прийнятих рішень дізналися від Товариства у лютому 2007 р.

Так, протокол загальних зборів від 30 вересня 2006 р. свідчить про те, що на зборах були присутні представники ТОВ «Місто слави» та ВАТ «Готельний комплекс «Русь», які згідно з чинною редакцією статуту у сукупності мають 73,152 % голосів, що є менше, ніж передбачені законом у цьому випадку 3/4 голосів (75 %).

Місцевий господарський суд взяв до уваги довідку від 26 березня 2007 р. № 97 щодо балансу Товариства станом на 1 жовтня 2006 р. та бухгалтерську відомість наявності основних засобів станом на 30 вересня 2006 р., відповідно до яких готельний комплекс «Русь» (будівля готельного комплексу та інженерні й інші комунікації, санітарно-технічні системи та інша інфраструктура, що забезпечує можливість використання готельного комплексу за призначенням) на дату підписання протоколу загальних зборів від 30 вересня 2006 р. становить 81,4 % майна Товариства.

З огляду на встановлені обставини справи господарський суд першої інстанції дійшов висновку, що відповідно до положень ст. 98 ЦК України та чинної редакції статуту Товариства рішення, які стосуються відчуження готельного комплексу «Русь», мали ухвалюватися не тільки за участю і погодженням ТОВ «Місто слави» та ВАТ «Готельний комплекс «Русь», а й щонайменше — одного з позивачів.

Однак місцевим господарським судом встановлено, що оскаржувані рішення прийняті за відсутністю необхідного для цього кворуму (75 % голосів) на загальних зборах учасників Товариства, що відбулися 30 вересня 2006 р.

Згідно з ч. 1 ст. 92 ЦК України цивільна дієздатність юридичної особи здійснюється через її органи, що мають діяти відповідно до установчих документів та закону.

Беручи до уваги вказане положення закону та положення ч. 2 ст. 97 ЦК України, ч. 1 ст. 41 Закону України «Про господарські товариства», господарський суд першої інстанції дійшов висновку, що волевиявлення стосовно набуття прав та обов'язків, пов'язаних із відчуженням майна на суму, що становить 50 і більше відсотків майна товариства, яке здійснюється загальними зборами, може вважатися вираженим від імені товариства лише за умов дотримання зборами вимог статуту при прийнятті відповідного рішення.

Отже, місцевий господарський суд зазначив, що відсутність необхідного кворуму на загальних зборах учасників Товариства є підставою для визнання недійсними оскаржуваних рішень, як таких, що прийняті з перевищенням повноважень та не виражають волевиявлення Товариства стосовно відповідних питань.

Разом із тим суд зауважує, що до матеріалів справи не надано доказів на підтвердження повідомлення позивачів щодо проведення 30 вересня 2006 р. загальних зборів учасників Товариства, і наведене не заперечується відповідачем у справі.

Відповідно до ч. 5 ст. 61 Закону України «Про господарські товариства» про проведення загальних зборів товариства учасники повідомляються передбаченим статутом способом із зазначенням часу і місця проведення зборів та порядку денного.

Згідно з ч. 5 ст. 98 ЦК України рішення загальних зборів може бути оскаржене учасником товариства до суду.

Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси зазначених суб'єктів захищаються, зокрема, шляхом визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом (ст. 20 ГК).

За наведених обставин господарський суд дійшов висновку про обґрунтованість та правомірність заявлених позовних вимог.

В апеляційному порядку зазначене рішення не переглядалося.

Звертаючись до суду з касаційною скаргою в порядку ст. 107 ГПК, Комплекс просить оскаржуване рішення скасувати та припинити провадження у справі. Скаржник, якого не було залучено до участі у справі, вважає, що рішення господарського суду стосується його прав та обов'язків, що є правовою підставою, на думку Комплексу, для його оскарження останнім.

Перевіряючи юридичну оцінку встановлених судом фактичних обставин справи та їх повноту, Вищий господарський суд України, заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та перевіривши матеріали справи, дійшов висновку, що касаційна скарга Комплексу не підлягає задоволенню з огляду на таке.

Згідно зі ст. 107 ГПК сторони у справі мають право подати касаційну скаргу, а прокурор — касаційне подання на рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, та постанову апеляційного суду. Касаційну скаргу мають право подати також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їхніх прав і обов'язків.

Предметом спору у справі є корпоративний спір про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників Товариства за позовом двох його учасників, які не брали участі в загальних зборах, на яких були прийняті оскаржувані рішення, внаслідок неповідомлення цих акціонерів про їх проведення.

Комплекс, обґрунтовуючи своє звернення до господарського суду касаційної інстанції на підставі ст. 107 ГПК, посилається на те, що оскаржуване ним рішення у справі впливає на його майнові права щодо готельного комплексу «Русь», набутих

ним на підставі договору купівлі-продажу від 22 грудня 2006 р. № 4721, укладеного, між ТОВ «Вольний Вітер» (продавець), яке діяло відповідно до Закону України «Про іпотеку» за рахунок ТОВ «СЕЛЛ» на підставі іпотечного договору, укладеного між ТОВ «СЕЛЛ» та ЗАТ «ТАС-ІНВЕСТБАНК», а також договору відступлення прав за іпотечним договором, укладеного між ЗАТ «ТАС-ІНВЕСТБАНК» та ТОВ «Вольний Вітер», та Комплексом.

Відповідно до ч. 1 ст. 167 ГК, яка визначає зміст корпоративних прав, корпоративні права — це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) цієї організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Зі змісту п. 1 ч. 4 ст. 12 ГПК випливає, що до корпоративних спорів належать спори між учасниками (акціонерами) господарського товариства з приводу створення, припинення товариства та управління його діяльністю. Оскільки установчі документи господарського товариства затверджуються під час створення товариства, подаються для державної реєстрації товариства та в подальшому регулюють відносини з приводу управління господарським товариством, спори за позовами учасників товариства про визнання недійсними установчих документів товариства або їх частини, змін до них належать до корпоративних і вирішуються господарськими судами за місцезнаходження відповідних господарських товариств.

Пункт 4 ч. 1 ст. 12 ГПК передбачає такий склад сторін корпоративного спору: 1) учасник (акціонер, засновник) господарського товариства, в тому числі такий, що вибув, та товариство; 2) учасники (акціонери, засновники) господарського товариства у спорі між ними, пов'язаному зі створенням, діяльністю, управлінням та припиненням цього товариства.

Наведені законодавчі положення не відносять до складу сторін корпоративного спору осіб, які мають право на набуття корпоративних прав шляхом вступу до господарського товариства або придбання акцій.

Учасниками судового процесу у спорах про визнання недійсними рішень загальних зборів господарських товариств на підставах недотримання вимог закону та/або установчих документів під час їх скликання та проведення є учасник (учасники) або акціонер (акціонери), права яких на участь у загальних зборах було порушено, та господарське товариство.

Оскільки результат вирішення спору залежить лише від встановлення судом наявності та ступеня порушень прав позивача (позивачів) під час скликання та проведення загальних зборів, залучення інших учасників (акціонерів) товариства або осіб, з якими на підставі спірних рішень товариство вступило у правовідносини, не вимагається.

Отже, слід дійти висновку, що підстав для перегляду рішення господарського суду у цій справі за касаційною скаргою Комплексу не вбачається, оскільки спір у справі стосується виключно корпоративних прав учасників Товариства, рішення загальних зборів якого оскаржується, враховуючи обґрунтування скаржником свого звернення

до господарського суду касаційної інстанції посиланням на придбання в подальшому майна, що було відчуженим Товариством та питання про яке вирішувалося на загальних зборах, рішення яких, як уже зазначалося, є предметом спору у цій справі.

Відповідно до ст. 33 ГПК кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Скаржник — Комплекс, обґрунтовуючи свої вимоги в касаційній скарзі, не довів, що позовні вимоги у справі порушують його корпоративні права та інтереси чи інші його права та інтереси.

Щодо доводів касаційної скарги та надання скаржником нових доказів, колегія суддів зазначає, що вони не спростовують висновків суду першої інстанції, та, крім того, пов'язані з переоцінкою доказів, що виходить за межі повноважень касаційної інстанції.

Колегія суддів Вищого господарського суду України також враховує, що ст. 43 ГПК передбачено право господарського суду оцінювати докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом. Ніякі докази не мають для господарського суду заздалегідь встановленої сили. Визнання однією стороною фактичних даних і обставин, якими інша сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення, для господарського суду не є обов'язковим.

Колегія суддів Вищого господарського суду України бере до уваги, що скаржник у касаційній скарзі стверджує факт порушення судовою інстанцією не лише норм матеріального та процесуального права, а також питання, які стосуються оцінки доказів, але оцінка доказів, на підставі яких судова інстанція дійшла висновку про встановлення тих чи інших обставин справи, здійснюється за внутрішнім переконанням суду, і їх перевірка не віднесена до компетенції касаційної інстанції.

Колегія суддів Вищого господарського суду України, враховуючи вимоги ст. 111^7 ГПК, зазначає, що перегляд у касаційному порядку судового рішення здійснюється касаційною інстанцією на підставі встановлених фактичних обставин справи та перевіряється застосуванням попередніми інстанціями норм матеріального і процесуального права.

Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

З урахуванням того, що з'ясування підставності оцінки доказів та встановлення обставин у справі на підставі ст. 111^7 ГПК знаходиться поза межами компетенції касаційної інстанції, колегія суддів Вищого господарського суду України доходить висновку про неможливість задоволення касаційної скарги.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9—111^{12} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу ЗАТ «Туристичний комплекс «Либідь» залишити без задоволення.
Рішення господарського суду м. Києва від 8 травня 2007 р. залишити без змін.

9.5. Суд касаційної інстанції передчасно визнав, що судове рішення не стосується прав і обов'язків скаржника, оскільки Вищим господарським судом України порушено касаційне провадження з перегляду судового рішення в іншій справі, яким договір купівлі будівель і споруд скаржником визнано недійсним

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Авіакомпанія «Одеса» (далі — Авіакомпанія) на постанову Вищого господарського суду України від 4 березня 2008 р. у справі за позовом Одеської міської ради (далі — Рада) до Одеського об'єднаного авіазагону; третя особа — представництво по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради про визнання права власності,

в с т а н о в и в:

У липні 2007 р. Рада звернулася до господарського суду Одеської області з позовом до Одеського об'єднаного авіазагону про визнання права власності на будівлі і споруди, розташовані на аеродромі «Застава».

Позовні вимоги обґрунтовувалися тим, що спірні будівлі і споруди, які знаходяться в м. Одесі на території колишнього аеропорту «Застава», було передано у комунальну власність рішенням Одеської обласної ради народних депутатів «Про розмежування державного майна між власністю обласної ради, міст обласного підпорядкування і районів області» від 25 листопада 1991 р. № 226-XXI.

Відповідач відзиву на позов не надав.

Третя особа позов підтримала у повному обсязі.

Рішенням господарського суду Одеської області від 21 серпня 2007 р., залишеним без змін постановою Вищого господарського суду України від 4 березня 2008 р., позов задоволено.

15 травня 2008 р. Верховним Судом України порушено касаційне провадження з перегляду постанови Вищого господарського суду України від 4 березня 2008 р. за касаційною скаргою Авіакомпанії. Скарга мотивована невідповідністю постанови Конституції України, різним застосуванням Вищим господарським судом України одного й того самого положення закону в аналогічних справах та неправильним застосуванням норм матеріального права.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників відповідача, обговоривши доводи касаційної скарги та перевіривши матеріали справи, Судова палата вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

Залишаючи без змін судове рішення, касаційний суд визнав, що воно не стосується прав і обов'язків скаржника, оскільки чинним рішенням господарського суду Одеської області від 21 грудня 2007 р., залишеним без змін постановою Одеського апеляційного господарського суду від 26 лютого 2008 р., у справі за позовом проку-

рора м. Одеси в інтересах держави в особі Ради до експериментального виробничого об'єднання «ЕПІО» і Авіакомпанії про визнання недійсним договору купівлі-продажу приміщень і споруд, розташованих на аеродромі «Застава», від 8 жовтня 1991 р. договір купівлі-продажу визнаний недійсним.

З цим не можна погодитися з огляду на таке.

Статтею 107 ГПК передбачено право особи, не залученої до участі у справі, оскаржити прийняте судом рішення чи постанову, що стосується її прав і обов'язків.

Скаржник обґрунтовує свої вимоги тим, що оспорюваним рішенням порушено його право власності, що виникло з договору купівлі-продажу від 8 жовтня 1991 р., укладеного з експериментальним виробничим інноваційним об'єднанням «ЕПІО» на приміщення і споруди, розташовані на аеродромі «Застава».

Ухвалою Вищого господарського суду України від 14 квітня 2008 р. за касаційною скаргою Авіакомпанії порушено касаційне провадження з перегляду судових рішень.

У цьому зв'язку касаційний суд передчасно визнав, що судове рішення не стосується прав і обов'язків скаржника.

За таких обставин незаконна і необґрунтована постанова Вищого господарського суду підлягає скасуванню з направленням справи на новий касаційний розгляд.

Керуючись статтями 111^{17}–111^{19} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Авіакомпанія «Одеса» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду України від 4 березня 2008 р. скасувати.

Справу направити на новий касаційний розгляд до Вищого господарського суду України.

Постанова є остаточною й оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 4 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 3 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Авіакомпанія «Одеса» (далі — Авіакомпанія) на рішення господарського суду Одеської області від 21 серпня 2007 р. у справі за позовом Одеської міської ради (далі — Рада) до Одеського об'єднаного авіазагону, третя особа — представництво по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради, про визнання права власності.

Рада, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, — представництва по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради звернулася до господарського суду Одеської області з позовною заявою до Одеського об'єднаного авіазагону про визнання права власності територіальної громади м. Одеси в особі Ради на будівлі та споруди, розташовані на аеродромі «Застава», у тому числі

аеровокзал, будівлю техслужби та медпункт, будівлю ЛО, туалет теплий, комерційний склад, будівлю бухгалтерії, туалет, штабну будівлю, будинок дерев'яний збірний, лінійні майстерні, цех ремонту, будівлю складу ОМТС, будівлю автобази, будівлю техбригади, об'єкт Х-Ю, КПП, док-склад, док спецапаратури, док-склад, трансформаторну підстанцію (дві будівлі), вертикальний бокс, північний привід, південний привід, механізований док, бензосклад, ВПП, перонний майданчик, під'їзну зовнішню дорогу, якірні стоянки, майданчик АТБ, льотне поле, дегазаційний майданчик, водопровідну мережу.

Рішенням господарського суду Одеської області від 21 серпня 2007 р. позовні вимоги задоволені.

Визнано за територіальною громадою м. Одеси в особі Ради право власності на будівлі та споруди, розташовані на аеродромі «Застава», зокрема й на перелічені вищі об'єкти. Стягнуто з Одеського об'єднаного авіазагону відповідні судові витрати.

Авіакомпанія звернулася до Вищого господарського суду України із касаційною скаргою, в якій просить скасувати рішення господарського суду Одеської області від 21 серпня 2007 р. у зв'язку з тим, що ухвалене рішення зачіпає його права власника приміщень та споруд аеродрому «Застава», які були придбані скаржником у 1991 р., знаходяться на балансі та використовуються для господарської діяльності підприємства.

Заслухавши суддю-доповідача та присутніх у судовому засіданні представників сторін, перевіривши наявні матеріали справи на предмет правильності юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення в рішенні та постанові у цій справі, колегія суддів вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню на таких підставах.

Відповідно до ст. 107 ГПК право подати касаційну скаргу мають, зокрема, особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їхніх прав і обов'язків.

Як вбачається із касаційної скарги та матеріалів справи, заявник не є стороною у справі за позовом Ради до Одеського об'єднаного авіазагону про визнання права власності.

Вимоги про скасування рішення, прийнятого у цій справі, заявник обґрунтовує тим, що оспорюваним рішенням порушено його право власності, яке виникло з договору від 8 жовтня 1991 р. між Авіакомпанією та експериментальним виробничим інноваційним об'єднанням «ЕПІО» купівлі-продажу приміщень та споруд, які знаходяться на території аеродрому «Застава».

Представництвом по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради, яке є третьою стороною у справі, надано до касаційної інстанції рішення господарського суду Одеської області від 21 грудня 2007 р. у справі про визнання недійсним договору купівлі-продажу від 8 жовтня 1991 р., укладеного експериментальним виробничим інноваційним об'єднанням «ЕПІО» та заявником.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 26 лютого 2008 р. зазначене рішення переглянуте в апеляційному порядку та залишене без змін.

Відповідно до ст. 85 ГПК рішення господарського суду набирає законної сили після закінчення 10-денного строку з дня його прийняття, а якщо у судовому засіданні

було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення, воно набирає законної сили після закінчення 10-денного строку з дня підписання рішення, оформленого відповідно до ст. 84 цього Кодексу.

У разі подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційною інстанцією.

Частиною 1 ст. 216 ЦК України передбачено, що недійсний правочин не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

Отже, підстави, на яких ґрунтуються вимоги заявника касаційної скарги, рішенням суду, яке набрало законної сили, спростовано, у зв'язку з чим касаційні вимоги задоволенню не підлягають.

На підставі викладеного, керуючись ст. 111^{7}, п. 1 ст. 111^{9}, статтями 111^{10}, 111^{11}, ГПК, Вищий господарський суд України

п о с т а н о в и в:

Рішення господарського суду Одеської області від 21 серпня 2007 р. у справі господарського суду Одеської області залишити без змін.

Касаційну скаргу ТОВ «Авіакомпанія «Одеса» залишити без задоволення.

9.6. Вирішуючи питання про вжиття заходів до забезпечення позову шляхом накладення арешту, суди не врахували, що їх вжиття призведе до втручання у підприємницьку діяльність товариства. У рішеннях судів попередніх інстанцій відсутнє обґрунтування, яким чином невжиття застосованих судом заходів до забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання в подальшому рішення господарського суду

Постанова Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2008 р.

Верховний Суд України, розглянувши касаційну скаргу ТОВ «Жасмін-Тур» на постанову Вищого господарського суду України від 20 березня 2008 р. у справі за позовом ЗАТ «Супутник» (м. Київ) та ЗАТ «Спутник» (м. Москва) до ЗАТ «Готель «Юність», ТОВ «Сонет», ТОВ «Глорія-Форт», ТОВ «Жасмін-Тур», третя особа — ТОВ «СЕЛЛ», про визнання недійсними договорів купівлі-продажу та визнання права власності,

в с т а н о в и в:

У серпні 2007 р. ЗАТ «Супутник» та ЗАТ «Спутник» (акціонери ЗАТ «Готель»Юність») звернулися до господарського суду Одеської області з позовом до ЗАТ «Готель «Юність», ТОВ «Сонет», ТОВ «Глорія-Форт», ТОВ «Жасмін-Тур», третя

особа — ТОВ «СЕЛЛ» про визнання недійсним договорів купівлі-продажу та визнання права власності.

Ухвалою господарського суду Одеської області від 30 жовтня 2007 р., залишеною без змін постановою Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р., вжито заходів до забезпечення позову шляхом накладення арешту на нежитлову будівлю готелю «Юність» загальною площею 8 984, 3 м^2, що розташована у м. Одеса.

Постановою Вищого господарського суду України від 20 березня 2008 р. постанову Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р. залишено без змін.

29 травня 2008 р. колегією суддів Верховного Суду України за касаційною скаргою ТОВ «Жасмін-Тур» порушено провадження з перегляду у касаційному порядку постанови Вищого господарського суду України від 20 березня 2008 р. У касаційній скарзі ставиться питання про скасування зазначеної постанови Вищого господарського суду України на підставах її невідповідності Конституції України, порушення судом норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, представників відповідача, третьої особи, перевіривши матеріали справи, Судова палата у господарських справах Верхового Суду України вважає, що касаційна скарга підлягає задоволенню на таких підставах.

Ухвалюючи оскаржувану постанову, Вищий господарський суд України погодився з висновком господарських судів першої та апеляційної інстанції про необхідність забезпечення позову шляхом накладення арешту на нежитлову будівлю готелю «Юність» загальною площею 8 984,3 м^2 і відповідністю вжиття таких заходів вимогам ст. 67 ГПК.

Але погодитися з таким висновком не можна з огляду на таке.

Згідно зі ст. 66 ГПК господарський суд за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або зі своєї ініціативи має право вжити заходів для забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в будь-якій стадії провадження у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Як убачається з матеріалів справи предметом спору є визнання недійсними договорів купівлі-продажу нежитлової будівлі готелю «Юність», власником якої за договором купівлі-продажу є відповідач ТОВ «Жасмін-Тур».

Статтею 41 Конституції України передбачено, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Частиною 7 ст. 319 ЦК України визначено, що діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб у випадках і в порядку, встановлених законом.

Суди не врахували, що вжиті заходи до забезпечення позову унеможливлюють використання будівлі відповідачем ТОВ «Жасмін-Тур» у повному обсязі, що фактично призведе до втручання у підприємницьку діяльність товариства, оскільки основним предметом діяльності останнього за статутом є надання послуг населенню у сфері готельного бізнесу.

У рішеннях судів попередніх інстанцій відсутнє обґрунтування, яким чином невжиття застосованих судом заходів до забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання в подальшому рішення господарського суду. Матеріали справи не містять даних, на підставі яких можна дійти висновків, що невжиття заходів із забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

У зв'язку з цим прийняті у справі постанова Вищого господарського суду України, постанова Одеського апеляційного господарського суду та ухвала господарського суду Одеської області Львівської області не можуть залишатися в силі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 111^{17}–111^{20} ГПК, Верховний Суд України

постановив:

Касаційну скаргу ТОВ «Жасмін-Тур» задовольнити.

Постанову Вищого господарського суду від 20 березня 2008 р., постанову Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р. та ухвалу господарського суду Одеської області від 30 жовтня 2007 р. скасувати. Справу передати для розгляду до господарського суду Одеської області.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова Вищого господарського суду України від 20 березня 2008 р.

(постанову скасовано постановою Судової палати у господарських справах Верховного Суду України від 17 червня 2008 р.)

Колегія суддів Вищого господарського суду України розглянула касаційну скаргу ТОВ «Жасмін-Тур» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р. у справі за позовом ЗАТ «Супутник» (м. Київ) та ЗАТ «Спутник» (м. Москва) до ЗАТ «Готель «Юність», ТОВ «Сонет», ТОВ «Глорія-Форт», ТОВ «Жасмін-Тур», третя особа — ТОВ «СЕЛЛ», про визнання недійсними договорів купівлі-продажу та визнання права власності.

У серпні 2007 р. ЗАТ «Супутник» та ЗАТ «Спутник» звернулися до господарського суду з позовом до ЗАТ «Готель «Юність», ТОВ «Сонет», ТОВ «Глорія-Форт», ТОВ «Жасмін-Тур», третя особа — ТОВ «СЕЛЛ», про визнання недійсними договорів купівлі-продажу та визнання права власності.

Ухвалою господарського суду Одеської області від 30 жовтня 2007 р. на підставі статей 66, 67 ГПК з метою забезпечення позову накладено арешт на нежитлову будівлю готелю «Юність» загальною площею 8 984,3 м^2.

Приймаючи судовий акт, суд першої інстанції керувався тим, що невжиття заходів до забезпечення позову може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р. зазначена ухвала залишена без змін.

Не погоджуючись із рішеннями судових інстанцій ТОВ «Жасмін-Тур» подало касаційну скаргу, в якій просить скасувати ухвалу господарського суду Одеської області від 30 жовтня 2007 р. та постанову Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р.

В обґрунтування своїх вимог скаржник посилається на те, що судами неправильно застосовані норми процесуального права, що призвело до винесення незаконної ухвали.

Судова колегія, заслухавши пояснення представників сторін, розглянувши наявні матеріали, обговоривши доводи касаційної скарги, перевіривши повноту юридичної оцінки обставин справи, дослідивши правильність застосування норм процесуального права, вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню на таких підставах.

Забезпечення позову, згідно зі ст. 66 ГПК допускається, якщо невжиття заходів до такого забезпечення може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

Приписами ст. 67 ГПК передбачено такі заходи забезпечення позову, як накладання арешту на майно.

Наведені заходи вживаються господарським судом за заявою сторони, якщо є достатньо обґрунтоване припущення, що майно (в тому числі грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитися за кількістю або погіршитися за якістю на момент виконання рішення. Заходи до забезпечення позову застосовуються господарським судом як гарантія реального виконання рішення суду.

Задовольняючи заяву позивачів про вжиття заходів забезпечення позову шляхом накладання арешту на нежитлову будівлю готелю «Юність», господарський суд першої інстанції правильно керувався природою позову, що знайшло своє обґрунтоване підтвердження і в постанові Одеського апеляційного господарського суду, оскільки предметом позовних вимог є визнання недійсними договорів купівлі-продажу нерухомого майна та визнання права власності на це майно за ЗАТ Готель «Юність».

За таких обставин висновок судів першої та апеляційної інстанцій про необхідність забезпечення позову шляхом накладення арешту на нежитлову будівлю готелю «Юність» загальною площею 8 984,3 м^2 відповідає вимогам ст. 67 ГПК.

Доводи касаційної скарги не спростовують правильності висновків суду і не заслуговують на увагу.

Керуючись статтями 111^5, 111^7, 111^9, 111^{11}, 111^{13} ГПК, Вищий господарський суд України

постановив:

Касаційну скаргу залишити без задоволення.

Постанову Одеського апеляційного господарського суду від 11 грудня 2007 р. залишити без змін.

Комп'ютерна верстка
Т. Михайленко
Редагування і коректура
Ю. Печенюк
Обкладинка художника
В. Жиборовського

Підп. до друку 29.04.2009.
Формат 70x100 $^1/_{16}$.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 9,8. Обл.-вид. арк. 9,3.
Наклад 1 000 прим.
Зам. № 9-452.

ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре»
Україна, 01004, м. Київ, вул. Терещенківська, 4б
Тел.: (044) 234-69-72
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 2259 від 10.08.2005 р.

Віддруковано у **ЗАТ «ВІПОЛ»**
Україна, 03151, м. Київ, вул. Волинська, 60
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
Серія ДК № 752 від 27.12.2001 р.

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО

СУДОВА ПРАКТИКА у ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Передплатний індекс 94960

ГОСПОДАРСЬКЕ СУДОЧИНСТВО · СУДОВА ПРАКТИКА у ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

1. 2009